

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 10 13. marca 1980 Leto XVIII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VRESNIK

Odgovorni urednik:
TONE URBAS

Novinarji – uredniki:
ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino

MILENKO STRASEK – reportaža

MILENA STRAJNAR – kultura

BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija

Lektor-redaktor:
KATJA HVALA

Tehnični urednik:
SINE KOVIĆ ml.

Tajnica uredništva:
MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Vodja uprave:
FRANC RUPNIK

Uprava in naročninski oddelček:
Miklošičeva 28/I p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Letna naročnina 240 din, za inozemstvo 260 din, posamezna številka v prosti prodaji 5 din

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljnega davka od prometa proizvodov

Korekture in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Darko Marin
Groba kršitev str. 3

Milena Štrajnar
Dragocenost
ustvarjalnega
nemira str. 6

dr. Rudi Lešnik
Iskanje v usmerjeno
str. 7

Milenko Vakanjac
Vietnamska vojna v
ameriškem filmu str. 8

Živa Drole
Šola-spomenik
NOB str. 26

ITALIJANSKI ZGODOVINARJI PRI JANEZU VIPOTNIKU – Predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janez Vipotnik je 6. marca 1980 sprejel Guida Qiazza, predsednika nacionalnega inštituta za zgodovino osvobodilnega gibanja v Italiji in dekana pravne fakultete na torinski univerzi, profesorja na univerzi v Pisi in predsednika nacionalnega inštituta za zgodovino osvobodilnega gibanja v Rimu Claudia Pavoneja, profesorja Gaetana Grassija in urednico Ornello Clementi; pogovora so se udeležili tudi ravnateljica Inštituta za zgodovino delavskega gibanja dr. Milica Kacin-Wohinzeva, znanstveni svetnik inštituta dr. Tone Ferenc, predsednik komisije za zgodovino pri republiškem zboru ZZB NOV Slovenije Zdravko Klanjšček in Bogo Gorjan, predsednik komisije za mednarodno sodelovanje pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije.

foto: TONE URBAS

POHOD NA SNEŽNIK. – Zimski vzpon na Snežnik je tudi pomemben prispevek k negovanju tradicij NOB in pripravam na SLO. Že od vsega začetka je pokrovitelj te akcije PD Ilirska Bistrica – Istrski odred, letos pa se je pridružil še delovni kolektiv Primorskih novic. Množična udeležba na dosedanjih petih vzponih je odločila, da je bil letošnji vzpon dvodnevni – v soboto, 8. marca in nedeljo, 9. marca.

foto: STAŠ

Občinska konferenca ZRVS Ljubljana-Bežigrad je povabila 6. marca v družbeni center občine vse rezervne vojaške starešine-žene ob prazniku dneva žena na krajši pogovor o načinu nadaljnjega sodelovanja. Goste je pozdravil predsednik občinske konference ZRVS generalmajor Jože Šeme in jim čestital za praznik ter želel zdravja in osebnega zadovoljstva. Ob nagovoru je med drugim poudaril velik prispevek žena v narodnoosvobodilnem boju in naporih pri izgradnji domovine po osvoboditvi ter utrjevanju naše samoupravne socialistične ureditve. Omenil je, da je bilo med vojno okrog sto tisoč žena v partizanskih vrstah, 25 000 jih je padlo in 400 000 ranjenih med borkami in aktivistkami. Seznanil jih je tudi z najnovejšimi vojaškopoličnimi dogodki doma in v svetu. Udeleženke so poslale tovarišu Titu pozdravni telegram.

foto: T. BRATOK

V šolskem letu 1980/81 moramo začeti izobraževanje po novih vzgojnoizobraževalnih programih v usmerjenem šolstvu, zato tudi ni več mogoče odlagati sprejetja zakona o usmerjenem izobraževanju, ki naj bi ga v skupščini SR Slovenije in izobraževalni skupnosti sprejeli še ta mesec.

**V usmerjeno
izobraževanje
brez
odlašanja**

Ko so pred dnevi člani predsedstva centralnega komiteja ZKS razpravljali o tem, kako daleč smo s pripravo sprememb v Sloveniji, so skušali ugotoviti predvsem, ali je načelo izobraževanja iz dela v predlogu zakona dovolj natančno opredeljeno, saj so menili, da proizvodna praksa sama ne bo mogla dati šolajočim se ustreznih izkušenj. Izobraževanje iz dela ni le enakovredna oblika pridobivanja znanja, ampak načelo izobraževalne reforme, ki mora zagotoviti, da bomo v združenem delu bolj kakovostno reševali kadrovske probleme z usmerjanjem kandidatov k nadaljnjemu usposabljanju. Obenem pa je tako načelo tudi možnost, da združeno delo v skladu s svojimi razvojnimi opredelitvami, spremembami v tehnologiji in delovnih procesih določa, kakšna bosta vsebina in oblika izobraževanja, kako bodo razporejene šole in kako dolgo bo izobraževanje trajalo.

Za zdaj se prav v razpravah o mreži šol v Sloveniji vpliv združenega dela ne kaže dovolj, saj ni mogoče drugače razumeti zahtev po novih šolah v posameznih občinah ali regijah, kjer bi se dalo kaj storiti tudi z dislociranimi oddelki. Beseda iz gospodarstva, ki bo moralo prevzeti tudi določene materialne obveznosti, bi gotovo pripeljala k pametnejšim rešitvam.

**priloga:
Osnutek
statuta
ZZB
Slovenije**

Najlepše želje tovarišu Titu

Splošno zdravstveno stanje Josipa Broza Tita je zelo težko. Huda ledvična insuficienca še traja, tako da še naprej pomagajo tovarišu Titu z umetnimi ledvicami. Izrazitejšje je tudi nagnjenje k spontanim krvavitvam. Še naprej se kaže srčna slabost. Zdravniki nadaljujejo intenzivno zdravljenje.

★

Poslanice z voščili in najlepšimi željami tovarišu Titu se iz dneva v dan množijo, številne med njimi se ponavljajo. Predsednik prezidija vrhovnega sovjeta ZSSR SZ Leonid Ilič Brežnjev je poslal predsedniku republike poslanico z željo po ozdravitvi. Obenem v njej navaja poglede vodstva ZSSR na pereča mednarodna vprašanja, ki jih je omenjal v februarjemskem sporočilu predsednik Tito Leonidu Brežnjevu.

Predsednik francoske republike Valerij Giscard d'Estaing je ob preletu jugoslovanskega ozemlja poslal brzovavko tovarišu Titu in v njej ponovno poudaril, da živo sočustvuje s predsednikom Titom v njegovi bolezni in ponavlja svoje najiskrenejše želje njemu osebno in ljudstvu Jugoslavije.

Naši izseljenci v Urugvaju, predstavniki Združene jugoslovanske kolonije, ki zajema izseljenska društva Hrvatski dom, Bratstvo, Prekmursko slovensko društvo in Makedonsko društvo, pozdravljajo tovariša Tita. Z uspešnega večera v Hrvatskem domu v Montevideu, ki so ga posvetili Jugoslaviji, so poslali našemu predsedniku pozdravno pismo in v njem med drugim zapisali: »Na tisoče izseljenških src se z najglobljimi čustvi pridružuje željam vseh Jugoslovancev v državi in po svetu, da bi predsednik Tito čimprej ozdravel in spet prevzel krmilo naše ljube in drage domovine.« Na koncu pisma pa so dodali: »Ob takem sinu našega ljudstva ponosno stojimo vsi Jugoslovani in vse napredno človeštvo, trdno prepričani, da bo tudi v tem boju zmagal naš Tito.«

Tovariš Mitja Ribičič je v pogovorih s krajani Gradišča poudaril: »Izjemna svetovna pozornost ob Titovi bolezni je hkrati izredno popularizirala naš samoupravni socializem. Izkazali smo veliko notranjo trdnost, hkrati pa spodnesli vse špekulacije.«

Zakladnica borbenega duha

Iz tiska je prišlo prvih deset zvezkov Zbranih del Josipa Broza Tita, ki štejejo skupaj kakih 3500 strani. To pa je le del velike založniške dejavnosti, začete leta 1972, v okviru katere bodo objavili precej več od prvotno načrtovanih 40 zvezkov.

Sklep o objavi zbranih del je maja 1972 pred Titovo 80-letnico sprejelo predsedstvo Zveze komunistov Jugoslavije. Imenovali so uredništvo, ki ga sestavljajo znanstveniki iz vseh znanstvenih središč države. To je bila nova spodbuda za to, da bi bogato Titovo delo čimbolj popolno zbrali in vsestransko prikazali javnosti.

Za znanstvenike je bil dragocen vir tudi tisk, pri katerem je Tito sodeloval. Odkrili so vrsto njegovih člankov iz dvajsetih let, ki so bili objavljeni pod različnimi psevdonimi in inicialkami.

Zbrana dela prinašajo tudi veliko novega in neznanega iz časov, ki jih je doslej literatura večkrat površno obravnavala, iz časov po Titovem prihodu iz ječe leta 1934.

Tito je tudi avtor večine takratnih razglasov KPJ, posamezne številke Proletarca pa so skoraj v celoti izpolnjene z njegovimi članki. Veliko člankov je priobčil tudi v mednarodnih glasilih komunističnega gibanja Rundschau in Die Weltu, ki sta izhajala najprej v Nemčiji in Švici, nato pa na Švedskem.

Znanstveniki so še zbrali več tekstov iz njegove korespondence s takratnimi vodilnimi državni protihitlerjevske koalicije, med njimi tudi malo znane pogovore s predstavniki tiska, zlasti ob koncu vojne. Računajo pa še z možnostjo, da bi v zbranih delih objavili tudi doberšen del doslej nepriobčenih Titovih del iz povojnega obdobja.

Titova zbrana dela so kažipot Jugoslaviji, neizčrpna zakladnica borbenega duha in ustvarjalnosti, trajen vir bratstva in enotnosti ter ljubezni do človeka, resnice, svobode in miru.

Še enkrat: Hlapec Jernej

Na članek Hlapec Jernej in njegova prava v 8. številki TV-15 smo prejeli več odmevov. Najprej so nam s skupščine občine Idrija poslali ugotovitve komisije za prošnje in pritožbe, ki je zadevo Ivana Bonče obravnavala na posebni seji. Pismo objavljamo v celoti. Poleg tega pa lahko preberete še odlomke iz ostalih pisem; med njimi odgovor tovariša Bonče.

Zadeva Ivana Bonče

Sporočamo, da je komisija za prošnje in pritožbe SO Idrija obravnavala pritožbo Ivana Bonče, v kateri navaja, da ga je dne 13. julija 1978 zasebni gostilničar Franko Bernjak iz Sp. Idrije zvabil v kletni prostor in ga močno pretepel, pri čemer, da ga je tudi žalil kot udeleženca NOB. Zaradi tega je postaja milice Idrija vložila predlog za postopek o prekršku pri občinskem sodniku za prekrške v Idriji, sam pa je po svojem pooblaščenem odvetniku vložil zasebno kazensko tožbo pri temeljnem sodišču v Novi Gorici – enoti v Idriji. Čeprav je od tedaj poteklo že veliko časa, še nobeden od navedenih organov ni o tem ničesar odločil, pri čemer navaja, da sodnik za prekrške tega verjetno ni storil, ker je z imenovanim Frankom Bernjakom v sorodstvu. Zaradi tega je tudi interveniral pri republiškem senatu za prekrške v Ljubljani.

V zvezi z njegovimi navedbami je komisija pregledala zadevni spis občinskega sodnika za prekrške v Idriji, ki se vodi pod št. P 331/78-Li ter pismeno obvestila enote temeljnega sodišča v Idriji o poteku postopka o tej zadevi. Po pregledu navedenega je komisija ugotovila, da je postopek o prekršku vodil namestnik občinskega sodnika za prekrške, ker se je le-ta moral izločiti zaradi sorodstvenih vezi, in da je namestnik Marijan Likar izdal po izvedenem postopku odločbo z dne 25. 9. 1979, s katero je postopek proti Franku Bernjaku ustavil zaradi pomanjkanja dokazov. Navedena odločba je postala pravnomočna, ker proti nji ni nihče vložil pritožbe. Iz poročila sodišča pa izhaja, da sprva obravnava ni mogla biti razpisana, ker zasebni tožilec ni predložil zahtevanih dokazov oziroma sodišče ni dobilo zahtevanega izvedenskega mnenja, pozneje pa je bila obravnava nekajkrat preložena, ker se je ni udeležil pooblaščenec zasebnega tožilca oziroma na zahtevo le-tega, ker je bil na zdravljenju.

Po proučitvi zgoraj navedenega in obširni razpravi je komisija sprejela naslednji sklep:

- komisija se ni mogla spuščati v presojo resničnosti navedb, ki so sicer v pristojnosti ustreznih državnih organov, to je občinskega sodnika za prekrške in kazenskega sodišča, ki so dolžni po izvedenem postopku odločiti o kaznovalnem predlogu oziroma zasebni tožbi.

- Ugotovljeno je, da je bil postopek pri občinskem sodniku za prekrške v Idriji izveden pravilno in izdana ustrežna odločba.

- Postopek pri temeljnem sodišču v Novi Gorici – enota v Idriji še ni končan, zaradi česar je zatiranje v pritožbi neutemeljeno in preurejeno.

JOŽE MIKUŽ
predsednik komisije
za prošnje in pritožbe
pri skupščini občine Idrija

Odgovor na sklep komisije SO Idrija

Skupščina občine Idrija, komisija za prošnje in pritožbe, mi je poslala dopis št. 59/2/79 z dne 28. 2. 1980.

Navedba, da je namestnik sodnika za prekrške Marjan Likar izdal po izvedbenem postopku odločbo z dne 25. 9. 79, s katero je postopek proti Franku Bernjaku ustavljen zaradi pomanjkanja dokazov, je povsem nezakonit, ker

1. meni sploh niso poslali nikakršnega obvestila.

2. Ker je bila priča Angela Burnik iz Spodnje Idrije zaslišana po kratkem postopku, le kakih petnajst minut, torej zelo površno. Drugo pričo Ivanko Lapajne iz Spodnje Idrije so zasliševali manj kot pet minut in sploh ničesar ni mogla povedati.

3. Sprašujem, kam in kdaj naj bi vložil pritožbo proti tej odločbi sodnika za prekr-

ške v Idriji z dne 25. 9. 79, če je sploh nisem dobil v roke. Zato naj sodnik za prekrške dokaže, da me je obvestil.

4. Sklep SO Idrija 59/2/79 z dne 28. 2. 1980 točka 2, da je bil postopek pri sodniku za prekrške izveden pravilno in izdana ustrežna odločba, je neresničen, kakor zgoraj dokazujem.

Bralce TV-15 bi rad obvestil s presenetljivo novico, da je bila dne 25. 2. 1980 na temeljnem sodišču Nova Gorica – enota Idrija obravnavala izključno v korist gostilničarja Franka Bernjaka, ki je bil v celoti oproščen. Sprašujem javnost, kje smo borci in invalidi?

Na to obravnavo je gostilničar Franko Bernjak pripeljal dve priči, in sicer Franca Tušarja in Franca Pagona, oba iz Spodnje Idrije, ki sta lažno pričala, ker nobeden od njiju ni bil prisoten ob takratnem dogodku.

Hranim tudi sklep poravnalnega sveta KS Spodnja Idrija, kjer je Franko Bernjak z lastnoročnim podpisom potrdil svoje dejanje. Sodišče v Idriji pa pravi, da nima zadostnih dokazov. Kako torej?

IVAN BONČA
Spodnja Idrija 50

Skrite javne tajnosti

Ker sem bil tudi sam žrtev slične brutalnosti kot tovariš Bonča, bi k temu rad nekaj resnega pripomnil. Kako more današnja oblast tako od strani gledati na fizične napade na borce ali celo borčevske invalide? Mislim, da bi morali preiskati preteklost navedenega gostilničarja in njemu sličnih pajdašev ter stopiti na prste tistim, ki zadevo obravnavajo.

Borec sem bil od leta 1942 do konca vojne. Moj brat je padel v NOB. To pomeni, da sem pri naših sovražnikih dobro zaznamovan. Kot terenskega aktivista so me zahrbtno napadli sovražni ljudje. Z zdravniškim spričevalom sem iskal pravico na sodišču. Toda bil sem brez prič in tako se je na obravnavi odigrala prava goljufija. Pod pritiskom sodnega nasilja sem bil prisiljen odstopiti od tožbe. Sodnikovo obnašanje je bilo podobno gestapovskemu. Zavedajo se, da smo že v letih in tudi fizično oslabei. Obenem pa čutijo, da nimam nobene zaščite.

Imamo sicer organizacijo ZB NOV, katere člane sem in njena dolžnost bi bila med drugimi reševanje takšnih problemov. Čas pa je tak, da se vsak zanima le zase, v borčevski organizaciji pa vidi le materialne koristi.

Naši listi mnogo pišejo o vojnih strahotah in žrtvah nasilja. Nujno bi bilo tudi opisovanje povojnih žrtev. Brutalnim izpadom se je treba postaviti po robu. Odkrivamo sovražnike. Komu pa naj jih prijavimo? Predlagam, naj bi naš časnik take zadeve zapisoval, čeprav v skrajšani obliki. Le tako bomo odkrivali našo javno tajnost.

IVAN KOBAL
Maribor

Vredno se je boriti

Ravnanje s starim borcem, vojnim invalidom Ivanom Bončo iz Spodnje Idrije je take vrste, da ne more mimo njega noben človek zdravega razuma, ne glede na svoje prepričanje. Želja večine je, da take spore rešujemo, odpravimo in podredimo višjim ciljem, takim, kakor smo jih postavljali že v dneh naše revolucije, in ki so gojili tovarištvo.

Kot star borec NOB, invalid, kot dolgoletni aktivni družbenopolitični delavec in borec za samoupravne pravice ter dolžnosti na raznih področjih naše družbe sem spoznaval tudi napake, ki pa jih moramo odpravljati v korist skupnosti. Ne dogaja se to le v Spodnji Idriji ali Idriji. Dolga leta sem delal v Tolminu, poznam razmere v Kopru, Gorici, Ilirski Bistrici, poznam Primorsko, njen ponos, uspehe in tudi bolečine. Bil sem v drugih republikah in tudi svet zunaj Jugoslavije ni izjema.

Že vnaprej vem, kako se bo zaključil spor v Spodnji Idriji. Ostale bodo posledice in te ne izginejo čez noč. Ne bi našteval še hujših stvari, ki so se mi dogajale. Naj navedem samo dve sveži krivici iz Idrije. Občinsko sodišče Idrija je leta 1976 poslalo na moje stanovanje rubežnika za majhen račun, ki pa se sploh ni nanašal na mojo ženo, bivšo gostilničarko, temveč na stanovanjsko skupnost Idrija. Ta ustanova pa je isti račun že plačala Mariboru leto dni pred rubežom. Da bi se izognil sramoti pred sosedi in nasilni zaplembi, sem račun plačal. Po nekaj letih je sodišče v Idriji zatrdno obljubilo povračilo nezakonitega rubeža, zneska pa še do danes niso vrnil. Izgovarjajo se na preobillico dela.

Sodišče združenega dela v Novi Gorici že od 9. 11. 1976 noče rešiti povračila osebnega dohodka ženi, tovarniški delavki, invalidki za devet mesecev in ji priznati delovno dobo za ta čas, ko je bila žena nezakonito odpuščena iz zasebnih maščevalnih nagi-

bov. O tem je razpravljala celo enota ZKS v Iskri Spodnja Idrija, kamor je prišla tudi komisija CK ZKS. Sodišče združenega dela v Novi Gorici pa že štiri leta čaka zaradi »preobilice dela«. Kdor čaka, dočaka – zastaranje.

Cankarjeva dolina Šentflorjanska še obstaja pod pepelom skrita ter tu in tam skoči na plano. Toda, za en sam lep dan se je vredno boriti.

VALENTIN TRATNIK
Spodnja Idrija 152

Fotografiji z vprašanjem

Na skupinski fotografiji je del članov komande mesta Škofja Loka. Fotografija je iz leta 1944 pred sedenjem komande mesta Škofja Loka na Martin vrhu nad Selško dolino. Kot komisar te enote prosim soborce, da čim točneje opišejo, kdo so ti borci, ker se jih jaz po toliko letih ne spominjam več. Fotografijo z zbranimi podatki bom oddal v muzej NOV, zato naj bodo ti natančni.

Na drugi fotografiji pa je udeleženka drugega partijskega tečaja Pokrainskega komiteja KPS za Primorsko na Vojskem nad Idrijo, ki je potekal novembra in decembra leta 1943. To borko sem fotografiral novembra leta 1943 pred šolo na Vojskem. Njene imena ne poznam. Najbrž je komisarka neke enote 9. korpusa. Zato prosim udeležence drugega partijskega tečaja, da jo opišejo.

Pripominjam, da imam še več fotografij iz NOV, ki še niso bile nikjer objavljene. Med drugim imam slike vseh udeležencev drugega partijskega tečaja v novembru in decembru 1943 na Vojskem.

JANKO JURCA-SIMON
Žiri 10

Zmaga črnega ljudstva

Neodvisni Zimbabwe

Še ena neodvisna država, in to na jugu Afrike, kjer se je za okopi utrdil kolonializem in se skušal obdržati in celo ogrožati mlade neodvisne države prve bojne črte, je stopila v mednarodno življenje. Ta nova država je zrastle kot neodvisni Zimbabwe na pogorišču nekdanje kolonialne oblasti v Rodeziji. Združeni narodi so dobili še enega novega člana, neuvrščeno gibanje se je okrepilo še za eno novo državo, ki po članstvu v gibanju nikakor ni novinec, saj je Domoljubna fronta Zimbabwe že dozdej bila polnopraven član gibanja neuvrščenih.

Na nedavnih volitvah v Zimbabweju je prepričljivo zmagalo črnsko ljudstvo, saj je Domoljubna fronta dobila kar 77 od skupaj 80 črnih mest v novem parlamentu. Rasisti in vsi konservativni krogi v Veliki Britaniji in drugod po svetu so ostrmeli sprčo tako pomembne zmage domoljubnih sil Zimbabweja, še posebej tistega krila Domoljubne fronte, ki ga vodi Robert Mugabe, saj je to krilo samo dobilo absolutno večino v parlamentu. Ni zmagal tisti, ki je bil močnejši v orožju, denarju in tehnologiji. Tudi ni zmagal tisti, ki je svoje prepričanje prodal belim rasistom za ceno navidezne in namišljene oblasti, kot jo je vse do volitev pomenila oblast črnega kolaboracionista Muzorewe. Zmagalo pa je ljudstvo Zimbabweja, zmagalo je osvobodilno gibanje, ki je polnih sedem let vodilo težek boj proti kolonialnim in rasističnim silam. Na zahtevo vseh naprednih sil po svetu in s prizadeto akcijo Združenih narodov je bila Velika Britanija – kot nekdanja kolonialna sila v Rodeziji – prisiljena, sprčo neuklonljivosti osvobodilnih sil, privoliti v svobodne, splošne in mednarodno nadzorovane volitve.

Večstranski je pomen teh volitev. Predvsem je tako prepričljiva zmaga Domoljubne fronte prekrizala vse račune rasistov, da bi tudi po volitvah kovali zarote proti osvobodilnim silam z opiranjem na vojaško silo, na domače kolaboracioniste vrste Muzorewe in z naklonjenostjo rasistov iz južne Afrike ter konservativcev iz Velike Britanije. Muzorewa, ki so ga hoteli prikazati kot predstavnika črnega prebivalstva, je s komaj tremi sedeži v parlamentu politično za vselej pogorel. Odmev, ki so ga te volitve imele v svetu, je sam po sebi najboljša podpora Mugabeju in njegovemu ljudstvu, saj so volitve izpričale, kdo ima zaupnico velikanse večine prebivalstva.

Eden uglednih predstavnikov italijanske partije je zapisal, da ta afriška dežela daje danes lekcijo demokracije vsem, tudi Evropi. Prvi ukrepi, prvi razglasi in napovedi novega voditelja Zimbabwe, Alberta Mugabe, ki je več kot deset let preživel v rasističnih ječah in več kot sedem let vodil oborožen boj za svobodo svoje dežele, so dokazali zvrhano mero politične in državniške razsodnosti že prve trenutke po zmagi na volitvah. Njegov cilj je ohraniti in utrditi enotnost dežele ob upoštevanju vse težavne in kočljive stvarnosti. Ponudil je roko sprave beli manjšini in ji zagotovil enakopravnost. Ponudil je roko sodelovanja voditelju drugega krila Domoljubne fronte, Nkomu in tudi dočerašnjemu nasprotniku iz vrst bele manjšine Ianu Smithu. Skuša z razsodnostjo modrega državnika zbrisati nasprotja med režimsko vojsko ter osvobodilnim gibanjem, da bi tako zgradil enotno vojaško silo.

Mugabe ni okleval v odločitvi o mednarodni usmeritvi Zimbabweja. Izrekel se je za neuvrščeno politiko kot edino ustrezno izbiro. Ta izbira bo deželi tudi najboljši ščit pred poskusi vmešavanja blokovskih sil, saj konservativni krogi v Veliki Britaniji že svari, kako je izid volitev »odkrit poziv Sovjetski zvezi, naj intervenira«.

Toda Mugabe je zmagal brez sovjetske pomoči, tako v oboroženem kot v političnem boju se je opiral edino na sile svojega ljudstva. Zato nobena tuja intervencija ni potrebna, niti zaželena. Opora na lastno ljudstvo je vir in jamstvo moči in svobode nove afriške države, ki je sad dolgotrajnega protikolonialnega boja.

Drago Košmrlj

Predsednik republike Josip Broz Tito je za prispevek k splošnemu napredku države odlikoval Maks Krmelja z redom republike z zlatim vencom; odlikovanje mu je na posebni slovesnosti 6. marca 1980, ki so se je udeležili številni družbenopolitični delavci, med njimi predsednik republiške konference SZDL Slovenije Mitja Ribičič in predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janez Vipotnik, vročil član predsedstva SR Slovenije Tone Bole.

(mš)

Foto: Svetozar Busić

Ponekod še vedno vladajo mezdni odnosi

Groba kršitev

Slovenska skupščina je ob koncu lanskega leta naložila izvršnemu svetu, naj skupaj z gospodarsko zbornico, zvezo skupnosti za zaposlovanje in zvezo sindikatov pripravi posebno informacijo o nezakonitem posredovanju delovne sile v naši republiki. Ugotovila je namreč, da družbenoekonomski položaj delovnih ljudi ni povsod uresničen. Še več: v nekaterih primerih so kršene doma vse temeljne zakonske in druge norme.

Informacija, ki so jo delegati zahtevali, je sedaj pripravljena, in takoj je treba reči, da ni prav nič razveseljiva. Delavcev, ki delajo v Sloveniji zunaj vseh norm socialistične samoupravne ureditve je po nekaterih ocenah še vedno petnajst do dvajset tisoč.

Delavci, o katerih je govorila, pravno sploh niso v delovnem razmerju z organizacijo združenega dela, v kateri dejansko delajo. Niso dali pismene pristopne izjave k samoupravnemu sporazumu o združevanju dela delavcev v temeljni organizaciji, zato nimajo dejanske nobenih samoupravnih pravic. Tako ne odločajo o dohodku, pri ustvarjanju katerega sodelujejo, nimajo osebnih dohodkov, kot jih opredeljuje zakon o združenem delu in podobno.

V tako imenovanem navideznem delovnem razmerju s kooperantom so delavcem pogosto okrnjene tudi njihove pravice s področja socialne varnosti. Pogosto ti ljudje zdravstveno, pokojninsko in invalidsko sploh niso zavarovani. Varstva pri delu nimajo zagotovljenega. Ker so »najeti« le za določen čas, jih lahko najemodajalec kadarkoli odpusti.

Dobički na tuj račun

Potemtakem lahko rečemo, da so ti ljudje v navadnem mezdnem odnosu. Organizacije združenega dela z golim izkoriščanjem take delovne sile protiuslavno in v nasprotju s socialistično moralo pridobivajo lepe dobičke. Po grobih ocenah znaša tako protipravno pridobljena korist v eni sezoni več kot 200 milijonov dinarjev.

Seznam organizacij združenega dela v gradbeništvu, ki so imele lani sklenjene kooperantske pogodbe z obrtniki iz drugih republik, je neverjetno dolg. Začne se z Agroobnovo iz Ljubljane, nadaljuje pa se z Gradišom, Slovenskimi gradbenimi itd. Omenja domala vsa

cestna podjetja v republiki, pa tudi mnoge komunalne in druge organizacije. V vseh teh organizacijah so vedeli, da gre za navadno preprodajo delovne sile, pa kljub temu niso ukrepali.

Preprodajanje delovne sile

Do preprodajanja delovne sile pa prihaja tudi na nekaterih drugih področjih, o katerih navadno ne govorimo kaj prida. Do preprodajanja prihaja denimo pri izvajanju naložbenih del v tujini. Nekateri organizacije združenega dela so v preteklosti pošiljale v tujino veliko več delavcev, kot pa so jih dejansko prijavi- le. Ti tako imenovani na »črno« pripeljani delavci, so bili pravno povsem nezavarovani, za organizacije združenega dela pa so pomenili svojevrstno pocenitev stroškov. Zvezni devizni inšpektorji so nekaj takih primerov ugotovili še ob koncu lanskega leta, kar kaže, da tega pojava preprodaje delovne sile še nismo povsem izkoreninili.

Določena oblika posredovanja delovne sile se pojavlja tudi prek organizacij združenega dela, ki jih ustanovijo posamezne skupine občanov in obrtnih zadrug. Te organizacije od časa do časa posojajo delavce drugim organizacijam združenega dela, kadarkoli jih pač potrebujejo. Ti delavci v temeljni organizaciji, v kateri delajo, ne sklenejo delovnega razmerja, zato ne uživajo nobenih pravic. Organizacija, ki jih je »posodila«, kuje na njihov račun dobiček.

Ni treba posebej poudariti, da je tudi tako posredovanje delavcev povsem v nasprotju z našo zakonodajo. Sestavljenci informacije ugotavljajo, da so ti primeri pogostejši v nekaterih drugih republikah in da jih je pravzaprav zelo težko odkrivati. Kljub temu pa jih poznamo tudi pri nas. Zabeležili so jih v Mariboru, na Jesenicah in v Logatcu. Koliko je takih, ki so ostali zakriti, pa seveda nihče ne ve.

Potrebni so takojšnji ukrepi

Vprašanje, kaj bodo na vse to rekli delegati v slovenski skupščini, je vse- kakor zanimivo. Vendar pa se zdi, da je nekaj stvari povsem na dlani, in da z njimi ni potrebno čakati na skupščinsko razpravo. Prekupčevanje z delovno silo poznamo že vse od leta 1970, ko smo o njem prvič glasno spregovorili.

Čeprav je od tedaj minilo že deset let, ga nismo uspeli izkoreniniti. Naša družbena akcija doslej torej ni bila dovolj učinkovita. Konkretnih akcij, ki bi te grobe kršitve naše socialistične zakonitosti povsem zatrla, je bilo pravzaprav malo. Vse preveč smo o teh škodljivih pojavih samo govorili, nanje kazali s prstom, po drugi strani pa bežali od njihovega konkretnega razreševanja.

Vzroke za to je treba začeti iskati kar v samih organizacijah združenega dela. Na dlani je, da samoupravni in poslovodni organi ter družbenopolitične organizacije pogosto proti preprodaji delovne sile sploh niso nastopile. Ob dobičku, ki so ga kovali na račun teh delavcev, so pozabili na socialistično moralo. Na te pojave niso bili pozorni ali pa so jih molče dopuščali.

Okrepiti moramo nadzor

Premalo je bilo doslej sodelovanja med dejavniki znotraj organizacij združenega dela in organi nadzora. Zastavlja se vprašanje, kaj so pri vsem tem delale inšpekcijske službe. Nadzor nad takim početjem je bil premajhen, saj sicer ti pojavi ne bi dobili tolikšnih razsežnosti. Kako je sicer mogoče razumeti, da je lahko prišlo do tolikšnega povečanja števila obrtnikov-posrednikov, katerih edino delo je bilo najem delovne sile in preprodajanje teh delavcev organizacijam združenega dela?

Vedeti je treba, da posredniki, deloma pa tudi organizacije združenega dela, ki to dopuščajo, pridobivajo protipravno premoženje na račun izkoriščanja tujega dela, da ne plačujejo prispevkov in davkov, in da na ta način spretno izigravajo veljavne predpise. Žal je treba reči, da izvir vsega zla ni samo v spretnem izigravanju predpisov, pač pa tudi v premalo razviti družbeni zavesti delavcev samih, ki se vse prepogosto zadovoljujejo z navadno mezdo, vse drugo pa puščajo ob strani.

V informaciji, ki bo prišla v skupščinske klopi, so naštetni mnogi ukrepi, s katerimi naj bi te škodljive družbene pojave za vselej spravili z dnevnega reda. Upajmo, da bodo učinkovitejši od dosedanjih. Tisto, kar je bilo v zadnjih mesecih že storjenega, vpliva zaupanje.

Darko Marin

S seje odbora udeležencev družbenega dogovora o občinskih priznavalninah

Dogovorjeno urejanje občinskih priznavalnin tudi v letošnjem letu

Sedemindvajsetega februarja se je sestel na 7. seji odbor udeležencev družbenega dogovora o občinskih priznavalninah. Po trditvi zapisnika 6. seje in sprejemu poročila o izpolnitvi sklepov, ki so bili sprejeti na tej seji, je odbor razpravljal o poročilu iz razgovorov o problematiki urejanja priznavalnin v občini Škofja Loka in Kranj.

Ti razgovori so bili organizirani po sklepu odbora, ki spremlja uresničevanje družbenega dogovora o občinskih priznavalninah in so se jih udeležili predsedniki občinskih odborov ZZB NOV, predsedniki komisij za vprašanja borcev, predstojniki in delavci služb za vprašanja borcev in vojaških invalidov, predsednik odbora udeležencev družbenega dogovora Nace Voljč in članica odbora za gorenjsko regijo Tilka Mali ter predstavnik republiškega komiteja za borce in vojaške invalide.

Odločitev o organizaciji pogovora je bila sprejeta po obravnavi informacije o uresničevanju družbenega dogovora o občinskih priznavalninah v prvem polletju 1979 in ugotovitvi, da je v posameznih občinah veliko priznavalnin priznanih udeležencem NOG z enojno dobo (čeprav je bilo v družbenem dogovoru to mišljeno kot izjemna možnost), da so nekatere priznavalnine zelo nizke, da republiški komitej prejema nepopolne podatke in z zakasnitvijo itd., skratka vrsta je vprašanj, stališč in včasih tudi različnih mnenj, ki se najlažje uskladijo in poenotijo v pogovoru o konkretni problematiki.

Tudi v občinah Škofja Loka in Kranj je bilo tako, saj

so pobudo ugodno ocenili in izrazili zadovoljstvo s takim načinom urejanja odprtih vprašanj in menili, da bi tudi o drugih problemih s tega področja kazalo razpravljati s pristojnimi dejavniki v neposrednem okolju, kjer se problematika pojavlja in so razmere najbolj poznane.

Glede uživalcev občinskih priznavalnin udeležencev NOV z enojno dobo so v obeh občinah ugotovili, da so bile priznane še pred uveljavitvijo družbenega dogovora in jih po tem času na novo niso podeljevali. Gre torej za zatečeno stanje, ki ga je težko naenkrat spremeniti, ker gre v večini za starejše ljudi, kmete, gospodinje itd., ki so to pravico uživali že vrsto let, poleg tega pa so v glavnem taki, ki jim je to edini redni vir dohodkov. Poudarjeno je bilo še to, da gre za ljudi, ki bi jim bila pozneje posebna doba lahko priznana tudi v dvojnem trajanju, prvotno pa so uporabljali izredno ozke kriterije pa tudi interesa ni bilo izrazitega v tej smeri, saj jim po takratnih predpisih, če niso bili zaposleni, ni prinašala pomembnejših pravic.

Končni dogovor je bil, da se v komisijah za vprašanja borcev ponovno proučijo vsi primeri občinskih priznavalnin udeležencev z enojno dobo in oceni ali so konkretne razmere take, da velja to obliko družbene pomoči zadržati. Če bo odločitev pozitivna, je treba tudi te priznavalnine, skladno s sprejetimi načeli in merili, zviševati, sicer bodo pravkar povsem razvrednotene, saj niso bile valorizirane že več let. V primeru pa, da bi se posamezne priznavalnine ukinile, bo

predlagana ustrezná rešitev problematike občinski skupnosti socialnega skrbstva. V občini Kranj so iz informacije republiškega komiteja ugotovili, da priznavalnine v njihovi občini ne dosegajo republiškega povprečja, in bodo skušali v letošnjem letu zagotoviti vsaj ta nivo.

Odbor udeležencev je v nadaljevanju obravnaval informacijo o predvidenem obsegu sredstev občin za priznavalnine borcem za leto 1980. Po podatkih iz informacije bi bilo treba po predvideva-

njih občin za leto 1980 v SR Sloveniji zagotoviti za priznavalnine borcem 295.140.763 din, kar pomeni, glede na leto 1979, 34 odstotno povečanje finančnih sredstev. Vendar gre za predhodno informacijo in bodo dokončni podatki znani šele po sprejetju zaključnih računov proračunov za leto 1979 in predlogov proračunov občinskih skupščin za leto 1980.

Že sedaj pa je jasno, da takega obsega povečanja sredstev ne bodo mogli doseči v

Novi podatki

V sredo, 12. marca je bila v Ljubljani seja republiškega komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov, kjer so obravnavali vrsto vprašanj, med drugim tudi poročilo o izvajanju nadaljnjih nalog na področju družbenoekonomskega položaja borcev NOV in drugih borcev ter vojaških invalidov v SR Sloveniji.

Naj v ilustracijo navedemo le nekaj podatkov iz pokojninskega varstva, kakršni so bili od pregledu v letošnjem januarju:

ta čas je v SR Sloveniji 219.451 udeležencev pokojnine, od tega 58.079 tistih, ki prejema pokojnino na podlagi predpisov, veljavnih za borce NOV. Med slednjimi je 12.760 udeležencev družinskih pokojnin, medtem ko prejema pokojnine, odmerjene od zagotovljene pokojninske osnove v SR Sloveniji skupaj 28.529 udeležencev, kar je 49,1 odstotka vseh upokojujev-udeležencev NOV ali 76,8 odstotka borcev s statusom pred 9. 9. 1943 (13. 10. 1943). Zajemčena pokojninska osnova za odmero pokojnine borcem NOV (pred 9. 9. 43 oz. 13. 10. 43.) znaša za leto 1980 8.694,17 din.

Več s te seje bomo zapisali v prihodnji številki ko bomo posameznim vprašanjem, ki jih obravnava republiški komitej za borce in vojaške invalide, namenili poseben sestavek.

B. Ž. J.

vseh občinah. Namreč občinske priznavalnine so del splošne porabe, pri čemer je v resoluciji o politiki izvajanja družbenega plana SR Slovenije za obdobje 1976-1980 v letu 1980 določeno, da se bodo sredstva za zadovoljevanje splošnih družbenih potreb v republiki in občinah povečevala največ za 16 odstotkov glede na leto 1979. To pa še ne pomeni, da bi v posamezni občini ali regiji, kjer bi se pokazala potreba za večje povečanje sredstev za priznavalnine, tega limita ne mogli preseči, seveda z ustrežno selektivno politiko v sistemu splošne porabe. Z resolucijo predvidenega globala povečanja sredstev pa ne bo možno zvišati.

Odbor je podprl izhodišča v resoluciji, ki naj bi pripomogla k ekonomski stabilizaciji naše družbe, vendar je potrebno zagotoviti, da bodo ustrezni dejavniki sprejeli na področju splošne porabe tako politiko, da bodo skladno z vsebino družbenega dogovora o občinskih priznavalninah zagotovljene te oblike družbene pomoči vsem borcem v SR Sloveniji, kateri dohodki ne dosegajo dogovorjene ravni. Ta raven je opredeljena z višino mejnega zneska najnižjih pokojninskih prejemkov, ki znaša v letu 1980 3509 din.

V nadaljevanju je odbor obravnaval še nekatera vprašanja s tega področja. Ugotovil je, da posamezne občine, ki so gospodarsko močnejše, namenjajo iz občinskih proračunov skoraj več sredstev za druge oblike materialnih pomoči borcem kot za priznavalnine po družbenem dogovoru (stalne, občasne, en-

kratne). V občinah, ki so gospodarsko šibkejšje, pa teh oblik družbene pomoči ne morejo dajati, zlasti ne v dopolnjevanih občinah, ker je v zakonu o republiškem proračunu točno določeno, da se dopolnilno financirajo iz republiškega proračuna občine, ki za to izpolnjujejo pogoje, za priznavalnine borcem NOV po družbenem dogovoru o občinskih priznavalninah. Odbor je sklenil, naj v bodoče prikazujejo podatke in informacije o priznavalninah po družbenem dogovoru ločeno od drugih oblik pomoči borcem.

Nadalje so se člani odbora v razpravi dotaknili tudi problematike dela strokovnih služb občinskih skupščin na tem področju. Ugotavljali so, da se v nekaterih občinah kadri menjajo, pri čemer ni zagotovljene potrebne kontinuitete dela, včasih pa se posveča premalo skrbi in pozornosti tudi ustrezni strokovnosti. Vse pomanjkljivosti v delu občinskih upravnih organov pa lahko pomenijo na eni strani prikrajšanje v pravicah in vsebini varstva borcev in vojaških invalidov, po drugi strani pa nesmotrno trošenje družbenih sredstev. Oboje pa ni v skladu z družbenimi prizadevanji, zato bo potrebno temu vprašanju nameniti več pozornosti.

Pred zaključkom je odbor udeležencev družbenega dogovora za naslednji mandat ponovno izvolil za predsednika Naceta Voljča, za namestnika predsednika pa predstavnika republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Marijo Aljančič.

Malči Žitnik

Letna skupščina vojaških invalidov Ježica-Posavje

Zavzeto o vprašanjih članstva

Pred dnevi so se na redni letni konferenci sestali vojaški vojni invalidi s terena Ježica-Posavje. Pregledali so minulo enoletno delo, ki je bilo zelo plodno. Organizacija šteje v vseh petih krajevnih skupnostih 198 članov, od katerih se je konferenca udeležilo 73 članov, kar je opravičljivo zaradi bolezni in starosti članov. Odbor je na devetih sejah razpravljal o vseh problemih organizacije. Veliko dela so imeli predvsem z zbiranjem podatkov in ureditvijo evidence, predvsem zaradi na novo priseljenih članov v krajevno skupnost Urška Zatler in Ivan Kavčič, ki sta med največjimi na Posavju in še vedno nedograjeni.

Zelo aktivna je komisija za socialna vprašanja, ki redno obiskuje bolne in ostarele člane. Tako so v bolnišnici obiskali devet članov in za 29. november na domovih 32 članov, ki so jih skromno obdarili. Vojaški invalidi so na svoji skupščini ugotovili, da še vedno nimajo svojih delegatov v nekaterih krajevnih skupnostih. Zato so pooblastili odbor, da iz teh krajevnih skupnosti vključi nove člane v krajevni odbor ali v komisijo za socialna vprašanja. Tako bi bilo komisiji zelo olajšano.

Vojaški invalidi Ježice-Posavja redno skrbijo tudi za

rekreacijo svojih članov. Lani so organizirali izlet po poteh 30. divizije v Benečijo. Letos pa načrtujejo izlet na Pokljuko (kjer je padel bataljon Prešernove brigade) na boljšiše Pohorskega bataljona, ali pa na zadnje bojišče v drugi svetovni vojni pred 35 leti na Koroško. Vsako leto aktivno sodelujejo ob 7. septembru prazniku Posavja, ko tudi organizirajo srečolov, ki je skoraj edini vir njihovih dohodkov. Hvaležni so vsem delovnim organizacijam in obrtnikom, ki jih v tem podprejo.

Ugotovili so, da so bili prav vojaški invalidi med prvimi, ki so se odzvali z denarno pomočjo prebivalstvu v Črni gori ob lanskem potresu. Mnogo članov pa je tudi aktivno sodelovalo na vseh vajah SLO in DS po krajevnih skupnostih v akciji NNNP-79.

Kakor vsako leto bodo tudi letos poslali svoje člane na oddih v Strunjan in Banjole. Pritožili pa so se glede slabe obveščenosti članov o novih predpisih, ki se tičejo vojaških vojnih invalidov, kakor tudi zaradi nalepk za šoferje invalide, ki jih izdaja UJV na Mačkovi ulici. Zato prosijo republiški komitej za vprašanja borcev in vojaških vojnih invalidov, da v bodoče vsak mesec ali po potrebi objavi novosprejete predpise, ki

se tičejo VI v tedniku TV-15. Tako ne bo potrebno s pomočjo prijateljev ugotavljati, kakšne pravice imajo VI. Zelo kritični pa so bili do nekaterih zdravilišč (Rogaške slatine, Radencev, Čateža, Strunjana in drugih), kjer morajo na vabilo za zdravljenje čakati šest mesecev in še več. V nekaterih naravnih zdraviliščih v Sloveniji in tudi v drugih republikah je postala praksa, da vojaške invalide kličejo na zdravljenje v zimskem času in jih nameščajo v najslabše prostore, medtem ko nudijo nekdanjim našim okupatorjem Nemcem in Italijanom najboljše sobe in to v poletnem času. Praktično vojaški vojni invalidi v zimskem času nimajo kaj početi v naravnih zdraviliščih, ker so vezani na zaprte in zakajene prostore. Kritika je veljala tudi tistim članom, ki imajo odobreno zdravljenje v Strunjanu ali Banjolah in se vabilu ne odzovejo, hkrati pa tega ne javijo pravočasno svoji organizaciji, da bi namesto njih poslala drugega člana. Zato lahko uprave zdravilišč oddajajo take prostore celo tujcem.

Na konferenci so prisotne predstavnik občine, med njimi Danilo Jurca in predstavniki borčevske organizacije iz krajevnih skupnosti v Posavju.

Stevo Javor

Delovanje strelske organizacije

Tarčam je treba določiti mesto

V občini Murska Sobota je občinska strelska organizacija že vrsto let uspešna in to tako po številu članstva (posebno razveseljivo je veliko število mladih) kakor tudi po številu organiziranih strelskih druženj in njihovi vsestranski aktivnosti. Toda že ves čas je opaziti veliko vrzel pri tem, da za streljanje z vojaško puško v celi občini ni vsaj minimalno urejenega strelišča. Na področju vsestranskih obrambnih priprav celotnega prebivalstva se torej čuti vrzel in to pri organizatorji obrambnih priprav, in zatorej smo v naši anketi zajeli nekatere izmed njih, da nam povedo o težavah, svojih prizadevanjih ter pripravljenosti, da pride do urejenega prostora za strelsko dejavnost tudi v tej občini severovzhodne Slovenije.

Peter Šraj, pripadnik TO:

»Prav gotovo vpliva urejenost in opremljenost strelišča na kvaliteto pripravo, izvedbo in rezultate streljanja z vojaško puško. Kljub temu pa mislim, da je najvažnejši pokazatelj uspeha pri izvedbi streljanja le človek – posameznik, ki se mora neprestano prilagajati razmeram na neurejenem terenu, kjer so potrebne še dodatne mere varnosti. Brez dvoma bi urejeno strelišče omogočalo boljše pogoje vzgoje, s tem pa tudi boljšo možnost

za urjenje vseh zainteresiranih.

Pri reševanju izgradnje strelišča bi morali aktivno sodelovati prav vsi uporabniki, ne samo JLA in TO. Potreben bi bil idejni projekt z možnostjo izvajanja streljanja z vojaško puško. Za koordinacijo in strokovno vodenje akcije pa primerno sestavljen organ iz predstavnikov JLA, TO, strelcev in drugih.

Za realizacijo omenjenega načrta bo potrebnih nekaj finančnih sredstev, največ pa bi se dalo narediti z udarniškim delom, kjer bi lahko sodelovali pripadniki JLA, TO, lovci, srednje šole, mladina in morda še kdo.»

Jože Siherle, član ZRVS:

»Članstvo ZRVS v naši občini krepko čuti vrzel, ker ni urejenega strelišča, saj vsako leto v program usposabljanja RVS vključujemo izpopolnjevanje članstva z različnimi vrstami orožja. Pri organiziranju takšne vzgoje imamo težave pri času in prevozu do kraja streljanja.

Če bi bilo strelišče že urejeno, bi lahko člani ZRVS na leto streljali večkrat, ne samo enkrat, kot je to obvezno. Kajti člani sami predlagajo, da bi za stroške streliva sami prispevali finančna sredstva in to njihovo pripravljenost potrjujejo tudi vsakoletna tekmovanja ob dnevu JLA,

Peter Šraj

ki jih organizirajo strelske družine v naši občini. Za to bi bil potreben poleg urejenega strelišča v bodoče nekakšen »strelski servis«, ki bi bil posameznim organizacijam dosegljiv ob vsakem času.

Naša občinska konferenca ZRVS doslej, razen politične podpore strelcem, na tem področju ni napravila ničesar. Iz vsakoletnih finančnih sredstev, ki jih ZRVS dobi za svoje redno delo, je nemogoče ločiti večjo vsoto. Zatorej je sodelovanje ZRVS s prostovoljnim delom tista možna oblika, kjer bomo vsekakor sodelovali.»

Jože Siherle

Avzugst Koren, oddelek za LO:

»Že dalj časa čutimo pomanjkanje urejenega strelišča za izvajanje streljanj z mladimi. Čeprav je ta oblika streljanja za izvenšolsko in srednješolsko mladino praktično najmanj zahtevna, bi bilo prav, da je pri streljanju zagotovljena maksimalna varnost. Mladi se namreč prvič srečujejo z vojaškim orožjem, pri sedanjih urejenosti strelišča pa ta varnost ni takšna, kot bi si jo želeli.

Upravni organ skupščine občine, oddelek za ljudsko obrambo, se priključuje na-

porom za čimprejšnji pristop k urejevanju strelišča, da bi se v bodoče zagotovila normalna izvedba streljanj ob normalnih varnostnih pogojih.

Za realizacijo bodo prav gotovo potrebna minimalna finančna sredstva in med vsemi uporabniki strelišča ob tem oddelek za ljudsko obrambo ne bo stal povsem ob strani.»

Jože Bedič, strelska organizacija M. Sobota:

»Poleg streljanja z zračno puško in malokalibrskim orožjem ima strelska organizacija v programu tudi športno streljanje z vojaško puško. Seveda pa mora organizacija za to področje usposabljanja za obrambo ne samo člane strelskih druženj ampak tudi RVS, mladino in druge občane. Vendar tega, žal, v polni meri ne moremo uresničevati, ker v murskosoboški občini ni strelišča, ki bi bilo usposobljeno za športno in šolsko streljanje z vojaško puško in tega ne moremo opravljati tudi strelci.

Pred leti je že bila imenovana komisija (s strani predsednika SO), da prouči in pripravi predlog za kompletno reševanje strelske dejavnosti (streljanje z MK in vojaško puško, streljanje na glinaste golobe). Predlog je bil pripravljen in izdelani so bili že tudi načrti, da bi se strelišče uredilo in usposobilo za streljanje z vojaško pu-

sko od 100 do 300 metrov.

V kratkem bo strelska organizacija dobila v mestu Murska Sobota osnovni objekt za streljanje z zračno puško (v domu TVD Partizan 14 strelskih mest) in bo omogočeno osnovnim organizacijam, da skupaj z občinsko organizacijo in z vsemi zainteresiranimi pristopijo k popolnejši vzgoji svojih članov ter ostalih občanov v tem objektu in sicer še posebno takrat, ko zaradi drugih razmer ni možno streljati z malokalibrsko in vojaško puško.

Ker pa sta usposabljanje in obrambna vzgoja vezana tudi na ostalo orožje, je nujno, da se pristopi k realizaciji že začeti načrtov o usposobitvi strelščica za MK puško ob kanalu Ledave, kot je to pred leti predlagala imenovana komisija. Brez takšnega objekta ni možno izvajati obrambne vzgoje, športnega streljanja, predvsem pa ne obveznega šolskega streljanja srednješolcev v občini Murska Sobota. Vsak odhod na oddaljeno strelišče (na primer: Mačkovci) podraži izvedbo streljanja, pri tem pa trpi verjetno tudi program pouka v murskosoboških srednjih šolah. A to bi s strelščem v bližini mesta Murska Sobota vsekakor odpadlo, uspeh pri streljanju pa bi bil zagotovo večji.»

Filip Matko

Obisk v Centru obrambne vzgoje v Kostanjevici

Urjenje enot teritorialne obrambe

Pred kratkim so Center obrambne vzgoje v Kostanjevici na Krasu zapustile enote teritorialne obrambe iz novogoriške občine, ki so bile tu na usposabljanju, obenem pa so naznanile začetek dela v tem centru v letošnjem letu.

V centru v Kostanjevici že nekaj let poteka osnovna vzgoja enot teritorialne obrambe in mladine. Prvi začetki te vzgoje pa segajo na Primorskem v leto 1976, ko so uredili središče v Podnanosu. Zaradi posebne konfiguracije tere-

na, ki je težja kot drugje na Primorskem, so uredili center prav na Krasu. Z bolj zahtevnim terenom pa so pridobili pri kvaliteti in raznovrstnosti usposabljanja.

Iz leta v leto Center obrambne vzgoje v Kostanjevici dograjujejo. Največ prav s prostovoljnim delom samih udeležencev urjenj in ob vsestranski podpori združenega dela in občin. Tako so šotori postavljeni na vzdignjenih betonskih podstavkih in vanje vlaga ne more pro-

dreti. Tu je tudi dobro opremljena kuhinja, dovolj je sodobnih učnih pripomočkov, imajo urejeno strelišče, dograjujejo ambulantno, kopalnice, učilnice za pouk v slabem vremenu, deluje razglasna postaja, v taboru je več panojev, na katerih posamezne enote pripravljajo stenske časopise. Zanimivost centra je tudi, da le-ta ni ograjen.

Enote teritorialne obrambe iz novogoriške občine so v februarju izvajale urjenje v težkih vremenskih razmerah. Sne-

ga resda ni bilo, zato pa je še posebej ob jutrih v kosti silil mrz. Poleg idejnopolične in varnostne vzgoje so vojaki in starešine imeli na programu taktične vaje za izvajanje bojnih nalog, opravili pa so tudi streljanja z najrazličnejšimi orožji. Prav v streljanju so bili doseženi odlični rezultati. Udeleženci vaj so vzpostavili tudi tesne stike s krajevno skupnostjo in družbenopolitičnimi organizacijami v njej.

Besedilo in foto: Jani Alič

Teritorialci so se spoznali tudi z uporabo maske

Po streljanju je bilo potrebno orožje očistiti

OBLETNICE

Dragocenost ustvarjalnega nemira

Dvajsetletnici ljubljanskega inštituta za zgodovino delavskega gibanja ob rob

»Ob dvajseti obletnici ustanovitve Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani lahko delavci ugotavljajo, da opravljeno delo ni majhno in se izraža na različnih področjih, največ na raziskovalnem; delali so po svojih najboljših močeh in z zavestjo, da opravljajo pomembno kulturno poslanstvo in prispevajo svoj delež k celovitejši in popolnejši podobi naše narodove zgodovine.« Besede, vzete iz priložnostne knjižice inštitutovega znanstvenega svetnika dr. Toneta Ferenc, so dovolj, da vzbudijo bralčevo zanimanje in ga popeljejo na obisk v slovensko znanstveno ustanovo, ki domuje v stavbi na Trgu osvoboditve 1.

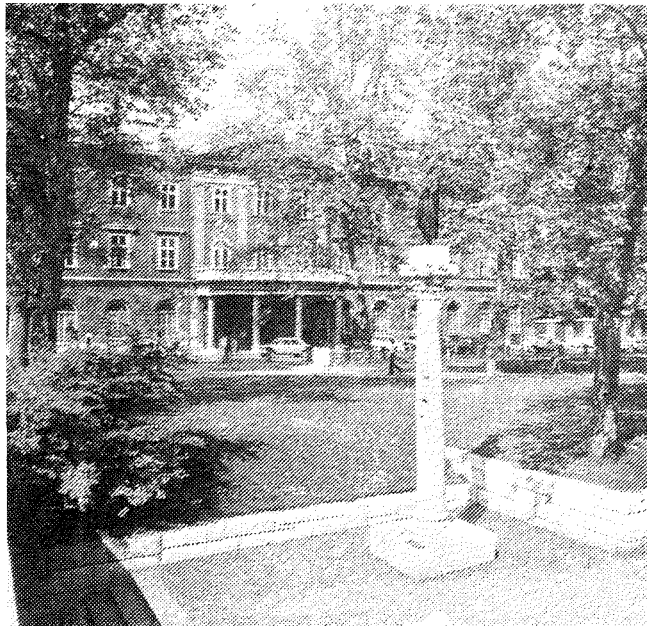
Spomin seže nazaj. Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani je leta 1959 ustanovil izvršni svet SR Slovenije z nalogo, da znanstveno proučuje delavsko gibanje, delovanje komunistične partije in ljudske revolucije na slovenskem ozemlju ter socialistične graditve v Sloveniji. »Strokovno usposobljenost, v teh prvih korakih neboljano, sta nadomeščali volja in zagnanost,« se na prehojeno pot ozira dr. Tone Ferenc. Ob trdem raziskovalnem delu, ki ni poznalo počitka, so izoblikovali svoj kader in danes se imajo s čim pohvaliti: osem doktorjev, štiri magistre deset delavcev z visoko izobrazbo in pet asistentov na študiju tretje stopnje zgodovine na filozofski fakulteti v Ljubljani. Dolgoročna kadrovska politika, da zupajo v mlade ljudi in strogi pogoji so pripeljali ljubljanski inštitut za zgodovino delavskega gibanja glede strokovnosti na ali pod sam vrh lestvice sorodnih znanstvenih ustanov.

Dvajset let znanstvenoraziskovalnega dela? Kmalu so se pojavile težnje, v inštitutu kot zunaj njega, da mora organiziran raziskovalni zavod, kakršen je Inštitut za zgodovino delavskega gibanja, sistematično raziskovati vso sodobno zgodovino Slovencev, ne le ob ustanovitvi zaupane naloge, in tako je inštitut že v prvem desetletju presekel svoj namen. »Lahko zapišete, da se je izoblikoval v pravi znanstveni zavod, ki se je uveljavil pri raziskovanju zgodovine delavskega razreda in narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem,« pravi dr. Tone Ferenc, »vedno bolj pa postaja tudi zavod za znanstveno proučevanje novejših slovenske zgodovine, pri čemer ostaja raziskovanje revolucionarnega delavskega

Dr. MILICA KACIN-WOHINZ, ravnateljica Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani: »Poznavanje lastne zgodovinske preteklosti je sredstvo za samoosveščanje najširših plasti naroda, je nepogrešljiva osnova za trenutne in jutrišnje politične opredelitve in ne nazadnje sredstvo za uveljavljanje naroda v svetu.«

Stavba na Trgu osvoboditve 1 v Ljubljani

gibanja in narodnoosvobodilnega boja njegova prednostna naloga.«

O opravljenem delu govori bibliografski publikaciji sodelavcev inštituta. Zadnja, ki je izšla ob dvajseti obletnici, zajema čas od 1969 do 1979. V publikacijah so zajete vse samostojne objave posameznih inštitutovih delavcev, znanstvene razprave v domačih in tujih revijah, pa inštitutove publikacije, od revije Prišpevki za zgodovino delavskega gibanja, ki izhaja že sedemnajsto leto, do štirinajstih knjig Zbornika dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni borbi v Sloveniji, Dokumentov ljudske revolucije v Sloveniji 1941 do 1945 v petih delih pa zbornika fotografij, izdanega v petih knjigah, da jih naštejemo le nekaj, do raznih spominov, bibliografij, kronoloških pre-

gledov, učbenikov, vodnikov, drugih pripomočkov itd. V ilustracijo še: v raziskovalnem delu inštituta se danes trije ukvarjajo s proučevanjem zgodovine delavskega gibanja do leta 1918, šest z zgodovino Slovencev med obema vojnama, štirje z zgodovino narodnoosvobodilnega boja in trije z zgodovino socialistične graditve, katerih delo je uokvirjeno v tri širše zasnove načrte, Zgodovino Slovencev 1918 do 1945, Zgodovino delavskega gibanja na Slovenskem od začetkov do leta 1918 in Zgodovino Slovencev 1945 do 1976.

Govorimo o arhivskem delu, tako tesno povezanem z raziskovalnimi prizadevanji:

»Dvomim, da je še kak drug narod v Evropi, ki je bil okupiran, ohranil toliko arhivskega, fotograf-skega in biblioteknega

gradiva iz svojega osvobodilnega boja kot slovenski narod,« nadaljuje dr. Tone Ferenc. »Vzrok, da je ohranil toliko arhivskega gradiva, je za gotovo v veliki širini osvobodilnega gibanja, ki je zajelo večino slovenskega naroda, velika organizacijska razvejanost in pestrost oblik delovanja tega gibanja, obstoj osvobojenih, polosvobojenih in po našem gibanju nadzorovanih ozemelj, prizadevanja nekaterih ustanov in posameznikov, da bi ohranili čim več gradiva, ker so se zavedali, da gre za velik čas, za prelomno obdobje slovenske zgodovine, in ne nazadnje obstoj in delo znanstvenega inštituta pri predsedstvu SNOS.«

Arhiv Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani hrani večino tega gradiva.

In zapišem, da inštitut

ne bi dosegel takšnih uspehov pri raziskovanju zgodovine o narodnoosvobodilnem boju, če bi ne imel v svoji lastni hiši tako bogatega gradiva! Ne le, da se zaveda dragocenosti bogate kulturne dediščine, ki jo je v obliki arhivskega in knjižnega gradiva dobil od svojih predhodnikov, predvsem iz Muzeja narodne osvoboditve Slovenije, jo varuje in izpopolnjuje, marveč se tudi prizadeva, da bi se rahiv hitreje razvil v dokumentacijsko središče za novejšo zgodovino Slovencev. Prav tako ne gre prezreti zbirke tako imenovanega dopolnilnega programa, to je spominov udeležencev delavskega gibanja in narodnoosvobodilnega boja, neobjavljenih dokumentarnih del, mikrofilmov, gradiva iz tujih virov in podobno.

Z nič manjšo pozor-

nostjo, s katero govorijo o arhivskem in knjižnem gradivu, ni bila pripravljena priložnostna razstava ob dvajseti obletnici. »Bil je le izbor, na eni strani iz številnih objavljenih del inštituta in njegovih delavcev, ki šteje okoli 1500 bibliografskih enot, ter na drugi strani iz obsežnega arhivskega gradiva na okoli 100 tekočih metrih,« pojasnjujeta vodja arhiva Marjeta Adamič in dr. Franc Rozman. »Niso nas vodila ne časovna ne krajevna ali katerakoli druga merila, želeli smo le opozoriti, da je arhivsko gradivo neprecenljivo kulturno bogastvo, da so arhivski dokumenti dragocene priče zgodovine našega naroda.«

Pogovor nanese tudi na manj svetle strani! Tehnična oprema je skromna. Ob 2300 kvadratnih metrov ima inštitut v hiši, katere upravitelj je, le 1119 kvadratnih metrov. Težave, ki jih povzroča sožitje inštituta kot znanstvenega zavoda z nekaterimi zelo razgibanimi strankami in skrb za pridobivanje sredstev, namenjenih večjim hišnim popravilom, niso zanemarljive. Kljub družbeni skrbi, ki jo je Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani pozorno deležen, je pomanjkanje denarja in sodelavcev zavrla nekatere koristne akcije, kot evidentiranje in mikrofilmanje gradiva v arhivu SFRJ v Bogradu, sistematično zbiranje spominskega gradiva na terenu, objavljanje arhivskih virov. Okrnjen je tudi študij v tujih arhivih kot naročanje tuje literature. Širjenje knjižnice, v kateri je 18.696 zvezkov, je skorajda nemogoče. Za večje in uspešnejše nudenje uslug dolavcem inštituta in drugim uporabnikom, pa bi ob dejstvu, da je Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani ena najbolj odprtih znanstvenih ustanov na Slovenskem, kar se kaže tudi v zadoščanju trenutnih potreb, zlasti v zvezi s proslavami obletnic zgodovinskih dogodkov, potrebovali ustrezno čitalnico. In še bi se kaj našlo.

Z besedami za razmislek se izteka obisk v našem, partizanskem inštitutu, kot ga rad imenuje dr. Tone Ferenc. Sklene naj ga sodba, jasna in odtehtana. Opravljeno delo je bilo veliko. Dovolj za ponos in zahvalo. Slednjo združujemo s čestitko in dobrimi željami ob dvajsetletnici, ki jo je ljubljanski inštitut za zgodovino delavskega gibanja praznoval konec lanskega leta.

Milena Štrajnar

ŠOLO
SMO ODPRLI

POMOŽNA UČNA KNJIGA
ZA ŠOLSKE TEČAJE

(Prirejena po F. Bobičevi knjigi:
„Prejubo veselje, o kje si doma“)

1944

Izdal POOF za Gorenjsko — odsek za prosveto in šolstvo

POSNETEK UČBENIKA ŠOLO SMO ODPRLI — Arhiv Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani hrani abecednik Šolo smo odprli, ki ga je leta 1944 izdal odsek za prosveto in šolstvo POOF za Gorenjsko, razmnožila pa tehnika T II A Škofja Loka (Jelovica). Pripovedujejo, da ga je hotel nemški poveljnik dr. Reiner presenečen, da odporniško gibanje izdaja učbenik, poslati v ogled Goebbelsu in Bormanu.

RAZMIŠLJANJE

Iskanje v usmerjeno

Preobrazba vzgoje in izobraževanja je del celotne družbene preobrazbe, s tem pa tudi del vsega revolucionarnega spreminjanja.

Doseženi so bili družbeni pogoji, ki so omogočili uzakonitev novih odnosov v združenem delu, s tem pa tudi med osrednje naloge uvrstili krepitev družbenoekonomske in vzgojnoizobraževalne funkcije organizacij združenega dela. Če torej govorimo o razvoju usmerjenega izobraževanja, pomeni to v bistvu zagotavljanje enakopravnih pogojev za izobraževanje in vzgojo vseh občanov, pri čemer morajo razvojni načrti za izobraževanje in kadre postati sestavni del združenega dela in vse družbe, kakor je jasno rečeno v resoluciji XI. kongresa ZKJ. To pomeni tudi, da je treba storiti, kolikor je mogoče, za razvoj celovite, svobodne ustvarjalne osebnosti, usposobljene, da prevzema odgovornost za materialni in kulturni razvoj družbe, za socialistično samoupravljanje, za svobodno in neuvrščeno Jugoslavijo. Prav to pa je odgovornost, ki je ni mogoče zanemarjati in je ni mogoče površno obravnavati, ni je mogoče reševati za zeleno mizo, temveč le neposredno iz temeljnih organizacij združenega dela, krajevnih skupnosti in drugih samoupravnih interesnih skupnosti iskati ustrezno preobrazbo vzgojnoizobraževalnega dela.

Usmerjeno izobraževanje opredeljuje predlog zakona kot izobraževanje za delo samoupravljanje, ki izhaja iz potreb dela in vsestranskega razvoja osebnosti v socialistični samoupravni družbi, zato je uresničitev preobrazbe izredno odgovorna in občutljiva naloga, pa ni vseeno, kako se bo posrečila preizkušnja, ki je pred vrati, kako bodo to uveljavili ne le v šolah, temveč tudi v organizacijah združenega dela.

Obotavljivo začenjanje

Odgovornost ni preprosta, pa se marsikje obotavljajo, ko je treba uresničiti novo, kakor da bi morali dobiti čisto podrobna navodila, kako izpeljati preobrazbo v svojem okolju. Takih vzorcev ne bo, ker ostaja trajna naloga kritično vrednotenje dela, programov in tudi izpopolnjevanje, kar pa spet ne pomeni, da bi brez dobrega premisleka na slepo preizkušali. Programi skupne vzgojnoizobraževalne osnove v začetku usmerjenega izobraževanja so pripravljeni in jih bo treba brez razlike povsod dosledno izvajati. To je zdaj že jasno, zato ni bojazni, kako bo z vpisom v usmerjeno izobraževanja. Hudo nerodno in nedogovorno pa je to, da se marsikje še sedaj sprašujejo, kakšne smeri izobraževanja bodo imeli tu ali tam, posebno še ob preobrazbi gimnazij. O tem bi se morali že prej dogovoriti, da bi brez nepotrebnega vznemirjanja pravočasno urejali organizacijska in kadrovska vprašanja in bi učenci in starši dovolj zgodaj zagotovo vedeli, kakšne so možnosti izobraževanja v tem ali drugem šolskem okolišu.

To pa velja tudi za učitelje, da bi vedeli, kaj in kje bodo delali in bi dobro informirani ter ozaveščeni lahko bili tudi prepričljivi razlagalci preobrazbe, pobudniki dobrih samoupravnih razmišljanj in odločanja. Misli, pred časom pogosto podčrtane, da naj šolniki ne delajo preobrazbe, ker je to zadeva združenega dela, ne bi smeli razumevati, kakor da bodo preprosto drugi pripravili vse za preobrazbo, učitelji pa jo bodo uresničevali, temveč predvsem tako, da je vzgoja sestavina združenega dela, in zato preobrazba skupna odgovornost, del celotne družbene razvojne politike, vseh delavcev, med katerimi so tudi pedagoški delavci. Ne moremo si zamišljati vojske brez dobre politične usposobljenosti in zavzetosti, pa si tudi pedagoških delavcev ne moremo predstavljati brez prepričljive zavzetosti za preobrazbo vzgoje in izobraževanja, ki obeta boljšo vzgojo in tudi boljše vre-

dnotenje pedagoškega dela, Vse pa kaže, da temu ni bilo namenjene dovolj pozornosti.

Zato pa tudi pedagoški delavci marsikje dokaj obotavljivo iščejo pot v preobrazbo, negotovo, ob pomanjkljivi predstavi o posledicah preobrazbe. Ponekod si težko predstavljajo, kako bi povezovali vzgojnoizobraževalno delo s proizvodnim in raziskovalnim delom v enoten proces, ker se niti niso znašli, kako bi se dogovarjali s temeljnimi organizacijami združenega dela in drugimi.

Gospodarno, a ne zaviralno

Dosti neugodnih besed je bilo slišati o zaostalosti, togosti, neživljenjskosti, preživelosti, enciklopedičnosti, odtujenosti od dela in podobnega v dosedANJI vzgoji in izobraževanju, četudi ne kaže spregledati velikega napredka, ki je bil dosežen tudi na področju vzgajanja in izobraževanja. Novi družbenoekonomski odnosi, ki se prav na tem področju počasi razvijajo, pa odpirajo možnosti, da vzgoja odseva dosti bolj neposredne interese združenega dela in se bolj življenjsko povezuje z delom. Intelektualistično naravnana vzgoja je resnično dušila razvoj delovnih navad in samopravnih sposobnosti, pomembnih za razvoj mlade osebnosti, česar se tudi ni mogoče naučiti preprosto iz knjig ali osvojiti le z lepimi besedami, temveč je treba znanje in vrednote doživljati v delu in medsebojnih odnosih.

Pomen usmerjenega izobraževanje je tudi v tem, da bi človeku bolj pomagali ujeti ustežnejšo delovno usmerite, pravočasno razviti odnos do dela in doživeti vrednoto samoupravljanja v urejanju medsebojnih odnosov. Odgovornosti za to pa ne morejo nositi le pedagoški delavci in vzgojnoizobraževalne organizacije, temveč neposrednje tudi organizacije združenega dela in krajevno okolje. In v tem trenutku že marsikje pravijo, združeno delo ne more prevzeti večje skrbi za vzgojo, gospodarstvo ne more več dati, organizacije združenega dela se ne bodo ukvarjale z učenci, ker jih to obremenjuje. Ponekod skušajo razlagati stabilizacijske ukrepe tudi tako, da ne bodo odpirali nobenega oddelka, denimo, celodnevne šole ali podaljšanega bivanja učencev v osnovni šoli več, ker zaradi boljšega gospodarjenja to ni mogoče. Kdor misli, da bodo gospodarske težave rešene z zaviranjem nujnega razvoja vzgoje in izobraževanja, se globoko moti, misli zelo kratkoročno in kratkovidno, saj so naložbe v vzgojo gotovo najpomembnejši dolgoročni ukrepi za razvoj gospodarstva in splošnega družbenega napredka. Gospodarno urejati razmere v vzgoji in izobraževanju ne pomeni ukrepati zaviralno, tako da ne bi izboljševali vzgojnoizobraževalnega dela in s tem vzgajali in usposabljali ljudi, da bi sposobnejši in z večjo samopravno odgovornostjo reševali življenjska vprašanja, razvijali boljše delo in krepili gospodarstva. Razvoj celodnevniH šol, odločilnega pomena za uspešno nadaljevanje v usmerjenjem izobraževanju, in vključevanja vzgojnoizobraževalnega dela vsaj deloma v proizvodni proces, ni mogoče zavirati s stabilizacijskimi ukrepi v takem pomenu, da bi preprosto zadrževali razvojne programe in zaustavili reformo, kakor ponekod nekateri razmišljajo.

Nasprotno: temeljito bo treba preveriti vzgojnoizobraževalne programe na vseh ravneh, poiskati vse možnosti v šolah in drugje, da se programi kolikor mogoče dobro izvedejo, a obenem ob visoki zavesti, da skrb za vzgojo pomeni odločujočo skrb za našo prihodnost, uresničevati dokaj jasno začrtano pot izboljševanja vzgoje in izobraževanja. To je del nenehne revolucije, pa je nalogo za uresničitev preobrazbe treba obravnavati z

vso resnostjo. Le kako bi bilo, če bi v revoluciji razmišljali tako, da bi zaradi različnega pomanjkanja preprosto vrgli puško v koruzo in rekli, saj ni mogoče ničesar storiti. Spremeniti bo potrebno tisto pogosto mišljenje, da je ob gospodarskih zadregah potrebno najprej zavreti pipo prav na področju vzgoje in izobraževanja, kakor da bi to bilo najlažje in najmanj nevarno. Pa ni tako: škodo trpijo ljudje, prizadete so generacije, a povrh še ni bilo in ne bo družbe, ki bi lahko bila brez vzgoje ali bi vzgojo zanemarjala, ne da bi sebe oškodovala, in take družbe tudi nikoli ne bo. Tudi odgovornosti za vzgojo ni mogoče prenesti ne nekoga tretjega, to je odgovornost vseh, ki se uresničuje doma, v šoli, v organizacijah združenega dela, krajevnih skupnostih, pa ni vseeno, kako se pripravljajo vzgojnoizobraževalni programi, kako se delita delo in odgovornost, kako se povsod zavedamo družbenopolitičnega pomena preobrazbe. In prav s tega gledišča je potrebno zdaj občutljivo in resno obravnavati zakone o osnovni šoli, o predšolski vzgoji in o usmerjenem izobraževanju ter obenem skrbno ustvarjati pogoje za uresničiti usmerjenega izobraževanja.

Stiske, ki plašijo

Tik pred durmi so vpisi, a zaradi pomanjkljivih informacij o pripravaH na začetek dela so mnogi starši, učenci in tudi pedagoški delavci neugodno vznemirjeni in polni dvomov, ali bo mogoče dobro začeti usmerjeno izobraževanje. Vprašujejo se, če so pripravljeni kadri, ki bodo to uresničevali. Težko je odgovoriti, čeprav se strokovna služba Zavoda za šolstvo SR Slovenije trudi. Vemo, da manjka vrsta učbenikov, pa tudi to, da besedila nekaterih učbenikov že dolgo časa čakajo na oceno, ne da bi avtorji dobili kakršenkoli odgovor, v šoli pa morajo preprosto narekovati vsebine učencem, kar hromi ustvarjalni pouk in pomeni tudi pedagoško in gospodarno neustrezno uporabo šolske ure. Po občinah dokaj burno razpravljajo o šolski mreži, pa se ne morejo ustrezno dogovoriti o preusmeritvah dela v gimnazijah, kakor denimo, v Posavju, na Koroškem in Gorenjskem.

Mnogi še vedno znova odpirajo vprašanje odnosa med splošno in strokovno izobrazbo v bojazni, da je v predvidenih programih usmerjenega izobraževanja prikrajšana splošna izobrazba kot pomemben temelj nadaljnjega razvoja in izobraževanja vsakega človeka, obenem pa pozabljajo, da se splošna kultura ljudi prav z reformo dviga, in da bo vsak posameznik imel možnosti razviti svoje posebne možnosti do vrhunca ravno v novem navpično in vodoravno povezanim sistemu vzgajanja in izobraževanja, če bodo le upoštevali povsod vse, kar je možno v pomenu reforme in novih družbenoekonomskih odnosov storiti.

Nedvomno je v tem trenutku dosti tisk, ki plašijo, kar je naravno, saj novo še ni preizkušeno, pa se je treba spustiti v ustvarjalni spopad. Bolj nevarno je, da bi zaradi časovne stiske in manj ugodnih drugih razmer ravnali zaletavo, premalo premislili in sledili predvsem metodi lastne kože, ki je lahko zelo bridka in boleče vodi k smotru, ko gre za rešitve v občini ali posameznem kraju. Nazaj; to pa ni mogoče!

dr. Rudi Lešnik

BELEŽKE BELEŽKE BELE

KNJIŽICA IZ PREBOLDA, VEČ KOT MORALNI DOLG – Krajevna organizacija ZB NOV Prebold je poslala knjižico, izdano konec lanskega leta, ko so v počastitev 60 let KPJ in SKOJ v Preboldu odkrili spominsko ploščo padlim partijcem in skojevcem. Franc Jelen je v uvodu med drugim zapisal:

»Nedvomno je Prebold s svojim partijskim in skojevskim jedrom, oblikovanim v zadnjih letih predaprilske Jugoslavije, kljub ilegalnim oblikam dela ustvarjal realne politične pogoje, da se je krepila zavest o nujnosti revolucionarnega spreminjanja rezmer na širšem območju. Ta sposobnost in osebna idejnopolična trdnost članov je zlasti pokazala svojo pravo vrednost v organizaciji narodnoosvobodilnega boja v Savinjski dolini in na širšem območju, ter v njegovem poteku do zmagovitega konca. Treba je znova poudariti, da lahko v najbolj usodnih dneh ohranijo zvestobo v vizijo boljše, pravičnejše družbe in se združujejo v odpor le celovite, politično oblikovane osebnosti. Šlandri, Hribarji, Turki, Pečniki in mnogi drugi so s svojim ravnanjem in žrtvovanjem dokazali, da so take osebnosti bili. Rasli so v sredini, ki jih je tako oblikovala. In svoj revolucionarni nemir so prenašali v okolje, kjer so delovali. Redka je predvojna partijska in skojevska organizacija, ki je dala tako obilen, a žal krvav prispevek za nacionalno svobodo, za enakopravnost narodov in narodnosti Jugoslavije, za razvoj nove družbe, ki bo bolj pravična. V to vizijo so neomajno verovali. In kot pravi pesnik, da je iz vsake kaplje krvi zrastel nov cvet, so ti cvetovi predvsem mnogotere izkušnje, prenešene v sedanjo prakso političnega dela v novi, samoupravni družbi.«

Anica Pesko, najmlajša od enaintridesetih žrtev, katerih imena so vklesana na spomeniku v Preboldu

Zato ni slučajno, da je pobuda krajeVne organizacije ZB NOV Prebold naletela pri uresničevanju izdaje – izdala je je skupaj z občinsko konferenco ZKS, na široko odmevnosti in pripravljenost, tako dejavnikov v kraju kot tudi v občinski družbenopolitični skupnosti.

Knjižico, ki so jo uredili Rozka Kobale, Anton Kotnik, Kristijan Markovič, Ernest Šeler in Miron Terpin, je financirala Tekstilna tovarna Prebold.

★

HEROINE JUGOSLAVIJE – V Zagrebu je 7. marca izšla knjiga Heroine Jugoslavije, v kateri so življenjski podatki dvaindevetdesetih žensk iz vseh naših republik in pokrajin. V uvodu monografije so izvlečki iz govorov in člankov predsednika republike Josipa Broza Tita od leta 1923 do leta 1979.

BELEŽKE BELEŽKE BELE

V OGLED

Vietnamska vojna v ameriškem filmu

Opredeliti želimo tokove možnega razvoja ameriške filmske produkcije od njenih prvotnih odsefov na vietnamsko vojno do njenih poslednjih razmišljanj o isti temi. Zavedam se, da nimam celotnega pregleda nad ameriško filmsko produkcijo, ki se je in se še ukvarja s fenomenom vietnamske vojne, vendar je ta razvoj ugotovljiv tudi v dosti skromnejšem izboru ameriških filmov, ki smo jih lahko videli v naših kinematografih. Sicer pa ugotavlja Nebojša Pajkić v svojem prispevku z lanskoletnega FESTA o Lovcu na jelene (Ekran, št. 3/4 1979), da zaradi oportunitizma in nezanimanja domačih distributerjev nismo videli prvega vala ameriških filmov, posvečenih vietnamski vojni. Kakorkoli že, naj bo vietnamska problematika predstavljena skozi pet filmov, ki smo jih imeli priložnost videti: Obiskovalci (The Visitors – Elia Kazan), Lov (Open Season – Peter Collinson), Vojakova vrnitev (Coming home – Hal Ashby), Lovec na jelene (The Deer Hunter – Michael Cimino), Apokalipsa danes (Apocalypse Now – Francis Coppola).

Čeprav gre za pet filmov ameriške produkcije, nastalih od leta 1971 dalje, se pravi v različni časovni razdalji od začetka do neslavnega konca ameriške vojne intervencije v Vietnamu, je omenjeni razvoj očiten.

Verjetno se je filmskemu veteranu Eliu Kazanu v Obiskovalcih še zdelo, da bo uspel nekatera travmatična spoznanja, ki jih je zapustila vietnamska vojna, skriti na tradicionalne klišeje in parabole o individualni napačnosti, nasilju itd. Spomnimo se samo prizora, ko vietnamski veterani skupaj s pisateljem gledajo televizijski prenos tekme ameriškega nogometa. Ob gledanju te tekme doživimo pravo poveljanje nasilja, kot gibala življenja, zlasti ameriškega življenja. V teh prizorih so dana tudi določena spominjanja na ameriško zgodovino, katere temelji so zacementirani s krvjo prvotnih prebivalcev, ki so v tej tekmi pač »izgubili«. Vojna ima po tej razlagi svoj »smisel«, saj je namenjena dvigovanju »športnega duha«. Primerjave so preveč naivne in premalo duhovite, da bi bile kaj več kot neboljšan dodatek »srečni zavesti«, o kateri govori Marcuse. Spričo tega se Coppola sarkastično ali pa cinično poigra z idejo »športnega duha« v Apokalipsi, ko Kilgore sredi najhujšega vojnega meteža ukaže preiskusiti možnosti surfinga v zalivu vietnamske vasi, ki so jo napadli. Na evropskega gledalca taki poizkusi mešanja tragičnega in v bistvu otročje nesmiselnega početja delujejo nenavadno. Že res, da je vojna tudi nesmiselna, vendar težko, da v razmerju, ki nam ga hoče predstaviti ameriška filmska produkcija. Tako predstavljen nesmisel nikoli ne ukinja absurdnosti vojne kot družbenega fenomena, temveč pušča odprta vrata za vojno, ki je lahko tudi nesmiselna »športna igra«, nesrečno izgubljen niz, nikoli ne izgubljena bitka. Vnovič je možno »igro« ponoviti in jo vzpostaviti kot sprejemljivo početje. Tisti del filmske kritike, ki je zamenjal to dokaj prozorno početje z možno obsodbo vojne, je naivno nasel na spretne ravnanje, katerega osnovni namen je vzdrževati stik in opravičilo pred lastno ideološko pritlikavo in neboljano zavestjo.

V določenem smislu to idejo razvijata tudi Collinson in Ashby, seveda vsak iz svojega zornega kota. Collinsonovi fantje ne morijo nedolžnih ljudi zato, ker so jih tako izurili, temveč ker jim je »dolgačas«. Država, ki jih je poslala v Vietnam, njihovih klavskih sposobnosti ne potrebuje več, njihova individualna zavest, ki pač ni sposobna civilne »transformacije«, se lahko skrči zgolj na kriminalno dejanje in nič več. Metodologija ubijanja je sicer v obeh primerih podobna, vendar Collinson predpostavlja, da tega ne bomo uspeli opaziti, ker nas bo primerno zaposlil s akcijskim trilerjem, ki ukinja razliko med vsebino početja in obliko tega početja. V vsakem primeru bomo razmišljali o individualnih »nagnjenjih« glavnih oseb ter se manj ukvarjali z zgodovino ameriške vojaške intervencije in njenimi realnimi domnevami. Kdo od gledalcev Collinsonovega filma se bo med napetim akcijskim zasledovanjem spomnil na izpovedi žrtev ameriške vojske pred Russlovim sodiščem, saj Collinson v ameriški inačici vojne v Vietnamu ni uporabil napalnih bomb in ostalih tehnoloških prednosti. Pri Collinsonu je še vse klasično, klasičen je tudi moralni bankrot, vendar ne negativcev, ki so na koncu kaznovani, temveč osamljenega »maščevalca«, figure, ki nam je vsem znana iz epopeje o osvajanju divjega Zahoda, poosebljenega v Garyju Cooperju iz filma Točno opoldne ali Allanu Laddu iz filma Shane.

Hal Ashby je moral iti še za korak dlje v preobrazbi junakov iz Vietnama. Predstaviti nam je moral invalida, torej žrtev vojne, za katero pa ni popolnoma jasno, žrtev česa pravzaprav je. Vietnamske »okrutnosti«? Ali pa morda birokratske ozkosrčnosti ameriške armade? Vojna se nam v tej predstavitvi kaže kot individualno tveganje, ki človeka lahko doleti tako v vojni kot v miru. Ljubezenska zgodba je samo potrdilo tega tveganja, saj tisti, ki se bojuje za domovino v Vietnamu, lahko doživi »neljubo« osebno razočaranje prav v tej domovini, čeprav ni invalid. Nasprotno ima invalid sijaj junaka, neke vrste vizitko izpričanega junaštva, ki ne potrebuje

obeh primerih razpoznavanje klic k ponovni vzpostavitvi mita na drugačnih temeljih.

To nalogo sta si zadala predvsem Michael Cimino v Lovcu na jelene, delno pa tudi Francis Coppola v Apokalipsi danes. Oglejmo si najprej Ciminovo izpeljavo in razrešitev tako zastavljene naloge. Cimino je moral najprej zgodbo skrajno zaplesti in narediti karseda meglene predpostavke, na katerih počiva. Netipične etnične skupine, nosilci dogajanja so proletarci, ideološko utemeljitev vojne je morala zamenjati nagonska teorija boja za obstanek. Na teh predpostavkah se osnovni problem preprosto ne vidi. Pretirano opravka imamo s folklornimi običaji, po-

ljena posredno, skozi televizijski vplet reportaže z ameriške letalonosilke, ki zapuša indokitajske vode, ker je vojna pač izgubljena; to je za Cimina dejstvo, to dejstvo pač pozna, sicer pa se ukvarja z individualnimi usodami. Očitno med tem dejstvom in njegovimi individualnimi usodami ni kakšne posebne zveze. Ta zveza je sicer podobna Ashbyjevi Vojakovi vrnitvi, vendar še veliko bolj prikrita in se skuša zakriti s folkloro in podobnimi zgolj okrasnimi elementi. Skozi zakrinkano tehniko in ideološko posnemanje je Ciminov Lovec na jelene svetovni javnosti predstavljen kot izrazito protivoini film, ki sicer te sestavine ne kaže naravnost, temveč jo oplemeniti v umetniškem sporočilu. Ta teza je potem precej časa burkala kritične duhove, lahko bi rekli vse do pojava Coppolove Apokalipse danes.

Coppola, ki smo ga doslej poznali predvsem po filmu Boter, se je Apokalipse lotil na zelo podjeten in ambiciozen način, priznati mu je treba profesionalni pogum in neverjetno vztrajnost pri realizaciji tega veleprojekta, ki je baje stal 35 milijonov dolarjev ter terjal štiri leta trdega dela. Te okoliščine omenjam zaradi tega, ker Coppola kljub možnim očitkom na rovaš svojega filma ostaja nekaj več kot zgolj medij, ki prenaša ideološko sporočilo kapitala, ki je financiral njegov film. Med drugim je Coppola v nekem svojem intervjuju priznal, da ni mogel spričo takih okoliščin posneti filma, ki bi ga lahko imeli za protivoini. Coppola se je sicer izjemno potrudil, da njegov film ne bi izpadel kot odkrita obramba imperializma, vendar se nekaterim nejasnostim v zvezi s svojo opredelitvijo ni mogel izogniti. Predvsem je Coppolova teza, da je Apokalipsa film o vojni nasploh, ne samo o vietnamski vojni.

Če gre pri Kazanu, Collinsonu, Ashbyju in Ciminu za individue, ki svojega početja v vojni ne znajo ali ne zmorejo družbeno utemeljiti, povezati ali zavreči, potem sta Coppolova junaka Kurtz in Willard živo nasprotje tega. Polkovnik Kurtz je upornik zoper institucijo vojne in vojske, dejal sem upornik, odpadnik, ne pa revolucionar. Kurtz se vojne ne gre več, ker se zna igrati vojno tudi sam, brez instrukcij od zgoraj. V njegovi izvedbi je vojna estetska kategorija, zlo je lahko tudi veličastno. Ubijanje samo pa vrlina, ki ni dana vsakomur. Mojstri umetnosti zla so lahko samo vzvišeni, premišljujoči ljudje, ki vidijo dlje od navadnih smrtnikov. Ne vem sicer, ali je to Coppolova lastna ideja ali jo je pobral pri Josephu Conradu in njegovem romanu Srce teme, nekaj pa je gotovo. Banalnosti vojne je bilo treba pritakniti estetsko substanco, prozaične vojaške interese je bilo treba spremeniti v filozofske monologe. Polkovnik Kurtz je za pritlikavi dodatek moral dobiti slaboumnega poročnika Kilgora, ki vodi helikopterski napad na vietnamsko vas ob zvokih Wagnerjeve Walküre. Čeprav je prizor s Kilgorom nenavaden, pa sodim, da vsebuje tudi kanec sarkastičnega posmeha na junake Kazanovega, Collinsonovega, Ashbyjevega ali Ciminovega filma. Ideja vojne kot wagnerjanske opere z vsemi elementi perverzne izrabe umetniškega dela v nizkotne namene je odgovor na ideološko manipuliranje pod plaščem protivoinne poslanice. Kilgore je v bistvu karikatura vseh prejšnjih trpečih junakov za ameriški »boljši« jutri. Smisel ali nesmisel Kilgorovega početja je zaupanje njegovih ljudi v to, da dobro skrbijo zanje. Willard, ki je poslan, da ubije Kurtza, na popotovanju po reki navzgor do misterioznega Kurtzovega bivališča ugotavlja, da mu postaja le-ta vedno bližji. Njegova dejanja mu postajajo razumljiva in opravičljiva, smisel njegovega popotovanja pa se vedno bolj spreminja v nesmisel. Willard na koncu sicer ubije Kurtza, vendar ne zato, ker ima tako povelje, temveč zato, ker si Kurtz sam želi smrt, ker tudi džungla in vse okoli njega zahteva njegovo smrt. S Kurtzovo smrtjo se Willard pravzaprav spremeni vanj. Zlo je tako univerzalna kategorija, ki je v vsakem človeku, v vsakem človeškem dejanju. Vojna je samo naključni okvir tega zla, ne njegova povzročiteljica. Popotovanje skozi labirinte iskanja odgovorov na ameriško vojaško angažiranje v Vietnamu je tako zaključeno. Začelo se je skozi zapleteno in nejasno metaforo travme, skozi iskanje individualnih napak, poizkusa rehabilitacije in končalo v filozofskem traktatu Francis Coppole o vojni nasploh. Odgovor na zastavljeno vprašanje je še daleč, prav tako je daleč tudi končni odgovor o možnostih razvoja ameriškega filma v zvezi z vietnamsko vojno.

Milenko Vakanjac

Prizori iz filma Francis Coppole: Apokalipsa danes

nobenh priporočil več. Doživetje vojne je predstavljeno skozi odnos: posameznik-vojna in ne skozi odnos družba-posameznik-vojna. Osnovni problem vietnamskega udejstvovanja se nam nikoli ne kaže kot imperialistično nasilje, tako nad Američani kot direktni nosilci tega nasilja, kot nad Vietnamci kot žrtvami tega nasilja. Tako prikrojena »resnica« o vietnamski vojni lebdi v ozračju ameriške politične klime, ki si še ni opomogla od watergatske afere in v bistvu prispeva k počasni, a zanesljivi moralni rehabilitaciji tako političnega sistema kakor tudi tistih, ki so direktni krivci za vojaško angažiranje v Vietnamu. Skozi mit in tradicionalne vrednote ameriškega življenja tonejo počasi v pozabo podobe iz morečih sanj ameriškega kabineta dr. Cagliarija.

Film Vojakova vrnitev stopa pred nas dobro opremljen z vsemi poklicnimi varovalnimi barvami, »nevsiljivo« nam vrača vero in zaupanje, da bo ameriški politični sistem preživel, kljub vsem pohabam, ki jih je doživel v svoji »slavni« epopeji.

Zanimivi sta s tem v zvezi dve ugotovitvi. Prva je izpod peresa avtorjev Al Austerja in Leonarda Quarta: Hollywood in Vietnam (Cineaste, št. 3-1979), ki ugotavlja: »... v resnici ti filmi (hollywoodski) morda niso primarno filmi o vietnamski vojni, temveč o nečem globljem, morda bolj problematičnem, o ameriškem postvietnamskem duhu in psihi.« Druga izjava je izjava Richarda Nixona ob ukazu invazije na Kampučijo leta 1970:

»... nocoj se ne preverja naša moč, temveč naša volja in značaj.« Obe ugotovitvi sta si na prvi pogled popolnoma nasprotni, toda to je le videz, kajti obe sta namenjeni razpoznavanju nekega »nacionalnega« ponosa, ki je v prvi varianti analitičen in skeptičen, v drugi pa se opira na tradicijo mita. Mislim, da je v

pivanjem, z lovom itd. Vietnamska vojna se nam za razliko od nejasnih in netipičnih predpostavk kaže v zelo jasni iztočnici, nasilje v tej vojni je bilo obojestransko, vietnamsko je bilo celo bolj okrutno. Pravzaprav so bili Američani v Vietnamu bolj »poslovno« kot vojaško angažirani. Njihovi občasni zverinski izpadi so prikazani kot psihična reakcija na vietnamska grozodejstva in mučenja. Collinsonovi fantje na ta način dobe svoje realne dvojnike, nič več nam ni potrebno slepomišiti z individuom, ki se ne znajde v normalnem življenju, ker funkcionira na vojaški način. To »fazo« ideološkega manipuliranja je ameriški filmski svet že absolviral, opravičila pred seboj in svetom niso več potrebna. Preiti je treba v direkten napad in izenačevati vpletene strani v vojaški spopad. Rehabilitacija je očitno potekala v določenih, točno začrtanih etapah. Najprej je bilo to samo ugotavljanje, da se je Američanom v Vietnamu zgodilo nekaj »čudnega in nenavadnega«, nadaljevanje te faze je bila ugotovitev, da vsaka vojna izpriči ljudi, ki so tako ali drugače nagnjeni k nasilju, zadnja, recimo ji Ciminova faza odkrivanja »resnice« pa je odkrivanje ameriških moralnih vrednot skozi očistično funkcijo vojne. »Pozitivne« vrednote ameriškega načina življenja bodo dobile svojo potrditev v glavnih osebah Lovca na jelene, ki bodo ginjeni lahko zapeli hvalnico Ameriki. Vmes je nastavljena še ena preizkušnja, to je ruska ruleta, ki jo Cimino tako nelogično vpelje v dogajanje vietnamske vojne. Vendar ima ruska ruleta v njegovem filmu nek simboličen pomen. Najprej mu pomeni preizkušnjo življenja ali smrti v vietnamskem ujetništvu, kasneje pa mogočno oviro za slabičje, katerim tako ali drugače ne bo odmerjen prostor v »novi« ameriški družbi. Najbolj spretni in inteligentni »spregledajo« to past in se jih izognejo, slabiči se v njo ujemajo in ji podležejo.

Zgodovina je v Ciminovem filmu predstav-

Žrtve presenečenja

Štirje mladi kurirji so padli, peti je bil hudo ranjen, medtem ko sta se v spletu okoliščin iz obkoljenega zaselka srečno izvlekla le dva kurirja.

Nemci iščejo in izsledijo kurirsko karavlo

Kurirsko karavlo P-15 je sestavljalo 11 do 13 mladih kurirjev. Na kraški planoti v samem zaledju Trsta je opravljala izjemno pomembne naloge. Organizirala in vzdrževala je kurirske zveze s karavli P-12, P-13 in P-14. Prek teh kurirskih karavel pa je tudi štab 4. korpusa NOV vzdrževal stike s Trstom, prek njih prejemal obveščevalna poročila ter dajal navodila za organizacijo odpora in izvajanje diverzantskih akcij kot tudi drugih aktivnosti NOG v Trstu, kjer sta bila poleg številnega vojaštva in policije tudi sedeža vojaške in policijske komande za severni Jadran.

Spričo nevarnosti odkritja relejne kurirske postaje, njenih kurirskih poti in javk ter dejstva, da je bilo to območje zelo gosto zasedeno z manjšimi sovražnikovimi postojankami, je morala karavla pogosto menjati svojo lokacijo. Sprva je bila nastanjena v vasi Kosoveli, pozneje v Kobjegli in okolici in nazadnje v zaselku Jašči pri vasi Sveto, ki je oddaljena kilometer od Komna.

Delovanje partizanskih kurirskih karavil in njihovih kurirjev v neposrednem zaledju Trsta pa je vznemirjalo poveljstvo nemških bojnih enot in policije v Trstu. Slednja je v svoji aktivnosti proti vojaškim akcijam enot NOV in organizacije NOG v zaledju Trsta med drugim odkrila podatke, po katerem naj bi se nekje na kraški planoti zadrževala skupina partizanskih kurirjev. Zato je podatek nemudoma posredovala komandam policijskih posadk na območju kraške planote in jim naročila, naj izsledijo ter uničijo to nevarno partizansko skupino.

Poveljnik nemške policijske posadke v Tomaju je posebno pazljivo prebral depešno sporočilo, da se nekje na Krasu zadržuje kurirska skupina. Nobenih pomembnejših ugotovitev policijskih patrol ni imel. Pa tudi ovadhi mu v zadnjem času niso sporočili pomembnejših podatkov, ki bi imeli kakršno koli zvezo s pojavom kurirske karavle.

Toda v poročilu policijske patrola je bilo zapisano, da je patrola med pohodom naletela na manjšo skupino partizanov, jo napadla, vendar so vsi pobegnili, čeprav so jih več obstrelili. V oči ga je zbadlo poročilo patrola, ki je legitimirala krošnjarko, ki je prodajala sol in tobak po kraških vaseh.

Skopi podatki o osebnosti krošnjarke so zadostovali, da jo je posebna policijska patrola kaj kmalu privedla v pisarno komandanta posadke.

Naravnost ji je dejal: »V najkrajšem času ugotovite in mi sporočite, kje v tej bližini je partizanska karavla, koliko je kurirjev in kako so zastraženi. Če mi tega ne storite, vas poiščemo in ustrelimo. Dobili boste propustnico za gibanje na območju, ki ga nadzira moja enota«. Ženska je nekoliko oklevala, nato pa je rahlo prikimala z glavo. Tedaj je še sama razmišljala, kako bo obvarovala lastno življenje in ni ji bilo več mar za usodo drugih.

Kmalu so začela prihajati poročila. Poveljnik policijske enote v Tomaju je s posebnim zadovoljstvom ugotovil, da se sporočila krošnjarke o partizanski karavli v celoti ujemajo s podatki, ki jih je o tej zadevi med tem časom zbral po drugih virih. Na podlagi tako zbranih podatkov o lokaciji karavle, številu kurirjev in načinu zavarovanja, je dokončno oblikoval načrt zahrbtnega napada, po katerem naj bi obkolili zaselek in v primeru odpora pokončali vse, kar najdejo živega v zaselku, poslopja pa požgali.

Dne 23. marca 1945 v zgodnjih jutranjih urah je sestavil enoto 60 policistov, ki naj bi izvedla obkolitev in napad ob 13. uri, ko naj bi bilo največ kurirjev v karavli. Kot krldelo potuhnenih zveri je enota ubirala skrite staze in poti ter se izogibala srečanju s civilnimi prebivalci, da ne bi razkrili njihove namere.

Drama v obroču

Toplo sonce prvih spomladanskih dni, je kar vabilo domačine, naj zapuste svoja bivališča in se podajo na plano. Meri, devetletno dekle, vitke postave, temnih las in oči, je vzela v roke svoje pletenje, odšla iz hiše in sedla na kamniti zid ob križpotju v zaselku.

Iz zamišljenosti jo je zdramil zlovešči šum za hrbtom. Obrnila se je in pogledala, kaj se dogaja. Kot bi okamenela, je obstala, ko je zagledala Nemce, ki so se pripognjeni in z orožjem v rokah plazili pod grmičevjem ob zidni ogradi proti hišam v zaselku. Sunkoma je vstala in stekla čez dvorišče v kuhinjo, da bi povedala, kaj je videla.

Pavla je za trenutek obstala. Poskusila je od dekleta zvedeti, kje so Nemci, pa ta v smrtnem strahu ni mogla več spraviti niti besede iz ust. Pavli se je skrčilo srce, ko je pomislila, da so v sosednji hiši kurirji, nekje zunaj pa Nemci. Nemudoma je vzela v roke aluminijasti krožnik, vanj stresla ščepec semen in odšla iz hiše. Pi, pi, pi... je ponavljala, ko je zakoračila čez dvorišče, kot bi klicala piščance k pojedini. Ne da bi vzbujala pozornost, je s prikritim pogledom opazovala okoli in videla, da je okrog zaselka vse polno Nemcev. Prezrla je esesovca, ki ji je z roko mahal in nekaj renčal, ter s hitrimi koraki odšla k Mačkevim, kjer je bila karavla. Nekaj kurirjev je bilo na dvorišču pred hišo. Mimogrede jih je opozorila, da so Nemci v bližini in odšla naprej v hišo.

Kurir Bruno je med tem časom ravnokar urejeval poštno pošiljke za posamezne kurirske poti. Pavla je vstopila in vzklíknila: »Nemci so zunaj!« Tako je skočil k vhodnim vratom in s pogledom preiskoval okoli. Opazil je skupino Nemcev, ki so bili za ogrado v bližini hiše in z naperjenim orožjem v rokah zrlili proti njemu. Ta trenutek pa je tudi že zarožljalo orožje in krogle so se surovo zajedale v podboje vrat, druge pa se zopet odbijale od kamnitega hišnega zidu. Takoj

Bruno Kavčič, kurir karavle P-15

nato se je umaknil nazaj v hišo in misli so se mu bliskovito razvrstile, kaj naj stori. Kurirji, ki so bili ta čas pred hišo, so nemudoma poskakali v zasilna kritja.

Dogodki so se bliskovito razvrstili. Zaprl se je obroč napadalcev. Skupine esesovcev so se približale že do samih zidov hiše, v kateri je bila karavla, in pokalo je že z vseh strani.

Komandir karavle Pavel Vrabec se je na vso moč trudil, da bi našel zamisel izhoda. Sprva je pomislil na organiziran odpor, nakar pa se je odločil za skupinski preboj iz obroča. Ni mu več uspelo skoncentrirati moštva za organizirano akcijo. V takem položaju se je s

še dvema kurirjema pognal čez ograde proti Jugu, da bi se prebili iz obroča. Toda, za kamnitim zidom je tičala skrita esesovska zaseda, ki je odprla silovit ogenj iz strojnic in brzostrelk.

Toča krogel, ki je zasipala skupino kurirjev, je neusmiljeno kosila. Komandir Pavel je že dosegel kamniti zid nad cesto, katerega naj bi preskočil, in našel zavetje pred krogla-mi. Toda, v tistem trenutku ga je prerešetal sovražnikov rafal. Zakrilil je z rokami, glasno zajecal in se prevrnil čez zid naravnost na cesto.

Streljanje se je tedaj osredotočilo na umikajočo kurirja Staneta in Marčela. Prvemu je uspelo, da se je prebil iz obroča in dosegel zavetje za kamnitimi ogradami. Drugega pa je zadel snop krogel iz brzostrelke in ga pokosil. Nesrečnik se je z obema rokama zgrabil za trebuh, se pripognil, kot bi se hotel zviti v klopčic, na ves glas vzdihnil in padel po tleh, nedaleč od kraja, kjer je padel njegov komandir.

Kurir Bruno je naenkrat ugotovil, da je ostal sam v hiši, in da poka že tik ob zidovih hiše. Skočil je k stranskemu oknu, skozi katerega se je trenutek pred tem pognal iz hiše njegov tovariš Milan. Ko je pogledal skozi okno, se mu je pojavil pred očmi grozovit prizor. Črn policijski pes se je pognal proti Milanu, se mu s prednjimi šapami vzpel na prsi in ga podrli na tla. Nato mu je pobesneta zver zasadila bele zobe v vrat, mu raztrgala kožo in tkivo tako, da je bil v trenutku ves oblit s krvjo. Prišel je esesovec, odstranil podivjanega psa in z rafalom prerešetal še na pol živega kurirja.

Bruno se je tedaj odločil in skočil skozi okno. Ker je bil od vratu do peti oblečen v nemško uniformo in ni imel titovke na glavi, je za trenutek zmedel policiste. Ko se je takoj nato pognal navzdol po ogradi očitno niso ugotovili, da ne spada v njihovo bojno formacijo. Pred seboj je zagledal tovariša Štefana, ko se je zadet od rafala opotekel in padel po tleh. Ponovno se je dvignil in se plazil še kakih sto metrov naprej, pa so ga krogle zopet dosegle in do kraja pretrgale nit njegovega življenja.

Kurir Joško Žgavec je bil hudo ranjen že takoj ob začetku nemškega napada, ko se je pognal z dvorišča v smeri z grmičevjem poraslih ograd. Policisti so ga razorožili, njihov oficir pa je ukazal, naj mu povijejo krvaveče rane. Pred odhodom pa ga niso vzeli s seboj, temveč so ga izročili domačinom, češ da pridejo po njega drugi dan.

Med napadom sta zajela strah in negotovost tudi domačine v zaselku. Kdo ve, če se nacisti ne bodo maščevali tudi nad njimi in njihovimi domačinami. Najraje bi zapustili svoje domove in se umaknili iz zaselka. Toda, kam naj se umaknejo, ker so bili obkoljeni, in ker bi vsak poskus odhoda iz vasi preprečili neusmiljeni rafali strojnic in brzostrelk.

Zora, Otilja in Slavica so hotele za vsako ceno iz Mačkeve hiše, kjer je bila nastanjena karavla. Pognale so se čez dvorišče in po kolovozu nad zaselek. Zaseda nad kolovozom jih je zavstavljal in izstrelila nekaj rafalov, pa niso odnehale. Se nekaj korakov in bile so izven obroča.

Otilja, mlado kraško dekle, polna življenja in z vsem srcem predana ciljem NOB, si ni mogla zamisliti, da bi prišla živa v roke podivjanih nacistov. Že vse od leta 1942 je zavzeto sodelovala z NOB, na pragu svobode pa naj bi prišla v roke esesovcem, da bi jo trpinčili in pobili, je pomislila.

Zora, ki je vneta kuhala hrano kurirjem in pripadnikom drugih partizanskih enot, je za-slutila nevarnost izdaje, ter je videla možnost rešitve samo z begom pred sovražnikom.

Ko so Nemci prenehali z napadom, v katerem so pobili štiri mlade kurirje, enega hudo ranili, dva pa sta se srečno prebila iz obroča, se je vojaštvo razteplo po hišah zaselka in po vasi Sveto. »Snops, vain, snops!« so kričali, ko so po hišah in shrambah stikali za domačimi pridelki.

Invalid Franc Kermolj, ki je kot devetnajstletni mladenič in vojak v prvi svetovni vojni zgubil vid, se je neobgledno sprehajal po kuhinji ter zaskrbeno ugibal, kaj se bo zgodilo. Skrbelo ga je, da se Nemci ne bi maščevali nad prebivalci zaselka in požgali njihovega

imetja. Zato je prisotnim rekel, naj nihče ničesar ne govori, če pridejo v hišo in naj pogovor prepustijo njemu.

Kmalu se je na vratih pojavil esesovski oficir. Vstopil je in se oholo sprehajal po kuhinji. Z njim je bil tudi esesovec, ki je dobro govoril slovensko. »Kje skrivate bandite?« se je na ves glas zadril oficir in vprašanje še nekajkrat ponovil. Ko mu je prestrašeni možakar poskušal v slabi nemščini dopovedati, da nič ne ve, ker ne vidi, se je ta še huje razjezil ter naprej kričal in grozil: »Ales banditen, ales zu sprint!« iz česar je bilo razumeti, da bodo vse razstrelili, ker so vsi partizani.

Strah in trepet je objemal domačine, dokler se Nemci niso pobrali iz hiš in pričeli zbirati v gručo pod zaselkom. Nato so se zvrstili v kolono in odšli.

Poslednje slovo od padlih kurirjev

Dan po napadu na kurirsko karavlo se je na vaškem pokopališču v vasi Sveto zbrala množica domačinov iz vasi in okolice. Mlado in staro se je hotelo pokloniti spominu in izkazati spoštovanje žrtvam ob poslednjem slovesu. Domača dekleta so nabrala zelenje in cvetje, kar so v tem letnem času le lahko dosegle. Izdelale so ducate šopkov in vence, da bi jih položile na sveže grobove padlih kurirjev.

Na čelu sprevoda so bili starejši možje, ki so nosili krste s posmrtnimi ostanki treh mladih kurirjev. Slovenske zastave z rdečimi zvezdami, ki so pregrinjale krste, so poudarjale slovesno obeležje pogrebnih opravil v tem krutem obdobju vojne vihre. Globoka žalost je združevala srca prisotnih ter jih še bolj vzpodbujala k enotnim ciljem nacionalne osvoboditve in pravičnejše socialne ureditve bodoče družbene skupnosti.

Tedaj pa je naenkrat na pokopališču zavnel škalo. Zgodilo se je nekaj nepričakovane. Iz za obzidja pokopališča je švisnila v zrak rdeča raketa in njeni ostanki so padali med množico sredi pokopališča. Zaropotalo je nekaj rafalov okrog pokopališča, nato pa so Nemci udrlji iz za obzidja. Prisotni so obnemeli. Žalost se je zlila s strahom. Nemočni so obstali, kot bi okameneli. Nemški oficir je z odsekanimi koraki prišel na pokopališče in stopil med množico. Neusmiljeno jih je začel zmerjati z »banditi« in grozil, da bo ukazal vse postreliti. Zazrl se je v mladega duhovnika Metlikovca, ki se je skupaj z domačini udeležil pogreba. Oholo se je razkoračil pred njim in zagrozil mu je, da ga bodo ustrelili skupaj z ostalimi. Nato je ukazal vojakom, naj razženejo množico.

Skupina esesovcev se je nato napotila v zaselek Jašči, da bi odvedla ranjenega kurirja Joška Žgavca. Domačini pa so pravočasno poskrbeli, da ranjenec ne bi več prišel v njihove roke, in so ga še prejšnjega dne, takoj po odhodu Nemcev, spravili v partizansko bolnišnico. Nemci so se strahovito razjezili, ker v zaselku niso našli ranjenca. Iz hiš so signalizirali domačine in jim grozili, da jih bodo pobili. Prebivalci zaselka so nemočni treptali in nestrpnost čakali trenutek, ko bi se Nemci pobrali in odšli iz zaselka. Končno pa je zabrlizgala poveljnikova piščalka, nakar so odšli iz zaselka.

Povsem drugače so med tem potekali dogodki v vasi Gabrovica. Kurirja Marčela Kodriča, ki je bil ubit med napadom na karavlo, so svojci odnesli na dom, da bi ga pokopali na domačem pokopališču. Na dan, ko naj bi domačini organizirali dostojno pogrebno slovesnost padlega borca, je v vas prišel četniški odred in se tam utaboril. Domačini so prijavili lažno zgodbo, češ da je prejšnji dan skozi vas neka partizanska enota in ubila enega izmed domačinov. Četniki so verjeli in celo ponudili pomoč.

Zaradi prisotnosti četniškega odreda so morali program pogrebnih opravil nekoliko spremeniti.

Prikritega posmeha so bili deležni postali tudi četniki, ki so sodelovali pri izvedbi pogrebnih opravil. Ves čas niso posumili, da mrtvaški krsti počivajo posmrtni ostanki padlega borca, ki se je do poslednjega dne zvesto boril.

Anton Erjavec

JESENICE

Čestitke borkam NOB
ob prazniku žensk

V železarni Jesenice je tačas še 13 bork NOV s priznanim posebno delovno dobo, ki so članice aktiva ZZB NOV Železarnice. V počastitev dneva žensk je aktiv ZZB NOV Železarnice v sredo, 5. marca, pripravil zanje sprejem, kjer sta jim predsednik

Borke NOB delavke železarnice na sprejemu za dan žena.

aktiva Tonček Dežman in Tone Varl, član poslovnega odbora železarnice, čestitala ob njihovem prazniku. Ob čestitki so jim izročili spominsko knjigo Edvarda Kardeja. Skromnega sprejema se je od trinajstih udeležilo devet bork NOV, ki so še aktivno zaposlene v železarni.

BRANKO BLENKUŠ

JESENICE

Pet komisij

Na 7. seji aktiva ZZB NOV delavcev železarnice Jesenice so med drugim za svoje intenzivno delovanje izbrali pet komisij. Komisija za povezavo z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami pri ohranjanju in prenašanju tradicij naše revolucije bo skrbela za organiziranje psov, komemoracij in raznih srečanj. Komisija za ljudsko obrambo in družbeno samozastito bo skrbela za uresničevanje teh nalog na tem področju. Eden od njenih članov se bo vključil v odbor delavskega sveta Železarnice. Komisija za spomeniško varstvo bo med drugim poskrbela za postavitev spomenika štirim herojem železarjem. Ostali dve komisiji bosta skrbeli za predlaganje odlikovanj in reševanje zadev borcev NOV.

Pri obravnavi druge problematike so se dogovorili za sprejem 12 delavk bork NOV ob dnevu žensk. Vsakoletna srečanja borcev NOV železarjev naj ostanejo, v ta okvir pa naj se vključijo tudi številna druga.

B. B.

PODANANOS

Proslava

V nedeljo, 2. marca 1980, so krajanji Podnanosa in okoliških vasi počastili spomin 60-letnice rojstva in 37-letnice smrti svojega vaščana, heroja Janka Premrla Vojka. Dokaz temu, da nanj nismo pozabili, in da še vedno njegov duh in ideje živijo med nami, je ta, da je bila kulturna dvorana nabito polna kot že dalj časa ne.

Mladina višjih razredov je izvedla recital o Vojku, pevski in mešani zbor pa program partizanskih pesmi, učenci podnanske šole pa so v svoj program vnesli tudi malo vedrine ob počastitvi dneva žena. O liku heroja Vojka in o njegovi poti pa je govorila mladinka.

Za popestritev tega dogodka je poskrbela sekcija za družbeno aktivnost žena. Lepo in skrbno so uredile razstavo ročnih del, na kateri so številni obiskovalci občudovali razstavljena dela.

Proslavo sta organizirali združenje borcev NOV in krajevna konferenca SZDL, udeležili pa so se tudi borci iz zamejstva z Vrha sv. Mihaela, s katerimi že vrsto let sodelujemo. V soboto je delegacija združenja borcev Podnanos položila vence na grobnico herojev v Ljubljani.

ANA PIŽENT

VELENJE

Trije Velenjčani že
desetič na Stolu

Jubilejnega, že 15. zimskega pohoda na Stol se je v dneih od 15. do 17. februarja udeležilo več kot 4700 ljudi. Doslej je bilo na zimskem spominskem pohodu že več kot 26.000 udeležencev. Med pohodniki na Stol je bilo vsako leto tudi nekaj planincev iz Velenja. Število je iz pohoda v pohod raslo. Doslej je bilo že 768 Velenjčanov udeležencev organiziranega pohoda na najvišji vrh Karavank. Letos jih je bilo kar 134 med organizirano množico, ki je odšla na dokaj naporno pot na Stol, da potrdi pripadnost tej zemlji, narodu, goram, da počasti spomin bitke iz leta 1942. V soboto, 16. 2., sta dva avtobusa odpeljala 92 udeležencev članov PD Velenje, v nedeljo pa še en avtobus 42 planincev – planinske sekcije Gorenje. Obakrat je bil odhod iz Velenja ob 4. uri zjutraj.

Večina nas je imela s seboj tudi cepine, dereze in smučarske palice. Vse to zato, da bi srečno prišli na najvišji vrh Karavank, in da bi bil tudi sestop bolj varen. Pot do Žirovnice je minila kaj hitro, saj med prijatelji ni nikoli zadrege za snov pogovora. Na cilju smo! Noč še leži nad dolino. Iz nekaterih hiš se je razlila svetloba. Ozremo se proti Stolu, kjer nam kot v pozdrav mežika lučka in nas vabi. Nadaljujemo pot proti Valvazorjevi koči. Kolona.

Nepretrgana kolona nas je. Ta dan (16. 2.) se nas je namenilo na spominski pohod okrog 3400. To je bila disciplinirana armada planincev, tabornikov, teritorialcev, članov NOB, alpinistov, gorskih reševalcev, lovcev, gozdarjev in drugih udeležencev iz naše ožje domovine. Od vseh strani so poti vodile na Stol. Hrbiti so sključeni silili naprej, samo naprej! Začelo se je dani. Marsikatero čelo se je orosilo. Premagoval si sebe v boju z goro, snegom in vetrom.

Korak za korakom – vedno bliže cilju. Sneg se ponekod ugreza. Toda danes koloni ne sledi sovražnik! Oči se nasmehnejo tovarišu pohodniku. V njihovem blešku je veselje in ponos. Misli potujejo iz sedanjosti v preteklost, pa spet v sedanjost. Razmišlja o vztrajnosti in vzdržljivosti, ki je potrebna na dolgih pohodih v različnih letnih časih. Prav v tem imamo mi prednost pred vsakim tujim, pa čeprav še tako oboroženim sovražnikom – napadalcem. Zasliši se pesem o Titu, ki nam vlije novih moči. Sledijo partizanske pesmi. Nekoliko utrujeni, a pospešimo korak. Ko si se ozrl ob Valvazorjeve koče proti Stolu, se ti je nudi enkratni pogled. Na belini snega, obzarjeni od sonca, si videl več tisoč ljudi, ki so se zagrizli v breg. In del te množice smo bili tudi mi Velenjčani. Pot za vzpon in sestop je bila dobro označena in varna. Toda sestop po bližnicah je bil vseeno nevaren. Značilnost letošnjega pohoda je bila izredna disciplina udeležencev pohoda.

Vsak dan je po zaključku pohoda sledila spominska slovesnost, na kateri so zbrani iskreno zaželeli tovarišu Titu skrajšnje okrevanje ter se zadržali ob najpomembnejših mejnikih iz revolucionarne preteklosti in sedanjega razvoja naše družbe. Ob zaključku pohoda na spominski slovesnosti pri Valvazorjevem domu so dobili plakete za 10. pohod na Stol člani PD Velenje.

JULIJANA HOČEVAR

IDRIJA

Posvet

Predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV Idrija in komisija za zadeve borcev NOV in vojaških vojni invalidov pri skupščini občine Idrija sta obravnavala analizo o zaščiti borcev NOV v idrijski občini in med drugim ugotovila, da kljub temu, da se je v zadnjem času stanje znatno izboljšalo, le nastajajo problemi zaradi nepoznavanja predpisov.

Da bi se stanje vsaj nekoliko izboljšalo, so sklicali strokovni posvet s predavanjem. Posvet je bil v sredo, 5. marca, v Cerknem in Idriji. Predavala in pojasnjevala sta predstavnik skupnosti socialnega zavarovanja v republiki in občini Idrija.

Predavanj so se udeležili predsedniki in tajniki krajevnih organizacij zveze borcev in predstavniki krajevnih skupnosti, da bi v svojih krajih pomagali borcem do pravic, kjer pač obstajajo taki problemi.

JANEZ JERAM

DRAGA

Letna skupščina

Dne 2. marca 1980 so imeli delegati krajevnega združenja ZB NOV Draga svojo redno letno konferenco. Udeležba je bila polnoštevna, kar dokazuje, da se borci zanimajo za delo svoje organizacije. Konferenca sta se udeležila tudi predsednik in tajnik OO ZB NOV Kočevje.

Iz poročila predsednika je bilo razvidno, da je organizacija v danih pogojih kar dobro delala. V lanskii akciji NNNP je sodelovalo 26 naših članov in sicer je vse teklo po programu in v redu, le želeli bi bilo boljše povezave s Čabrom in Loškim potokom.

Predsednik je osebno zbiral naročnino za Našo obrambo ter pridobil 37 novih naročnikov, tako da je sedaj vseh 57. Naročnino plačajo v celoti naročniki sami, ker občina Kočevje v ta namen ni dala nobenega prispevka.

Težave so s financiranjem organizacije, ker spominska obeležja pod Drago, kjer je bilo ustreljenih leta 1942 več talcev-domacinov, razpadajo, enako je tudi z obeležjem na Plesih, ki je po rekonstrukciji ceste celo razkopano in bo po zagotovitvi te občine postavljeno na drugem mestu na njihove stroške.

Predsednik je pojasnil, da je sedaj vsem borcem urejena posebna doba, le v 2 primerih ni bilo to možno, ker zakon sam tega ne dopušta. Lani so potrošili za obnovo 63 spominskih obeležij približno 140.000 din, letos pa bo zanesljivo tudi Draga dobila sredstva za najnujnejše potrebe, le da morajo biti ta pravilno planirana.

Poudarjeno je bilo, da se akcija NNNP nadaljuje, in v tem znamenju smo dolžni skrbeti vsi, da bo letos vsa zemlja obdelana. Sprejeli so nov program dela in potrdili blagajniško poročilo o dohodkih in izdatkih za preteklo leto.

Iz konference so poslali pismo tovarišu Titu z željo, da bi čimprej ozdravel ter nas še naprej tako uspešno vodil po začrtani poti.

FRANC KALIČ

VRHOPOLJE PRI MORAVČAH

Sadovi preteklega dela

Krajevna organizacija ZB VVI NOV Vrhpolje, ki vključuje več kot štirideset članov, je med uspešnejšimi v Moravski dolini. Sredi februarja so imeli letni občni zbor. Predsedujoči in dolgoletni predsednik te organizacije je podal izčrpno pozitivno poročilo o delovanju organizacije v preteklem letu. Polovica članov je vključenih v delegatski sistem krajevnih skupnosti in občine, kjer dokazujejo svojo aktivnost ter pomagajo reševati gospodarska in druga vprašanja našega samoupravnega sistema. Člani so se aktivno

Občni zbor članov KO ZB VVI NOV Vrhpolje

vključili v akcijo NNNP. Sodelovali so na vseh večjih proslavah. Skrbijo za spomenike. Nepozaben je izlet, ki so ga organizirali in se ga je udeležilo večje število članov in njihovih svojcev v Stari pisker v Celju, Atomske toplice in Titov rojstni kraj v Kumrovec. Borci se udeležujejo pogrebov svojih članov s praporom. Večkrat na domovih obiščejo ostarele in onemogle člane ZB. Rešujejo vprašanja članov ZB, kot so: reguliranje staža, priznavalnine, sprejem v članstvo in drugo. Sodelujejo v DPO za lepše okolje kraja, na šolskih, gasilskih in drugih prireditvah. To aktivnost bodo nadaljevali tudi v tem letu.

JOŽE NOVAK

GRIŽE

V večini na občnem
zboru

V drugi polovici februarja so se zbrali člani KO ZB NOV Griže na rednem občnem zboru.

Predsednik organizacije, tovariš Anton Cater je pozdravil prvoborce: Rudija Cilenška, Ludvika Zupanca, Petra Šprajca in Vilija Rebersaka, predsednika IS SO Zalec Jožeta Jana, predstavnike družbenopolitičnih organizacij in društev kraja itd.

V uvodnem poročilu so povedali, da organizacija šteje 198 članov. Starostna struktura je verjetno približno enaka kot v občini – več kot 60 let. Vendar ta častljiva starost ni ovira, da se člani organizacije ne bi zbrali. Mirno lahko trdimo, da jih je bilo malo, posebno starejših, ki niso prišli na občni zbor. Pa še tu je ovira verjetno le bolezen.

V poročilu in v razpravi so poudarili, da se borci aktivno vključujejo v dogajanje in življenje krajevnih skupnosti. Malo je prireditve, kjer ne bi bilo borcev. V akciji NNNP je sodelovalo 70 odstotkov članov. Pomagali so pri organizaciji dveh pohodov ob spomenikih NOV itd. Predsednik občinskega odbora ZB NOV, tovariš Rudi Cilenšek je navzočim izrekel priznanje za njihovo delo. Govoril je o nalogah, predvsem na področju SLO in družbene samozastite. Tovariš Jan je spregovoril o trenutni politični in gospodarski krizi, tovariš Zupanc pa je govoril v imenu preživelih borcev 1. savinjske čete.

Iz razprave, ki je sledila, je bila opazna skrb borcev za zdravje tovariša Tita in izrazili so želje za njegovo ozdravitev.

FRANC JEŽOVNIK

LJUBLJANA

Obletnica osvoboditve

Na seji za bivše internirance, zapornike in izgnance pri republiškem odboru ZZB NOV, komisije za koncentracijsko taborišče Flossenburi, ki je bila 26. februarja v Ljubljani, so razpravljali predvsem o obisku tega nekdanjega taborišča ob 35-letnici osvoboditve, o srečanju preživelih internirancev tega taborišča in zbiranju dokumentarnega gradiva in spominov z onih težkih časov.

Ker ni računati na večjo udeležbo na spominski proslavi, ki bo v začetku maja v Flossenburi, so se domenili, da bo tja odšla tričlanska delegacija, ki bo tam prisostvovala svečanosti in položila venec. Dalje so se domenili, da bodo jeseni pripravili tovariško srečanje preživelih tega taborišča, in sicer v Celju, ker nekaj teh srečanj je že bilo v Ljubljani in tudi v Kranju, zato je prav, da bo to na Stajerskem, od kjer je bilo mnogo naših rojakov v tem taborišču. Sklep je bil tudi, da se še sedaj obvesti zapornike tega taborišča, da bi do tedaj pripravili svoje prispevke o doživljanjih iz težkih časov in tudi dokumentarne prispevke za izdajo zbornika. Zdravko Rakušek, predsednik te komisije, in Vladimir Laković pa sta pripravila krajši zgoščen zapis za brošuro, ki bo izdana pri republiškem odboru ZZB NOV o vseh taboriščih v Nemčiji, Italiji in drugod, kjer so preživljali težke čase naši ljudje v času druge svetovne vojne.

Taborišče Flossenburi, so ugotavljali na seji, je sicer manj znano kakor pa Dachau, Mauthausen, Buchenwald, Auschwitz, Rawensbruck in druga težka koncentracijska taborišča, a po zločinah, ki so se tu dogajali, trpljenju, težkem delu in smrtnih žrtvah, ne zaostajajo za njimi, saj je tu pustilo svoja življenja kar 73.696 ljudi vseh narodnosti in med temi veliko število naših rojakov.

Od saega nekdanjega taborišča je tu videti le še malo, saj so na kraju, kjer so stale barake, po vojni sezidali lepe hiše za izgnane sužetke Nemce, ki pa nič radi ne vidijo, da nekdanji zaporniki in tudi drugi obiskujejo ta nekdanji tako osovraženi kraj. Zelo lepo pa je urejen spominski park, neposredno ob krematoriju, kjer je osemnajst plošč, na katerih so vklesane številke tu umrlih zapornikov raznih narodnosti, na plošči Jugoslavije je številka 1750 umrlih. Ta pa je v kapelici nad spominskim parkom kar 2120.

S. S.

pošiljale, poleg delegata, ki so ga izbrale v občinski oziroma republiški odbor, (ki ima 4-letni mandat) vsakokrat drugega delegata na občinsko oziroma republiško skupščino ZZB NOV.

Mandat vseh odborov traja, tako kot doslej, 4 leta. Trajanje mandata predsednika (podpredsednika) in sekretarja združenja borcev se ureja s statutarnim sklepom, ki ga sprejme občinski odbor ZZB NOV. S tem se odpira možnost, da čas trajanja mandata navedenim funkcionarjem v združenju določi, glede na konkretne razmere, potrebe in možnosti, občinska organizacija ZZB NOV samostojno. Čas trajanja mandata predsednika, podpredsednika in sekretarja občinskega odbora in republiškega odbora pa določa statut, in sicer 2 leti, s tem, da so lahko ponovno izvoljeni, toda največ še za eno mandatno dobo. Dejavnost teh funkcionarjev presoja vsakoletne skupščine in, če je potrebno, opravijo tudi kadrovske spremembe. Izjema v trajanju mandata je enoletni mandat predsednika medobčinskega sveta ZZB NOV, in se ne more ponavljati. S tem smo želeli poudariti, da so medobčinski sveti predvsem oblika koordiniranja dela med občinskimi organizacijami.

Določbe, ki so v dosedanjem statutu določale vlogo mestne organizacije ZZB NOV, so sedaj spremenjene tako, da določajo mesto in vlogo organizacije ZZB NOV v posebni družbenopolitični skupnosti. Ta organizacija se organizira po istih načelih kot občinska organizacija ZZB NOV, le da sprejme svoj statutarni sklep po tem, ko dajo zanj predhodno soglasje občinske organizacije ZZB NOV.

Na podlagi izkušenj in potreb je v statutu nekoliko bolj obdelano medobčinsko sodelovanje. Osnovni namen tega sodelovanja je, ob stalni krepitvi samostojnosti in aktivnosti občinskih organizacij, večja medsebojna koordinacija in sodelovanje glede skupnih vprašanj in nalog. Medobčinski sveti ZZB NOV zagadatelj nimajo značaja v svoji skupščini voljenega organa, temveč so predvsem oblika dela in dogovarjanja.

Za poglavje, ki opredeljuje skupnosti borcev enot in služb NOV in POS, aktive borcev, komisije, svete in odbore, je značilno troje:

Prvič: celoviteje so opredeljene skupnosti borcev enot in služb NOV in POS, zlasti glede njihove vloge in dejavnosti, vključevanja v delo občinskih organizacij ZZB NOV, kjer imajo domicil ter vloge koordinacijskega odbora pri predsedstvu republiškega odbora ZZB NOV, ki povezuje delo vseh skupnosti borcev. Podrobnejša vsebina dejavnosti teh skupnosti ter postopek za pridobitev domicila skupnosti borcev pa sta prepuščena podrobnejši ureditvi s posebnim pravilnikom.

Drugič: povsem določeno je izražena vloga aktivov ZZB NDV v organizacijah združenega dela, tako glede njihovega povezovanja in vključevanja v krajevno organizacijo ZZB NOV, na katere območju ti aktivni so, kakor tudi glede vsebine dela, ki naj bo predvsem usmerjeno v uresničevanje družbenoekonomskih in samoupravnih odnosov v organizaciji združenega dela in usklajeno z dejavnostjo in programom zlasti organizacije ZK in sindikata v organizaciji združenega dela. Statut dopušča možnost medsebojnega sodelovanja in srečanja aktivov ZB, izrecno pa prepoveduje kakršnekoli oblike povezovanja, ki bi po vsebini pomenile samostojno organizacijo aktivov. Člani aktiva so matično povezani v združenjih, v krajevni skupnosti, kjer prebivajo.

Tretjič: za razliko od dosedanjega statuta določbe glede komisij, svetov, sekcij, odborov in aktivov niso navedene v posebnem poglavju, prav tako tudi ni navedeno, katere komisije obstajajo pri RO ZZB NOV Slovenije. Po predlaganih določilih so delovna telesa v združenjih, v občini in republiki, organizirana po presoji odborov ali njihovih predsedstev in to pri odboru ali pri predsedstvu. Prav tako sta, poleg vrste delovnih teles, tudi njihova sestava in delokrog prepuščena organu, ki jih ustanavlja, v poslovniku. S tem je dana večja možnost, da odbori ZZB NOV sami presodijo, kakšna delovna telesa so jim potrebna, kakšna sta njihova vsebina in obseg dela in komu so odgovorna za svoje delo.

Povsem na novo in v statut uvrščeno IV. poglavje, ki ureja delegatske odnose v ZZB NOV.

Določbe tega poglavja smo uvrstili v statut zato, da bi podrobneje in enotno opredelili osnove delegatskih odnosov v ZZB NOV. Z njimi naj bi uveljavili načelo, da je celotna organizacija ZZB NOV organizirana in da deluje na delegatskih načelih in razmerjih. Določeno je, da v organizacijah ZZB NOV opravljajo funkcijo delegacije odbori oziroma med sejami odborov njihova predsedstva; da delegacije določajo temeljna stališča in smernice za delo svojih delegatov in da so delegati ZZB NOV dolžni z drugimi delegati družbenopolitičnih organizacij poiskati najprimernejše rešitve posameznih vprašanj. Načelno je opredeljen mandat delegatov in omejitve. Določene so pravice in dolžnosti delegatov ter njihovi delovni pogoji, ki jih zagotavlja organizacija, ki jih delegira. Določen je način volitev ter način uveljavljanja odgovornosti delegatov.

Novo je tudi VIII. poglavje, ki zelo na kratko ureja organizacijo ZZB NOV v vojnih razmerah.

Med drugimi spremembami oziroma dopolnitvami kaže opozoriti še na dvoje:

Prvič, v IX. poglavju – Materialna sredstva: Skladi – je v skladu s pozitivnimi predpisi določen položaj delovne skupnosti Zdravstveno rekreacijskega centra vojaških invalidov v Strunjanu ter njeno razmerje do RO ZZB NOV Slovenije. In drugič: na novo je urejeno XI. poglavje, ki določa priznanja in nagrade, Nagrado vstaje slovenskega naroda in Listino ZZB NOV Slovenije. Kot obliko najvišjega priznanja v ZZB NOV za izredne zasluge pri organiziranju in vodenju NOV in organizacije ZZB NOV je uvedena Listina ZZB NOV Slovenije.

STATUT

Osnutek

ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

I.

Značaj in cilji organizacije

1. Zveza združenj borcev NOV Slovenije (v nadaljnjem besedilu: ZZB NOV) je družbenopolitična organizacija udeležencev NOV in deluje kot enotna in samostojna organizacija vseh članov in njihovih organizacij na območju SR Slovenije. Skupaj z drugimi dejavniki socialistične zavesti, z zvezo komunistov na čelu tvori enotno fronto organiziranih socialističnih samoupravnih sil v naši družbi.

ZZB NOV Slovenije je sestavni del ZZB NOV Jugoslavije.

2. ZZB NOV se na podlagi svojih revolucionarnih izkušenj in kot politično moralna sila družbe vključuje v reševanje vseh bistvenih vprašanj razvoja socialistične samoupravne družbe. Izhajajoč iz programa zveze komunistov in opirajoč se na delovanje svojega članstva in organizacij se bori: za ohranitev in razvijanje pridobitev NOB in socialistične revolucije; za razvijanje samoupravnih socialističnih odnosov in za oblast delavskega razreda in vseh delovnih ljudi in občanov; za krepitev bratstva in enotnosti ter enakopravnosti narodov in narodnosti Jugoslavije; za obrambo svobode, neodvisnosti in samostojen socialistični samoupravni razvoj; za neodvisno in neuvrščeno politiko socialistične Jugoslavije, mir in varnost v svetu; zavzema se za socialno in ekonomsko varnost borcev, vojaških invalidov in družin padlih borcev in za razvijanje tovariških, humanih odnosov ter solidarnosti delovnih ljudi.

3. ZZB NOV se bori za socialistično samoupravno demokracijo in oblast delavskega razreda in vseh delovnih ljudi kot posebne demokratične oblike diktature proletariata; za uspešen in vsestranski razvoj delegatskega sistema kot sredstva za popolnejše in demokratičnejše izražanje pravic, obveznosti, odgovornosti, svobod in različnih interesov delovnih ljudi in občanov ter njihovega neposrednega vključevanja v opravljanje družbenih zadev. ZZB NOV se zavzema, da se preko delegacij in delegatov ter njihovega medsebojnega povezovanja ti interesi demokratično rešujejo in usklajujejo v skupne in splošne družbene interese.

Zato si prizadeva, da delegatski sistem deluje in se razvija tako, da celotna družbena zavest in organizirane socialistične sile sodelujejo pri vsakodnevnem delu, sprejemanju sklepov in odločitev in da so ti sklepi in odločitve izraz njihove zavesti in hotenj. Članstvo in organizacije ZZB NOV morajo zato spremljati zadeve, ki jih obravnavajo delegacije in delegatske skupščine in vplivati s svojimi stališči ter izražati svoj poseben družbeni interes. Člani ZZB NOV in njihove organizacije so odgovorni za skupno sprejeto politiko in njeno uresničevanje. ZZB NOV kot sestavni del SZDL tudi družbeno nadzorstvo nad delom oblastnih in upravnih organov.

4. ZZB NOV kot sestavni del SZDL Slovenije deluje tako, da uveljavlja vlogo socialistične zveze kot enotne fronte organiziranih socialističnih sil in kot dejavnika združevanja najširših množic delovnih ljudi in občanov ter oblikovanja in povezovanja njihove socialistične in demokratične zavesti. ZZB NOV v socialistični zvezi prispeva k uresničevanju idejne in politične enotnosti, k formiranju skupne politike in akcij vseh delovnih ljudi in občanov ter družbenih dejavnikov; k hitrejšemu reševanju neposrednih družbenih vprašanj ter je prisotna v vsakodnevnem delegatskem dogovarjanju in odločanju na vseh ravneh. Organizacije in njihovi organi ter delegati ZZB NOV v občinskih in republiški konferenci SZDL Slovenije še posebej skrbijo in odgovarjajo za delo in aktivnost družbenopolitičnih zborov in skupščin družbenopolitičnih skupnosti.

5. Člani in organizacije ZZB NOV si za varovanje naše svobode in neodvisnosti ter prenašanja revolucionarnih izkušenj iz NOB prizadevajo za čimvečjo obrambno sposobnost naše družbe, za vsestranski razvoj sistema splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite ter vsega drugega, kar usposablja delovne ljudi in občane, da bi bili pripravljeni in sposobni z vsemi silami in sredstvi braniti suverenost, neodvisnost in teritorialno nedotakljivost SFRJ ter njeno samoupravno ureditev. V tem smislu sodelujejo s temeljnimi samoupravnimi organizacijami in skupnostmi, z vsemi drugimi družbenopolitičnimi, družbenimi organizacijami, društvi ter njihovimi organi; z zvezo rezervnih vojaških starešin, teritorialno obrambo in jugoslovansko ljudsko armado in vsemi drugimi, ki razvijajo različne oblike obrambne sposobnosti in družbene samozaščite.

6. ZZB NOV skupno z organi družbenopolitičnih skupnosti, samoupravnimi interesnimi skupnostmi, organizacijami združenega dela in krajevnimi skupnostmi ter družbenopolitičnimi organizacijami spremlja in preučuje stanje in probleme borčevskega in invalidskega varstva. Zavzema se, da se socialne, zdravstvene, gmotne, stanovanjske in druge zadeve borcev urejajo sistemsko in na samoupraven način, zlasti v samoupravnih interesnih skupnostih, ter da se borčevsko in invalidsko varstvo usklajuje z materialnimi možnostmi združenega dela in družbe. V ta namen ZZB NOV še posebej skrbi za izboljšanje materialnega in družbenega položaja borcev, invalidov in družin padlih borcev ter spodbuja in predlaga določene ukrepe.

7. ZZB NOV si prizadeva, da se skupaj z uresničevanjem ciljev NOB in socialistične revolucije negujejo, razvijajo, uveljavljajo in prenašajo revolucionarne tradicije. Prizadeva si, da bi moralnopolitične in etične vrednote naše revolucije in revolucionarne lastnosti njenih udeležencev prevzeli sedanji in bodoči rodovi. Negovanje in razvijanje revolucionarnih tradicij mora postati skrb celotne družbe. V ta namen člani in organizacije ZZB NOV sodelujejo s prosvetnimi, znanstvenimi, kulturnimi, telesnokulturnimi in drugimi organizacijami, teritorialno obrambo in z jugoslovansko armado, še posebej pa z Zvezo socialistične mladine Slovenije in SZDL Slovenije, ki postajajo vedno bolj neposredni nosilci uresničevanja revolucionarnih tradicij v družbi. Organizacije ZZB spodbujajo in podpirajo napredno literarno, umetniško, kulturno in druga prizadevanja, posebej pa zbiranje in objavlanje zgodovinskega gradiva s tematiko boja proti fašizmu, okupatorju in domačim izdajalcem ter za narodnostno in socialno osvoboditev.

8. ZZB NOV sodeluje z naprednimi nacionalnimi in mednarodnimi organizacijami bivših borcev, z borčevskimi organizacijami Slovencev v zamejstvu in z organizacijami pripadnikov odporiških gibanj ter vojnih žrtev drugih narodov v akcijah za ohranitev miru v svetu, za spoštovanje in izvajanje načel mirnega sožitja med narodi in državami, za enakopravnost, samostojnost in neodvisnost vseh narodov in narodnosti. V svojem mednarodnem delovanju ZZB NOV aktivno sodeluje v boju proti oživiljanju nacizma in fašizma in proti vsem drugim oblikam kršenja človeških in narodnostnih pravic. ZZB NOV podpira osvobodilna in druga napredna gibanja v svetu.

9. Člani ZZB NOV uresničujejo svojo aktivnost v združenjih borcev in vojaških invalidov in drugih oblikah delovanja, prav tako pa, skupno z drugimi zavestnimi socialističnimi silami, v temeljnih organizacijah združenega dela, krajevnih skupnostih, samoupravnih interesnih skupnostih, v delegatskem sistemu, drugih družbenopolitičnih in družbenih organizacijah, društvih in združenjih. Da bi ZZB NOV uspešno uveljavila svojo družbeno vlogo, se organizira in deluje predvsem v SZDL kot fronti organiziranih socialističnih sil, hkrati pa je proti kakršnimkoli pojavom zapiranja njenega članstva ali organizacij le v okviru borčevskih vprašanj. Prizadeva si, da prihajajo v njej do polnega izraza interesi članstva, njihova moralnopolitična zavest in revolucionarne izkušnje, predvsem pa, da tudi znotraj svoje organizacije uveljavlja delegatske in demokratične odnose in nenehno krepi kolektivno delo in odločanje, pravice, obveznosti in odgovornosti članov, organov in organizacij ter njihovih delegacij in delegatov v drugih organizacijah, v skupnostih, v družbenopolitičnih skupnostih in njihovih organih ter drugih institucijah.

Iz omenjenih razlogov določbe statuta, ki v I. poglavju določajo značaj in cilje ZZB NOV Slovenije, še posebej poudarjajo:

Da se ZZB NOV Slovenije vključuje v reševanje bistvenih vprašanj razvoja samoupravne socialistične družbe in mora biti zato njena aktivnost usmerjena predvsem k aktualnim družbenim problemom. Kot sestavni del političnega sistema se bori za socialistično samoupravno demokracijo, za oblast delavskega razreda in za delegatski sistem, aktivno sodeluje pri določanju politike v družbi, kakor tudi pri njenem uresničevanju ter v okviru Socialistične zveze delovnega ljudstva izvaja družbeni nadzor.

ZZB NOV se posebej uveljavlja kot sestavni del Socialistične zveze delovnega ljudstva (kot fronte naprednih socialističnih sil), ter se tako zavzema za čimpopolnejšo ustavno vlogo Socialistične zveze delovnega ljudstva. Glede na idejno prepričanje in izkušnje svojega članstva se ZZB NOV stalno bori za politično in akcijsko enotnost v svojih vrstah, v SZDL, pa tudi med vsemi delovnimi ljudmi in občani. Posebno skrb posveča delu družbenopolitičnih zborov v skupščinah družbenopolitičnih skupnosti.

Pri razvijanju obrambne sposobnosti se ZZB NOV zlasti zavzema za uresničevanje koncepcije SLO in družbene samozaščite. Posebej pomembni sta tudi njena aktivnost in skrb za reševanje socialno ekonomskih problemov borcev in vojaških invalidov. Zavzema se, da bi problemi borcev in vojaških invalidov dejansko postali skrb celotne družbe, da bi jih reševali sistemsko in v skladu z materialnimi možnostmi združenega dela oziroma družbe in še posebej, da bi se ob njih angažirale samoupravne interesne skupnosti.

To poglavje na novo določa način delovanja ZZB NOV in s tem v zvezi način ustvarjanja njene družbene vloge preko sodelovanja in povezovanja z drugimi socialističnimi zavestnimi silami in v SZDL. Vsa dejavnost ZZB NOV izhaja iz interesov članstva, medsebojni odnosi pa temelje na demokratičnih osnovah, na uveljavljanju pravic, obveznosti in odgovornosti vseh – članstva, organov in vodstev ter organizacij, na razvijanju kolektivnega dela in odgovornosti, na razvijanju delegatskih odnosov v organizaciji.

V drugem poglavju, kjer je govor o članstvu, njegovih pravicah in dolžnostih, ni nobenih vsebinskih sprememb.

V tretjem poglavju, ki določa načela organiziranja, pa je več vsebinskih sprememb. V določbe tega poglavja je vključeno načelo, da delo vseh organizacij in organov ZZB NOV temelji na načelu demokratičnosti, na kolektivnem delu, odločanju in odgovornosti. To načelo v statutu ni razčlenjeno, iz drugih določb statuta pa izhaja obveznost, da ga je potrebno razčleniti v statutarne sklepe, pravilnikih ali drugih aktih občinskih organizacij oziroma organizacije v republiki.

V zvezi z uveljavljanjem tega načela je v statutu opredeljena vsakoletna skupščina ZZB NOV, od združenja do republiške zveze, ter določen mandat odbora združenja, občinskega in republiškega odbora in nadzornega odbora, predsednika, podpredsednika in sekretarja odbora.

Določbe statuta uvažajo vsakoletno skupščino ZZB NOV, od združenja do republiške organizacije. Skupščina bi predvsem obravnavala poročilo o delu organizacije v minulem letu, poročilo o družbenopolitičnih problemih in stanju na področju organizacije ter naloge oziroma delovni program organizacije v prihodnjem letu. Ta skupščina je zato programska. Hkrati bi ocenila tudi aktivnost svojega odbora in drugih organov, delegatov in delegacij ter delo predsednika, podpredsednika in sekretarja.

Vsako četrto leto pa bi skupščina, poleg omenjene vsebine, verificirala odbor organizacije v občini in republiki, izvolila še predsedstvo kot njegov izvršni organ in predsednika, podpredsednika in sekretarja ter druge organe, delegacije in delegate, v skladu s svojim pravilnikom oziroma splošnimi akti. Zato bi bile te skupščine – vsake štiri leta – volilne skupščine. Novo je tudi to, da bi skupščino vodilo delovno predsedstvo, ki bi bilo izbrano iz vrst delegatov, ne pa iz vrst predsedstva. S tem naj bi ustvarili še boljše možnosti za demokratično in objektivno razpravljanje.

Skupščino združenja bi poleg vseh članov organizacije sestavljali delegati iz aktivov ZZB NOV v organizacijah združenega dela z območja združenja. Skupščino občinske organizacije ZZB NOV pa bi sestavljali delegati, izvoljeni v združenjih (v skladu s sklepom o volitvah delegatov za občinske skupščine ZZB NOV, ki ga sprejme občinski odbor) ter delegati skupnosti borcev enot in služb NOV in PO, ki imajo domicil v občini. Republiško skupščino pa bi sestavljali delegati, ki bi jih izvolile občinske organizacije (v skladu s sklepom o volitvah delegatov za republiško skupščino ZZB NOV, ki ga sprejme republiški odbor). Med delegati, ki jih izvolijo združenja za občinsko skupščino oziroma občinske organizacije za republiško skupščino ZZB NOV, naj bi bili tudi delegati, ki so jih določili v sestavo občinskega oziroma republiškega odbora. Volilne skupščine bi naj bile v isti sestavi, s tem, da bi bile razširjene še z dotedanjimi člani občinskega oziroma republiškega odbora in nadzornega odbora.

Občinski oziroma republiški odbor bi sestavljali, kot do sedaj, delegati, ki jih izvolijo združenja borcev oziroma občinske organizacije ZZB NOV. Skupščine bi verificirale izvolitev delegatov v odbor. Združenja borcev in občinske organizacije bodo po predlaganih določbah statuta lahko

zaposlijo potrebno število stalnih ali občasnih strokovnih sodelavcev in administrativno osebje.

71. člen

Pravice in dolžnosti, kakor tudi način ustvarjanja in delitve dohodka delovne skupnosti republiškega odbora ZZB se uredijo s samoupravnim sporazumom med republiškim odborom in delovno skupnostjo, s statutom in pravilniki delovne skupnosti ter v skladu z zakonom o združenem delu. Nagrajevanje voljenih funkcionarjev pri RO ZZB NOV se ureja v skladu z družbenimi dogovori in samoupravnim sporazumom med republiškim odborom in delovno skupnostjo.

72. člen

Določbe, ki določajo obliko prapora, se ne nanašajo na tiste prapore, ki so se uporabljali pred letom 1980.

73. člen

Ta statut je bil sprejet na skupščini ZZB NOV Slovenije dne 1980.

74. člen

Za tolmačenje tega statuta je pooblaščen predsedstvo Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije daje v javno razpravo osnutek statuta ZZB NOV Slovenije. Prosimo člane ZB, združenja borcev, občinske, mestni in obalno-kraški odbor ZZB NOV, da nam spremembe in dopolnitve k statutu pismeno sporočijo do 30. 4. 1980 na naslov: Republiški odbor ZZB NOV Slovenije, komisija za statut, Vrtača 11, 61000 Ljubljana.

OBRAZLOŽITEV

Sedanji statut ZZB NOV Slovenije (statut) je bil sprejet v letu 1973. Po tem času sta bili sprejeti novi ustavi – zvezna in republiška – ter številni drugi dokumenti, med njimi zlasti dokumenti kongresov ZK Jugoslavije, ZK Slovenije ter kongresa ZZB NOV Jugoslavije. Značilno za to razdobje je zelo intenzivno uveljavljanje novih družbenoekonomskih odnosov in ustavnega položaja delovnih ljudi in občanov; razvijanje političnega sistema v celoti in še posebej delegatskega sistema ter uveljavljanje vloge družbenopolitičnih organizacij v sistemu socialistične samoupravne demokracije.

Prav zato, da bi bile v sedanjih razmerah čimbolj jasno izražene vloge in naloge ZZB NOV Slovenije, in tudi zato, da bi bil statut usklajen s statutom ZZB NOV Jugoslavije (ki je bil sprejet na VIII. kongresu ZZB NOV Jugoslavije 1978. leta), so potrebne nekatere spremembe oziroma dopolnitve sedanjega statuta.

Temelj za pripravo predloženega besedila statuta je bila dosedanja vsebina in struktura statuta. Zadržali smo vse tiste določbe, ki po svoji vsebini še ustrezajo, dopolnili ali spremenili pa smo tiste, v katerih je bilo potrebno vsebino bolj aktualizirati glede na sedanjo stopnjo razvitosti družbenoekonomskih in samoupravnih odnosov v družbi. V tem smislu smo tudi bolj jasno (določeno) opredelili sedanjo in bodočo vlogo in naloge ZZB NOV Slovenije.

Prav tako smo upoštevali stališče, da naj statut ne določa v podrobnosti vseh vprašanj in nalog. Opredeli naj le osnovne vsebinske cilje, naloge in načela organizacije ZZB NOV, ki so potrebni za uveljavljanje njene enotne usmerjenosti in enotne organiziranosti. Sicer pa naj dopusti, da se v delu organizacij izkažejo določene posebnosti in stopnja razvitosti. V statutu pa bo bolj opredeljena vloga ZZB NOV, ki jo ima v razvijanju delegatskega sistema in političnega sistema sploh in pri uveljavljanju ustavnega položaja Socialistične zveze delovnega ljudstva. Prav tako je treba natančneje določiti nekatere oblike delovanja članstva ZZB NOV, ki so bile že do sedaj pomembna aktivnost v organizacijah. Upoštevali smo tudi že doslej uveljavljeno prakso, da razen pri možnosti združevanja vojaških invalidov v svoja združenja ali sekcije in pri upravljanju s skladom premoženja invalidov ni nikjer druge potrebe po kakršnikoli razliki med borci in invalidi.

II.

Člani, njihove pravice in dolžnosti

1. člen

Član ZZB NOV Slovenije je lahko vsak državljan SFRJ, stalno prebivajoč na območju SR Slovenije:

- a) ki je bil udeleženec narodnoosvobodilne vojne;
- b) ki je osebni vojni vojaški invalid;
- c) ki je v domovini ali v tujini podpiral narodnoosvobodilno gibanje;
- d) ki je bil zaradi udeležbe v narodnoosvobodilni vojni, ali ker je podpiral narodnoosvobodilno gibanje v zaporu, taborišču, izgnanstvu, deportiran ali na prisilnem delu;
- e) ki se je v zaporu, taborišču, internaciji, deportaciji ali na prisilnem delu s svojim vedenjem in delom zavzel za uresničevanje ciljev narodnoosvobodilnega gibanja;
- f) ki se je zunaj domovine bojeval v oboroženih enotah proti fašizmu;
- g) ki je mirnodopski vojaški invalid;
- h) ki je član družine padlega borca oziroma umrlega vojnega vojaškega invalida ali umrlega vojaškega invalida, če uživa pravice družinskega invalida.

2. člen

Članstvo v ZZB NOV je prostovoljno.

Oseba, ki izpolnjuje pogoje iz 1. člena tega statuta in želi biti član ZZB NOV, se včlani v združenje borcev. Včlanjenje v ZZB NOV opravlja odbor. Vsak član dobi člansko izkaznico. Če je pravica do članstva sporna, odloča o sprejemu v članstvo skupščina združenja. Oseba, ki ji je odklonjena pravica do članstva v ZZB NOV, se lahko pritoži vsem organom ZZB NOV.

3. člen

Član ZZB NOV se mora:

- a) ravnati po določilih tega statuta, s svojo dejavnostjo prispevati k uresničevanju ciljev ter nalog svojega združenja, organizacij, organov in forumov Zveze združenj borcev;
- b) sodelovati pri sprejemanju in uresničevanju delovnega programa, statuta, sklepov in drugih odločitev organizacije ZZB NOV ter da s svojim delovanjem prispeva k uresničevanju vsega tega;
- c) družbenopolitično delovati v svoji delovni organizaciji, krajevni skupnosti, samoupravni interesni skupnosti, občini, v družbenopolitičnih, družbenih organizacijah in društvih, v združenjih občanov, samoupravnih organih, katerih član je in se stalno zavzemati za razvijanje in krepitev samoupravnega socialističnega sistema ter družbenoekonomskih odnosov;

d) boriti se proti vsem pojavom in težnjam, ki so v nasprotju z družbenopolitično ureditvijo in socialističnim samoupravnim razvojem naše države;

e) varovati pridobitve narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije, razvijati in gojiti revolucionarne tradicije, prispevati h krepitvi bratstva, enotnosti in enakopravnosti narodov in narodnosti Jugoslavije ter k obrambi Socialistične federativne republike Jugoslavije;

f) varovati ugled in lik borca ter udeleženca narodnoosvobodilne vojne in

g) plačevati članarino.

4. člen

Član ZZB NOV ima pravico:

- a) sodelovati v vseh dejavnostih svojega združenja in drugih organizacij Zveze združenj borcev, izražati ter braniti svoja stališča, mnenja in predloge;
- b) biti seznanjen z delom, s programom in s predlogi za urejanje vprašanj, ki zadevajo delo združenja ter drugih organizacij, organov in forumov Zveze združenj borcev;
- c) voliti in biti izvoljen v vse organe Zveze združenj borcev;
- d) sodelovati pri odločanju, pojasnjevanju in uresničevanju politike in stališč Zveze združenj borcev;
- e) biti navzoč in sodelovati na vseh sejah organov Zveze združenj borcev, na katerih razpravljajo in sklepajo o njegovem delu, ravnanju in predlogih;
- f) obračati se na organizacije in organe Zveze združenj borcev in dobivati odgovore na svoja vprašanja.

5. člen

Članstvo v Zvezi združenj borcev preneha:

- a) z izstopom;
 - b) z izključitvijo;
 - c) s prenehanjem državljanstva SFRJ;
 - d) s prenehanjem svojstva vojaškega invalida, če je pravica do članstva izhajala iz tega svojstva.
- Iz Zveze združenj borcev se izključijo člani, katerih dejavnost je v nasprotju s tem statutom, in tisti, ki so se huje pregrešili zoper interese socialistične samoupravne skupnosti.
- Odločitev o izključitvi iz članstva sprejme skupščina združenja. Proti sklepu je dopustna pritožba na kateri koli organ ZZB NOV.
- Iz članstva Zveze združenj borcev se črta tudi član, za katerega ugotovijo, da ne izpolnjuje pogojev iz 1. člena tega statuta, da bi lahko bil član; o tem odloča skupščina združenja.
- Član Zveze združenj borcev, ki spremeni kraj svojega

bivališča, se izbriše iz združenja na območju dotedanjega prebivališča in se vpiše v članstvo združenja na območju novega prebivališča.

6. člen

Posebno zaslužni udeleženci NOV lahko postanejo častni člani ZZB NOV.

Posebno zaslužnim nekdanjim predsednikom organizacij ZZB NOV se lahko podeli naslov častnega predsednika organizacije.

V častno članstvo sprejme oziroma naslov častnega predsednika podeli, na predlog predsedstva, občinski odbor oziroma republiški odbor ZZB NOV.

III.

Načela organiziranja in delovanja

7. člen

ZZB NOV Slovenije sestavljajo organizacije ZZB NOV občin in posebnih družbenopolitičnih skupnosti.

Temeljna oblika organiziranja članstva v ZZB je združenje borcev NOV.

V okviru občinskih organizacij in združenj borcev se lahko ustanovijo kot oblike delovanja članstva skupnosti borcev, ki združujejo posamezne skupine borcev oziroma izražajo njihove interese (odbori enot in služb NOV in POS – sekcije vojaških invalidov, vojnih ujetnikov, pregnancev itd.) in aktivni borcev v organizacijah združenega dela.

Da bi medsebojno usklajevale določene dejavnosti oziroma reševanje zadev skupnega pomena in zaradi medsebojnega sodelovanja lahko občinske organizacije ZZB NOV ustanovljajo medobčinske svete ZZB NOV.

8. člen

Delo vseh organizacij in organov ZZB NOV temelji na načelu demokratičnosti, na kolektivnem delu, odločanju in odgovornosti ter je javno.

9. člen

Vojaški invalidi, če je to v njihovem interesu in če to želijo, lahko ustanovljajo svoja združenja v okviru zveze združenj borcev v občini ali sekcije v okviru združenja borcev.

10. člen

Oblike organiziranja in delovanja Zveze združenj borcev v krajevni skupnosti, občini in posebni družbenopolitični skupnosti se določajo s tem statutom oziroma statutarimi sklepi organizacij ZZB NOV v občinah in posebni družbenopolitični skupnosti.

a) združenje borcev NOV

11. člen

Osnovna oblika organiziranja članov ZZB je združenje borcev. Organizirano je po teritorialnem načelu in praviloma zajema območje krajevne skupnosti. Sklep o ustanovitvi združenja sprejme občinski odbor ZZB na podlagi mnenj članov. Občinski odbor ZZB s statutarnim sklepom določi, kako delujejo združenja borcev v primeru velikega števila članov oziroma, če je teritorij, na katerem deluje združenje, razsežen.

12. člen

Skupščina združenja borcev NOV je najvišji organ demokratičnega dogovarjanja in odločanja članov združenja. Skupščino sestavljajo vsi člani združenja ter delegati aktivov borcev, ki so na teritoriju združenja.

Programska skupščina združenja se sestane vsako leto, da celovito obravnava družbenopolitične razmere (stanje) na svojem področju, delo združenja, ter določi naloge za prihodnje leto, oceni, kako so bile uresničene sprejete naloge v minulem letu in s tem v zvezi oceni tudi delo organov združenja, po potrebi pa opravi tudi kadrovske spremembe.

13. člen

Vsake štiri leta se sestane volilna skupščina. Poleg nalog, ki jih opravi programska skupščina ter ocene dela združenja in njegovih organov v preteklem mandatsnem obdobju ter določanja nalog združenja za prihodnje mandatno obdobje, izvoli odbor in nadzorni odbor združenja, v skladu s sklepom občinskega odbora ZZB NOV pa še delegate za občinsko skupščino, občinski odbor in nadzorni odbor občinske zveze združenj borcev.

Združenje voli tudi svojo delegacijo v krajevno konferenco SZDL, v druge samoupravne organe krajevne

XI.

Priznanja in nagrade, »Nagrada vstaje slovenskega naroda« in »Listina ZZB NOV Slovenije«

65. člen

Občinski odbori in republiški odbor ZZB NOV Slovenije lahko podelijo posamezniku ali organizacijam ZZB posebna priznanja, diplome, plakete, nagrade za njihovo izredno aktivno delo v organizaciji ZZB NOV ali za dosežke na zgodovinskem, leposlovnem, kulturnem, umetniškem, znanstvenem in drugih področjih, s čemer razvijajo revolucionarne tradicije NOB.

66. člen

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije podeljuje za izredne zasluge pri organiziranju in vodenju NOB in organizacije ZZB NOV svoje najvišje priznanje »Listino ZZB NOV Slovenije«.

Listina se podeljuje posameznim osebam ob njihovih življenjskih jubilejih, zato izraža priznanje za njihov

celoten prispevek v oboroženem boju in socialistični revoluciji ter pri razvijanju organizacije ZZB NOV.

67. člen

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije podeljuje za praznik vstaje slovenskega naroda – 22. julija »Nagrado vstaje slovenskega naroda«.

»Nagrada vstaje slovenskega naroda« podeljuje za najboljša izvirna dela s področja književnosti, zgodovine likovnih, glasbenih in filmskih stvaritev ter radijskih in televizijskih del o revoluciji in NOB na Slovenskem.

Ovrednotenje predloženih del opravi žirija, ki jo na predlog predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije imenuje republiški odbor ZZB NOV Slovenije.

XII.

Posebne in končne določbe

68. člen

S tem statutom so urejena temeljna načela organiziranja in delovanja organizacij zveze združenj borcev v Sloveniji.

Na podlagi tega statuta sprejmejo občinske in mestna organizacija zveze združenj borcev statutarne sklepe, s katerimi podrobneje uredijo organizacijo in področja delovanja zveze združenj borcev (oziroma vojaških invalidov) na svojem območju.

Organizacije ZZB NOV občin in posebnih družbenopolitičnih skupnosti bodo svoje statutarne sklepe sprejele najkasneje do 31. 12. 1980 leta.

Način dela, potek zasedanja oziroma sej skupščin, odborov, komisij in drugih organov zveze združenj borcev, kakor tudi njihovo pristojnost ter medsebojna

razmerja urejajo poslovniki posameznih organov in njihovih organizacij.

69. člen

Evidenca in statistika članstva se vodi po navodilih republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

70. člen

Dejavnost članstva je praviloma organizirana na prostovoljni podlagi, odbori združenj in zveze združenj borcev pa lahko sklenejo, da posamezni člani opravljajo svoje funkcije kot profesionalni, stalno zaposleni ali honorarni sodelavci.

Za opravljanje strokovnih in administrativno-tehničnih poslov lahko organizacije zveze združenj borcev

rialna in finančna sredstva tega sklada so namenjena dejavnosti in potrebam vojaških invalidov.

57. člen

Zdravstveno-rekreacijski center za vojaške invalide in borce NOV v Strunjanu upravlja z osnovnimi sredstvi, ki so last Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, preko svoje delovne skupnosti in njenih organov upravljanja.

Delovna skupnost zdravstveno-rekreacijskega centra je pravna oseba in odgovarja za svoje obveznosti v mejah pooblastil, ki so podrobneje določene v ustanovitvenem aktu in v samoupravnem sporazumu o medsebojnih pravicah in obveznostih med ustanoviteljem in to skupnostjo.

58. člen

Delovna skupnost zdravstveno-rekreacijskega centra ima svoj statut, na katerega da soglasje Republiški odbor ZZB NOV Slovenije, in druge samoupravne splošne akte, po določilih zakona o združenem delu in drugih predpisih. Najvišji samoupravni organ je zbor delavcev delovne skupnosti zdravstveno-rekreacijskega centra, ki svoje samoupravne pravice in obveznosti opravlja tudi preko sveta zdravstveno-rekreacijskega centra. Svet zdravstveno-rekreacijskega centra je sestavljen iz enakega števila delegatov delovne skupnosti in delegatov republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

V premoženje sklada vojaških invalidov spada tudi Zdravstveno-rekreacijski center za vojaške invalide in borce NOV v Strunjanu.

X. Določbe o praporu, emblemu, znački, prazniku in pečatu

59. člen

Združenja borcev NOV Slovenije imajo praviloma svoje prapore. Prapor ima na eni strani jugoslovansko zastavo z emblemom Zveze združenj borcev NOV na belem polju in okrog njega napis: »Smrt fašizmu-svoboda narodu«, na drugi strani pa slovensko zastavo z izpisanim geslom: »Za socialistično domovino«.

Svoje prapore imajo lahko tudi skupnosti borcev enot in služb NOV in POS, pa tudi druge skupine borcev. Njih prapor je enak praporu združenj borcev NOV.

Prapore združenj, skupnosti borcev in skupin borcev ločujemo s praporskim trakom, na katerem je izpisano ime združenja skupnosti ali skupine borcev NOV.

Praporski trak je rdeč z zlatim robom, zlate so tudi črke.

Poleg napisa se lahko na traku označijo tudi drugi simboli pripadnosti posameznim skupinam ali skupnostim borcev enot in služb NOV in POS.

60. člen

Združenja vojaških invalidov imajo svoj prapor. Ena stran prapora je rdeča z uvezeno značko zveze vojaških vojnih invalidov in napisom Združenje vojaških vojnih invalidov (kraj, oziroma ime združenja). Druga stran prapora je slovenska zastava.

Na praporski trak se lahko vpiše ime invalidske organizacije ali razna posvetila.

61. člen

V znak žalovanja se zavezuje na vse prapore pentlje iz črnega tila.

62. člen

Emblem zveze združenj borcev je peterokraka rdeča zvezda na pozlačenem in okroglo izoblikovanem ozadju. V sredini sta lika partizana in partizanke z razvito zastavo.

Značka zveze združenj borcev je peterokratka zvezda z žarki. Na zvezdi je emajliran okrog, v krogu pa lik tovariša Tita.

Značka vojaških vojnih invalidov je v obliki ščita. Na belem polju sta prekržana meča, v sredini peterokraka zvezda. Obdana je z lovorovo vejico, spodaj pa je napis Zveza vojaških vojnih invalidov Jugoslavije.

63. člen

Zveza združenj borcev NOV Slovenije praznuje praznika borca 4. julij kot svoj praznik.

64. člen

Republiška in občinske organizacije zveze združenj borcev, kakor tudi združenja borcev in združenja vojaških invalidov v Sloveniji imajo svoje pečate. Obliko in besedilo pečata določa republiški odbor ZZB NOV Slovenije.

skupnosti in v organe drugih samoupravnih organizacij in skupnosti, družbene organizacije in društva, če je to določeno z njihovimi statutarnimi sklepi ali pravilnikom.

Programsko in volilno skupščino združenja vodi izmed članov izbrano delovno predsedstvo. Volilne skupščine se opravijo v skladu z odlokom občinskega odbora ZZB NOV o izvedbi volitev v odbore združenj.

14. člen

Člani združenja se med skupščinami sestajajo na svojih sestankih, na katerih razpravljajo in sklepajo o aktualnih družbenopolitičnih vprašanjih, o svoji dejavnosti in problemih članov, dogovarjajo se o tekočih nalogah, sprejemajo smernice in stališča za delo svojih delegatov ter spodbujajo in predlagajo ureditev odprtih ali neurejenih vprašanj svojih organizacij ali članstva.

15. člen

Za opravljanje tekočih nalog izvoli volilna skupščina združenja iz vrst svojega članstva politično izvršilni organ – odbor združenja. Odbor deluje kot kolektivno vodstvo. Način kolektivnega dela in odgovornosti odbora ter osnove za oceno trajanja mandatne dobe predsednika, sekretarja in blagajnika določijo občinski odbori ZZB NOV s svojim statutarnim sklepom.

Volilna skupščina izvoli tudi nadzorni odbor združenja.

Mandat članov odbora in nadzornega odbora traja 4 leta.

Odbor lahko za izpolnjevanje določenih nalog sestavi ustrezne odbore, komisije in druga delovna telesa.

b) Zveza združenj borcev NOV v občini

16. člen

Zvezo združenj borcev NOV v občini sestavljajo združenja borcev NOV na območju občine.

Najvišji organ ZZB v občini je skupščina ZZB NOV občine. Skupščina ZZB NOV občine se sestane vsako leto s tem, da je vsako četrto leto volilna skupščina.

Delo skupščine vodi iz delegatov izbrano delovno predsedstvo.

17. člen

Skupščina ZZB NOV občine razpravlja o aktualnih družbenopolitičnih vprašanjih, o delu združenj in organizacije ZZB NOV občine, obravnava poročilo občinskega in nadzornega odbora, sprejema delovni program za prihodnje leto oziroma za naslednje mandatno obdobje, sprejema statutarne sklepe in druge potrebne

splošne akte, ocenjuje delo občinskega odbora, njegovega predsedstva in drugih organov in delovnih teles ter po potrebi izvede tudi kadrovske spremembe.

Volilna skupščina ZZB NOV občine razen tega še verificira izvolitev delegatov v občinski odbor in nadzorni odbor ZZB, voli predsedstvo, predsednika, podpredsednika in sekretarja občinskega odbora ZZB NOV, delegate za skupščino ZZB NOV Slovenije oziroma za člane republiškega odbora in nadzornega odbora.

18. člen

Skupščino ZZB NOV občine sestavljajo delegati, ki so jih izvolila združenja borcev in delegati skupnosti borcev enot in služb NOV in POS, ki imajo v občini domicil, v skladu s sklepom občinskega odbora ZZB NOV o volitvah delegatov za skupščino ZZB NOV občine.

Med delegate, ki jih izvoli združenje borcev za skupščino ZZB NOV občine, so vključeni tudi tisti člani, ki jih združenje borcev izvoli v občinski odbor ZZB NOV.

Skupščini ZZB NOV občine prisostvujejo tudi člani republiškega odbora in nadzornega odbora ZZB NOV Slovenije, izvoljeni v občini.

Volilno skupščino poleg navedenih v prvem in drugem odstavku tega člena, sestavljajo še člani dotedanjega občinskega in nadzornega odbora ZZB NOV.

Dotedanji člani odbora in nadzornega odbora imajo na volilni skupščini vse pravice delegatov nimajo pa pravice glasovanja o poročilu odbora skupščini ter o razrešnici dotedanjemu oboru in nadzornemu odboru.

Sklep o sklicu volilne skupščine ZZB NOV občine ter o njenem sestavu sprejme občinski odbor ZZB NOV tri mesece pred volitvami.

19. člen

Občinski odbor ZZB NOV izvaja sklepe in stališča skupščine ZZB NOV občine, usmerja in ocenjuje delo predsedstva, komisij in drugih organov občinskega odbora, koordinira in usmerja delo združenj, aktivov ter skupnosti borcev enot in služb NOV, sprejema delovni program občinske organizacije ZZB NOV in skrbi za sredstva, ki so potrebna za njegovo izvajanje, sprejema družbene dogovore ter druge splošne akte, organizira medobčinsko sodelovanje in sodelovanje z drugimi organizacijami in skupnostmi ter pristojnimi organi.

Občinski odbor ZZB NOV voli delegacijo in delegate ZZB NOV v občinsko konferenco SZDL in v druge samoupravne organe, organizacije in skupnosti.

Občinski odbor ZZB NOV predlaga kandidate ZZB NOV, ki se v okviru vseh družbenopolitičnih organizacij na enotno določeni kandidatni listi SZDL volijo za delegate družbenopolitičnega zbora občinske skupščine.

Mandat članov občinskega odbora traja štiri leta.

20. člen

Za delovanje občinskega odbora med posameznimi sejami voli volilna skupščina ZZB NOV občine iz svojih vrst predsednika, podpredsednika, sekretarja in potrebno število članov predsedstva.

Predsedstvo je političnoizvršilni organ občinskega odbora. Svojo funkcijo opravlja na podlagi politike in smernic občinskega odbora.

Predsedstvo organizira delo ZZB v občini, pripravlja gradivo za seje odbora, sklicuje seje, usklajuje delo pomožnih teles, razvija in pogloblja povezanost občinskega odbora z združenji, organizira in pospešuje sodelovanje z drugimi družbenopolitičnimi in drugimi organizacijami ter s samoupravnimi ustanovami.

Predsedstvo občinskega odbora, ki med posameznimi sejami odbora opravlja funkcijo delegacije imenuje delegate ZZB NOV v organe in oblike delovanja občinske konference SZDL ter v druge organe in organizacije, če je to določeno v njihovih statutih.

Predsednik, podpredsednik in sekretar odbora so hkrati predsednik, podpredsednik in sekretar predsedstva.

Mandat članov predsedstva odbora in članov nadzornega odbora ZZB NOV občine traja štiri leta.

Mandat predsednika, podpredsednika in sekretarja traja dve leti.

Predsednik, podpredsednik in sekretar so lahko ponovno izvoljeni, toda največ še za eno mandatno dobo.

Če se pokaže potreba, lahko predsedstvo imenuje iz svojih vrst sekretariat kot metodo svojega dela.

Skupščina ZZB NOV občine s statutarnim sklepom opredeli način kolektivnega dela in odgovornost za delo članov predsedstva.

c) Zveza združenj borcev NOV posebne družbenopolitične skupnosti

21. člen

Zvezo združenj borcev NOV posebne družbenopolitične skupnosti sestavljajo občinske organizacije ZZB NOV z njenega območja.

Organe organizacije ZZB NOV, njihove pristojnosti, sestav, način izvolitve in mandate, se določa po istih načelih, kot veljajo za ZZB NOV v občini.

Organiziranost, način delovanja in medsebojne odnose organizacije ZZB NOV posebne družbenopolitične skupnosti se določa s statutarnim sklepom, ki ga sprejme skupščina ZZB NOV te skupnosti. Skupščina ZZB NOV posebne družbenopolitične skupnosti sprejme statutarni sklep potem, ko so ga obravnavale občinske organizacije ZZB NOV z njenega območja.

d) Medobčinsko sodelovanje

22. člen

Občinske organizacije ZZB NOV neposredno medsebojno sodelujejo in se povezujejo glede vprašanj, ki zadevajo njihov skupni interes. V ta namen občinske organizacije ZZB NOV na posameznih območjih, in v skladu s soglasjem Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije ustanovijo medobčinske svete ZZB NOV kot metodo skupnega delovanja in medsebojnega dogovarjanja in sporazumevanja.

Medobčinski svet ZZB NOV sestavljajo predsedniki občinskih odborov ZZB NOV in določeno število delegatov, ki lahko največ prispevajo k učinkovitosti, uspešni obravnavi in rešitvi obravnavanih vprašanj in ki jih delegirajo občinski odbori ZZB NOV.

Pri delu medobčinskih svetov ZZB NOV sodelujejo tudi člani republiškega odbora ZZB NOV Slovenije z območja medobčinskega sveta. Medobčinski svet ZZB NOV izvoli iz svojih vrst predsednika sveta za dobo 4 leta. Predsednik je lahko ponovno izvoljen, toda največ še za eno mandatno dobo.

23. člen

Medobčinski svet ZZB NOV obravnava skupna vprašanja, izmenjuje izkušnje, usklajuje skupne interese ter se dogovarja in sporazumeva o skupnih akcijah.

Medobčinski svet se sklicuje na pobudo predsedstev občinskih odborov ZZB NOV in njihovih predsednikov, na pobudo članov sveta ali organov republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

Medobčinski sveti ZZB NOV lahko za uresničevanje skupno dogovorjenih nalog ali akcij organizirajo pomožna telesa (odbore, komisije), ki so delegatsko sestavljena. Le v izjemnih primerih so lahko ta delovna telesa sveta stalna (za mednarodno aktivnost).

S statutarnim sklepom, ki ga sprejmejo skupščine organizacij ZZB NOV občine (občinski odbori), se ustanovi medobčinski svet ter se podrobneje ureja sedež medobčinskega sveta, sestava, način njegovega delovanja in vodenja, ustanavljanje drugih delovnih teles, priprava gradiv, financiranje in drugo.

e) Zveza združenj borcev v republiki

24. člen

ZZB NOV v republiki sestavljajo občinske organizacije ZZB NOV in organizacije ZZB posebnih družbenopolitičnih skupnosti z območja republike.

VIII.

Časopisna in založniška dejavnost

49. člen

Zveza združenj borcev razvija in podpira založniško dejavnost, ki izpolnjuje naloge in cilje njene organizacije.

50. člen

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije je ustanovitelj založniških organizacij Borec in Partizanske knjige, katerih osnovna naloga je zbiranje in objavljanje gradiva iz NOB in zgodovine revolucionarnega gibanja v Jugoslaviji in v svetu.

Razmerja med republiškim odborom in založniškima organizacijama Borec in Partizansko knjigo se urejajo na podlagi zakona o založništvu. V ustanovitvenem

aktu založniške organizacije določi republiški odbor ZZB NOV Slovenije število svojih delegatov v svetu založniške organizacije.

51. člen

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije in republiška konferenca Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije izdajata kot svoje glasilo tednik TV-15, skupaj z republiško konferenco Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, Republiškim sekretariatom za ljudsko obrambo in Glavnim štabom za splošni ljudski odpor pa revijo Naša obramba.

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije je ustanovitelj revije Borec.

IX.

Materialna sredstva in skladi

52. člen

Sredstva, s katerimi razpolaga ZZB NOV, se zbirajo s članarino in dotacijami, ki jih za izpolnjevanje njihovih nalog dajejo družbenopolitične skupnosti, delovne in druge organizacije ter organi.

Višina članarine je enotna za vse člane ZZB NOV Slovenije, njena razporeditev pa se določi s posebnim sklepom republiškega odbora in občinskih odborov ZZB NOV. V združenju se lahko enotna članarina poviša, če so se tako odločili člani združenja na svoji skupščini.

53. člen

Finančna sredstva se lako zbirajo tudi s prireditvami, prostovoljnimi prispevki članov in organizacija, kakor tudi iz drugih virov. Pri tem je treba skrbeti, da je vse finančno in materialno poslovanje v organizacijah ZZB NOV v skladu z zakonskimi predpisi in opravili organov samoupravljanja.

54. člen

Združenja in ZZB NOV lahko samostojno ali z medsebojno združenimi sredstvi ustanovijo sklade za namensko določene potrebe, ki so v skladu z dejavnostjo organizacije. Upravljanje s sredstvi skladov, način njihove uporabe in poslovanja se uredijo s posebnimi sklepi ustanoviteljev in s pravili sklada.

55. člen

Če posamezna organizacija ZZB NOV preneha delovati, prevzame njeno premoženje in sredstva druga organizacija, ki se ustanovi za to območje, oziroma višja organizacija ZZB NOV, ki odloča o nadaljnji uporabi teh sredstev v skladu s svojo dejavnostjo.

Razpolaganje s premoženjem in sredstvi, vključno tudi način poravnave obveznosti skladov v primeru njihove likvidacije se določi s pravili sklada.

56. člen

Pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije je ustanovljen sklad premoženja vojaških invalidov. Mate-

– da o svojem delu, dejavnosti in vprašanjih, ki se v zvezi s tem pojavljajo, poroča organizaciji ali organu, ki ga je delegiral;

– da od organizacije in njenih organov, ki ga je delegirala, zahteva stališče o vprašanjih, o katerih bodo razpravljali v delegatskem telesu;

– da odgovorno opravlja svoje delo ter da za svoja stališča in odločitve odgovarja pred članstvom oziroma organizacijo.

43. člen

Organi organizacij, iz katerih so delegati delegirani, in organi, kamor so delegirani, oziroma kjer delegati delujejo, zagotavljajo delegatom:

– pravočasno in jedrnatno informiranje o perečih vprašanjih s svojega delovnega področja;

– možnost za izražanje in usklajevanje stališč, sprejemanje sklepov in dogovorov ter primeren vpogled, kako se vse to uresničuje;

– da so vabljeni na seje, kadar obravnavajo zadeve, o katerih se bodo delegati dogovarjali in odločali;

– nujno potrebno pomoč pri izpolnjevanju delegatskih nalog ter dolžnosti.

44. člen

Volitve v vse organe in telesa ZZB so praviloma tajne, lahko pa so tudi javne, če tako sklone volilno telo.

Če je na volitvah na kandidatni listi predlaganih več kandidatov, kakor je določenih članov organa, ki se ga voli, so izvoljeni tisti kandidati, ki so dobili največ glasov.

Če na kandidatni listi ni več kandidatov, kakor je treba izvoliti članov, so izvoljeni tisti kandidati, ki so dobili dve tretjini glasov volilnega telesa.

Če med glasovanjem ni izvoljenih potrebno število delegatov, članov organa, tedaj se ponovno voli z ve-

čino glasov samo toliko delegatov, kolikor jih mora biti na podlagi odločitve volilnega telesa.

45. člen

Poleg rednih volitev so možne tudi izredne in dopolnilne volitve za izvolitev posameznih organov in njihovih članov-delegatov.

Izredne volitve opravijo tedaj, če volilno telo ugotovi, da so potrebne.

Dopolnilne volitve je mogoče opraviti, če preneha mandat posameznemu delegatu ali članu izvoljenega organa. Takšne volitve verficira organ, v katerega je delegat izvoljen.

Na dopolnilnih volitvah je mogoče izvoliti največ tretjino delegatov, ali članov izvoljenega organa.

46. člen

Skupščine, odbori in predsedstvo ZZB lahko odpokličejo organe ali njihove člane, delegate, ki so jih izvolili, če delegati ali organi ne izpolnjujejo svojih dolžnosti.

Izvoljeni organi in njihovi člani – delegati lahko odstopijo pred potekom mandata, za katerega so bili delegirani, če ne morejo uspešno opravljati svoje dolžnosti.

V primeru odpoklica ali odstopa se na spraznjeno mesto delegira drug delegat.

47. člen

Za veljavno odločanje, za sprejemanje sklepov in zavzemanje stališč je potrebna navzočnost nad polovico članov – delegatov pristojnega organa. Na občinski oziroma republiški skupščini ZZB NOV Slovenije pa mora biti navzočih dve tretjini članov. Sklepe sprejmejo z večino navzočih članov.

rim določajo organizacijo način delovanja, sestavo in način volitev v organe ZZB v vojnih razmerah. Po potrebi lahko posamezne organe reorganizirajo ali zamenjajo. Vsak tak ukrep morajo predložiti skupščini v odobritev, čim razmere to dopuščajo.

48. člen

Zaradi prilagoditve delovanja organizacije ZZB NOV v primeru vojne, sprejmejo predsedstvo republiškega in predsedstva občinskih odborov poseben sklep s kate-

25. člen

Najvišji organ ZZB NOV v republiki je skupščina ZZB NOV Slovenije.

Skupščina se sestane vsako leto, vsako četrto leto pa ima značaj volilne skupščine.

Delo skupščine vodi iz delegatov izbrano delovno predsedstvo.

26. člen

Programska skupščina ZZB NOV Slovenije sprejema, spreminja ali dopolnjuje statut ZZB NOV Slovenije, obravnava bistvena družbenopolitična vprašanja, obravnava poročilo republiškega odbora in nadzornega odbora, razpravlja o njegovi dejavnosti in o delu drugih njegovih organov, po potrebi pa opravlja tudi kadrovske spremembe, ocenjuje delo organizacij ZZB NOV na območju republike. Sprejema stališča do najvažnejših problemov celotne organizacije, usmerja njeno bodoče delo in določa njene naloge.

27. člen

Volilna skupščina ZZB NOV Slovenije verficira izvolitev delegatov v republiški odbor in nadzorni odbor ZZB NOV Slovenije, voli predsedstvo, predsednika, podpredsednika in sekretarja republiškega odbora, voli delegate za kongres ZZB NOV Jugoslavije, delegacijo v zvezni odbor in delegate v nadzorni odbor ZZB NOV Jugoslavije.

28. člen

Skupščino ZZB NOV Slovenije sestavljajo delegati, ki so jih izvolile skupščine ZZB NOV občin in skupščine ZZB NOV posebnih družbenopolitičnih skupnosti oziroma novoizvoljeni člani republiškega odbora ZZB NOV Slovenije in nadzornega odbora. Volilno skupščino, poleg navedenih, sestavljajo še člani dotodanjega odbora in nadzornega odbora ZZB NOV Slovenije.

Skupščini ZZB NOV Slovenije prisostvujejo tudi člani zveznega odbora in nadzornega odbora ZZB NOV iz republike, kolikor niso delegati za skupščino.

Dotedanji člani odbora in nadzornega odbora imajo na skupščini vse pravice delegatov, nimajo pa pravice glasovati o poročilu odbora in nadzornega odbora ter o razrešnici odboru in nadzornemu odboru.

29. člen

Sklep o sklicu ter ključ za izvolitev delegatov za skupščino ZZB NOV Slovenije sprejme republiški odbor vsaj tri mesece pred zasedanjem skupščine.

30. člen

Med zasedanjima skupščine ZZB NOV republike je najvišji politični organ republiški odbor ZZB NOV.

Republiški odbor vzpodbuja in organizira dejavnost organizacij ZZB NOV v zvezi z družbenopolitičnimi vprašanji in nalogami, razpravlja o delu ter nalogah celotne organizacije ZZB NOV v republiki in o svoji dejavnosti, obravnava najvažnejše probleme in zadeve, ki so v skupnem interesu organizacije in članstva ZZB NOV in zavzema do njih stališča, sprejema delovni program, sprejema družbene dogovore in druge splošne akte, usmerja delo svojega predsedstva, delo občinskih, mestnih in regionalnih organizacij ZZB NOV, sprejema finančni načrt in potrjuje zaključni račun.

Republiški odbor voli delegacijo ZZB NOV v republiško konferenco SZDL Slovenije ter predlaga kandidate, ki jih volijo v okviru vseh družbenopolitičnih organizacij po enotno določeni kandidatni listi Socialistične zveze za delegate v družbenopolitičnem zboru Skupščine SR Slovenije.

Republiški odbor se sestaja po potrebi.

31. člen

Predsedstvo je političnoizvršilni organ republiškega odbora ZZB NOV.

Predsedstvo organizira delo ZZB NOV Slovenije, pripravlja gradivo za seje odbora, sklicuje seje, usklajuje delo delovnih teles, organizira in pospešuje sodelovanje z drugimi družbenopolitičnimi in družbenimi organizacijami, društvi, s samoupravnimi interesnimi skupnostmi in organi družbenopolitične skupnosti.

Predsedstvo ima stalne stike z organizacijami ZZB NOV občin in posebnih družbenopolitičnih skupnosti ter skrbi za njihovo stalno in pravočasno informiranje o problemih, ki se pojavljajo v delu organizacije ZZB NOV Slovenije ter o delu republiškega odbora in njegovih organov.

Predsedstvo republiškega odbora, ki med dvema sejama odbora opravlja funkcijo delegacije, imenuje delegate ZZB NOV v organe in oblike delovanja republiške konference SZDL Slovenije ter v druge organe in organizacije ter skupnosti, če je to določeno z njihovimi statuti.

Predsednik, podpredsednik in sekretar odbora so hkrati predsednik, podpredsednik in sekretar predsedstva.

Mandat predsedstva republiškega in nadzornega odbora ZZB NOV traja štiri leta.

Mandat predsednika, podpredsednika in sekretarja traja dve leti. Predsednik, podpredsednik in sekretar so lahko ponovno izvoljeni, toda največ še za eno mandatno dobo.

Predsedstvo lahko iz svojih vrst imenuje sekretariat kot metodo svojega dela.

VII.

Organizacija ZZB NOV v vojnih razmerah

IV.

Nadzorni odbor

32. člen

Nadzorni odbori so organi skupščin združenj in skupščin zveze združenj borcev NOV. Voljeni so na enak način in po istem postopku kot odbori združenj in odbori občinskih in republiške zveze združenj borcev. Člani nadzornega odbora volijo iz svoje srede predsednika, po potrebi pa tudi sekretarja, ki vodita delo odbora.

33. člen

Nadzorni odbor nadzira, spremlja in najmanj enkrat letno pregleda celotno materialno in finančno poslova-

nje organizacije, v kateri je izvoljen, predlaga ukrepe za izboljšanje dela in skrbi za čimbolj ustrezno ter racionalno porabo finančnih sredstev, v skladu z veljavnimi predpisi in delovnimi programi organizacije.

O svojem delu in ugotovitvah poroča skupščini, ki obravnava poročilo nadzornega odbora in ocenjuje materialno in finančno poslovanje svojih organov in organizacije.

Med zasedanji skupščine poroča nadzorni odbor o svojem delu in ugotovitvah odboru združenja oziroma odboru zveze združenj borcev, ki je dolžan o tem razpravljati.

V.

Skupnost borcev enot in služb NOV in POS, aktivni borci, komisije, sveti in odbori

34. člen

Pripadniki posamezne enote ali službe se lahko organizirajo zaradi medsebojnega povezovanja, razvijanja tovarštva, organiziranja skupnih srečanj, razvijanja tradicij enote ali službe, zbiranja zgodovinskega gradiva in pisanja zgodovinskih publikacij, kakor tudi za reševanje drugih skupnih vprašanj. Pripadniki skupnosti borcev volijo svoj odbor enote oziroma službe.

35. člen

Skupnosti borcev enot in služb NOV in POS, ki imajo domicil družbenopolitične skupnosti, organizacije združenega dela ali druge organizacije in skupnosti, se s svojim delovnim programom vključujejo v delovni program občinske organizacije ZZB NOV, na območju katere ima posamezna skupnost borcev domicil, oziroma kjer je sedež organizacije združenega dela ali druge organizacije ali skupnosti.

Kolikor se dejavnost posameznih skupnosti borcev odvija tudi še v drugih občinah, krajevnih skupnostih ali organizacijah združenega dela, so te skupnosti dolžne svoje delo povezovati tudi z organizacijami ZZB NOV v teh skupnostih oziroma organizacijah.

36. člen

Dejavnost skupnosti borcev enot in služb NOV in POS v republiki povezuje in usklajuje koordinacijski odbor pri predsedstvu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije. V ta namen sprejme predsedstvo republiškega odbora, na predlog koordinacijskega odbora, poseben pravilnik o njegovem delu, o delu skupnosti borcev ter o postopku za predlaganje podelitve domicila skupnosti borcev.

Podrobnejša opredelitev pravic, dolžnosti in odgovornosti skupnosti borcev in služb NOV in POS je urejena s posebnim pravilnikom, ki ga sprejme občinski odbor ZZB NOV, na območju katerega imajo te skupnosti in službe svoj domicil.

37. člen

Aktiv članov ZZB NOV se lahko ustanovi v temeljni organizaciji ali organizaciji združenega dela.

Delavci, člani ZZB NOV, se sestajajo v aktivu ZZB NOV zato, da v temeljni organizaciji združenega dela ali organizaciji združenega dela uveljavljajo politiko in stališča ZZB NOV, ki so povezana z uresničevanjem družbenoekonomskih in samoupravnih odnosov v

združenem delu, kot jih določata ustava in zakon o združenem delu, kakor tudi za reševanje posameznih vprašanj borcev, ki izhajajo iz združenega dela. Svojo dejavnost usklajuje tudi z dejavnostjo (programom) družbenopolitičnih organizacij v OZD.

38. člen

Aktiv ZZB NOV v temeljnih organizacijah združenega dela oziroma v organizaciji združenega dela se ustanovi le na podlagi poprejšnjega soglasja občinskega odbora ZZB NOV. Aktiv je del organizacije ZZB krajevnih skupnosti, na čigar terenu je temeljna organizacija združenega dela oziroma organizacija združenega dela in zato o svojem delu, preko svojih delegatov, poroča združenju krajevnih skupnosti in občinskemu

odboru ZZB NOV. Aktivni lahko zaradi izmenjave delovnih izkušenj prirejajo skupna srečanja svojih delegatov, ne morejo pa se organizacijsko povezovati kot združenje ali zveza.

39. člen

Za uspešno izpolnjevanje nalog in za učinkovito spremljanje, preučevanje in urejanje tekočih zadev na posameznih področjih dejavnosti, se lahko pri odborih združenj borcev, pri občinskih odborih in republiškem odboru ali predsedstvih teh odborov ustanovijo stalne ali občasne komisije, sveti in odbori za posamezna področja družbenopolitičnega delovanja. Število in vrste komisij, svetov in odborov, področja njihove dejavnosti, njihove naloge ter pristojnosti ter sestavo določi s svojim poslovnikom organ, ki jih je ustanovil.

VI.

Delegatska ureditev v ZZB NOV Slovenije

40. člen

Celotna organizacija ZZB NOV Slovenije je organizirana na delegatskih načelih in osnovah.

V združenju borcev NOV se delegacije in delegate združenja izbira izmed vseh članov.

V ZZB NOV je delegacija odbor. Med dvema sejama odbora opravlja funkcijo delegacije predsedstvo odbora.

Občinski in republiški odbor ZZB NOV volijo izmed svojih članov delegate, ki so delegacijo ZZB v občinskih oziroma republiški konferenci SZDL. Delegati lahko med seboj izberejo vodjo delegacije.

Izhajajoč iz interesov in smernic članstva ter upoštevajoč skupne in splošne interese, določajo delegacije ZZB temeljna stališča in smernice za delo delegatov v organih družbenopolitičnih skupnosti, družbenopolitičnih organizacij in v drugih samoupravnih skupnostih in telesih, kamor so delegirani oziroma za njihovo odločanje. Delegati so dolžni, da z delegati drugih družbenopolitičnih organizacij sporazumno in odgovorno iščejo najprimernejše odločitve in določijo skupna stališča o vseh vprašanjih, ki zadevajo splošne koristi.

41. člen

Mandat delegacij in delegatov ZZB NOV, delegiranih v družbenopolitične organizacije, družbenopolitične skupnosti in druge samoupravne skupnosti, traja tako

dolgo, kakor je določeno v statutih in drugih samoupravnih aktih organizacij, organov in samoupravnih skupnosti oziroma njihovih teles, v katere so ti delegati delegirani.

V ZZB NOV praviloma ne more biti nihče več kot dvakrat zaporedoma izvoljen za delegata ali člana delegacije v isti organ ZZB NOV, v organ družbenopolitične ali družbene organizacije družbenopolitične in samoupravne skupnosti (oziroma njihovih teles).

42. člen

Delo delegacij in delegatov ZZB NOV je javno. Delegat je za svoje delo odgovoren članstvu oziroma delegaciji, ki ga je delegirala.

Pravice in dolžnosti delegata so:

– da je aktiven pri določanju stališč o posameznih vprašanjih v svoji organizaciji in delegaciji in da ta stališča aktivno prenaša ter uresničuje v organu ali organizaciji, kamor je delegiran;

– da sodeluje v procesu izražanja in usklajevanja mnenj in interesov, pri sprejemanju stališč in izdelavi predlogov v organizaciji, v kateri je delegiran oziroma, ki ga je delegirala;

– da se zavzema za uresničevanje stališč in dogovorov v organizaciji, ki ga je delegirala in v organizaciji, kamor je delegiran;

KOČEVJE

Uresničeni načrti

Na razširjeni seji predsedstva občinske konference ZRVS Kočevje, kateri so prisostvovali predstavniki vseh krajevnih organizacij ZRVS, so ugotovili, da se delo in naloge na področju izobraževanja rezervnega starešinskega kadra v vseh organizacijah v celoti uresničuje. Sprejeli so nekatere predloge in dopolnitve glede izvedbe predavanj in tekmovanj.

Ob tej priložnosti so poudarili potrebo po vključitvi vseh krajevnih organizacij in občinske konference za stabilizacijska prizadevanja. Seznanili so se s stališči iz tega področja, ki jih je sprejela občinska konferenca SZDL Kočevje. Zavzeli so se, da se bodo vključili v ta prizadevanja. Ob ocenjevanju doseženih uspehov pri podružabljanju splošne ljudske obrambe, družbene samozaščite in civilne zaščite, so ugotovili, da so člani ZRVS s svojim uspešnim delom, ki temelji na bogatih izkušnjah, mnogo doprinesli k uspešnemu reševanju vprašanj na tem področju.

V letošnjem programu dela bodo posvetili posebno skrb negovanju revolucionarnih tradicij iz NOB in tudi povojnega življenja. Odločili so se, da bo to odslej trajna naloga in to ob sodelovanju z mladinskimi organizacijami.

Na tej seji so potrdili finančni načrt za preteklo leto in iz tega je razvidno, da so z denarjem varčevali gospodarno. Tudi letošnji finančni načrt je prilagojen utrjevanju gospodarske moči gospodarstva. Odločili so se, da bodo več denarja namenili ravno izobraževanju in za organiziranje pohodnih enot.

VIKTOR DRAGOŠ

GRIŽE

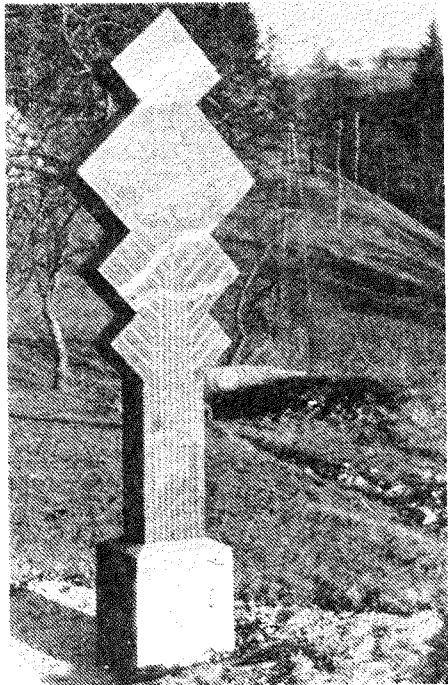
Pohod
Dobrovlje-Podgorski
hrib

Pohod je lepo uspel in je dosegel svoj namen, da pohodniki spoznajo spomenike NOV in zgodovino NOV na severozahodni dobrovljski planoti. Pred Sulcerjevo gostilno v Letušu, kjer je Ivan Dolničar, partizanski komisar, vodil prve pogovore z generalpolkovnikom Lórom, se je zbralo 276 udeležencev in krenilo čez Podgorje in Vrtačo, kjer je bil sedež okrožnega partijskega komiteja za Zgornjo Savinjsko dolino leta 1943, na Dobrovlje.

Pred spomenikom pri Urbanu je učenec osnovne šole Polzela prebral Kajuhovo pesem, govorila pa sta predstavnik NOV Franc Radišek in predstavnik PD Polzela. Nato so pohodniki odšli k Partizanskemu domu na Dobrovljah, kjer so prejeli izkaznice pohoda in spominski žig.

Planinska društva občine Zalec namestijo organizirati še več pohodov ob spomenikih NOV. Za udeležbo na več pohodih predvidevajo posebno značko.

FRANC JEŽOVNIK

Tu so pokopani štirje borci 8. brigade Mirka Bračiča, padli v boju proti okupatorju leta 1944.

Zastavonoše Gorenjske pred spomenikom Dražgoški bitki

GORENJSKA

Zastavonoše

Zastavonoše krajevnih odborov ZN NOV in občinskih odborov ZZB NOV na Gorenjskem se redno udeležujejo številnih občinskih proslav, svečanosti, srečanj in drugega, svečanosti medobčinskega ter republiškega pomena, če so na njihovem področju oziroma na področju Gorenjske. Razen tega z zastavo spremljajo na zadnji poti umrle borce NOB, so navzoči na številnih mladinskih, planinskih in drugih pohodih ter podobno. Da lažje in bolj nazorno predstavljajo svoj aktiv, imajo po večini lepe oficirske vojaške uniforme, ki jih hranijo in varujejo na svojih domovih.

BRANKO BLENKUŠ

ČRMOŠNJICE

Celovita zaščita

Črmošnjice, širše območje Roga, sodi med najbolj znana območja partizanske zgodovine na Slovenskem. Leta 1975 so v Dolenjskih Toplicah družbenopolitične skupnosti, delovne organizacije in družbenopolitične organizacije podpisale družbeni dogovor o zaščiti, urejanju, vzdrževanju in oskrbi spomenikov NOB na Rogu s posebnim poudarkom na Bazi 20. S tem dogovorom so bolj smotno kot prej pričeli skrbeti za partizanski Rog, da bi bodočim rodovom ohranili slavna izročila, ki so tu na Rogu ostala kot živ spomenik slavne preteklosti. Sčasoma se je izkazalo, da je potrebno razen Bazi 20, bolnišnicam, grobiščem in spomenikom posvetiti večjo pozornost in skrb tudi širšemu območju Črmošnjic, ki sicer sodi v širše območje Roga, je pa zaradi svoje lege dokaj specifično.

Z otvoritvijo Partizanske magistrale od Soteske do Semiča in dalje proti Adlešičem v Beli krajini so se odprle nove, velike možnosti za razvoj krajev na področjih Roga. Da bi pa tem krajem zagotovili skladnejši in hitrejši razvoj, pri čemer bi zlasti skrbeli za ohranitev partizanskih spomenikov, so v Črmošnjicah družbenopolitične skupnosti, družbenopolitične organizacije, delovne organizacije in KS tega območja (črnomaljske in novomeške občine) podpisale 22. februarja družbeni dogovor o urejanju širšega območja Črmošnjic. Želja podpisnikov družbenega dogovora je, da bi v Črmošnjicah postavili muzejsko zbirko o dogajanjih med NOB. Saj v to območje sodijo Stare žage, kjer so bile znamenite partizanske delavnice, v Črmošnjicah je bila častniška šola, tu se je zadržal tudi Glavni štab Slovenije, tu je bila zgrajena posebna baza za Glavni štab, tu so se zadrževali tudi štabi raznih brigad in podobno.

Podpisniki so se zavzeli, da bodo obeležili tudi vse spominske kraje, objekte in dogodke v širšem območju Črmošnjic ter jih vzdrževali in popularizirali. Partizanskim Črmošnjicam se torej obetajo svetlejši časi. Malo je namreč krajev v Sloveniji, ki tako zgovorno lahko povedo toliko na enem mestu o naši slavni preteklosti.

IVAN KRASKO

PODNART

Podružabljanje SLO in DS

V krajevni skupnosti Podnart so bili od 9. do 12. marca zbori delovnih ljudi in občanov po vaseh. Na sedmih zborih so se krajani dogovorili o pripravi referenduma za petletno podaljšanje krajevnega samopriskupka. Člani odbora za LO, varnost in DS so na zborih seznanili krajanje z obrambnim načrtom in političnovarnostno oceno v krajevni skupnosti Podnart.

CIRIL ROZMAN

IDRIJA

Praznovanje dneva žena

Praznovanje dneva žena je bilo v idrijski občini letos v duhu stabilizacije. Potekalo je brez veselja, poječin in obdarovanja.

V Idriji so materam pripravili pristrčno prireditev najmlajši iz osnovne šole. Starejšim, materam in ženam padlim borcem NOV je krajevna organizacija ZB Idrija pripravila srečanje v Domu upokojencev v Idriji, kjer so kulturni program pripravili osnovnošolci. Kulturna prireditev za žene je bila tudi v Spodnji Idriji.

Za žene so v Idriji organizirali tudi izlet z avtobusom po Istri, seveda na njihov račun. Planinsko društvo Idrija je organiziralo tradicionalen izlet na Hleviša, ki se ga je kljub slabemu vremenu udeležilo skoraj tristo žensk. Ženskam so v planinski koči na Hlevišah postregli s skodelico čaja, brezplačno. Vsaka udeleženka izleta je dobila posebno spominsko značko, ki jo je planinsko društvo dalo izdelati za to priložnost. Vse žene so bile zadovoljne s tako pozornostjo, ki so jim jo posvetili.

JANEZ JERAM

KOPRIVNA

Sproti so odpravljali težave

Prvega marca letos so se v Koprivni zbrali številni borci na svoji volilni konferenci v planinski postojanki pri Pucu.

V Koprivni živi 62 članov borčevske organizacije. Borci iz Koprivne so imeli v lanskem letu šest rednih sej, na katerih so sproti odpravljali težave borcev.

Sodelovali so pri Kurirčkovski pošti, na karavli v Olševi so obiskali granicarje in jih skromno obdarili. Ob dnevu mladosti so pred osnovno šolo v Koprivni sodelovali pri srečanju pododbora koroških kurirjev, ki imajo patronat nad šolo v Koprivni. V začetku avgusta so pri kmetu Edu-Golažu odkrili spominsko obeležje dvema padlim borcem iz Zasavskih revirjev.

Na konferenci so borci namenili vso pozornost spomniškemu varstvu. Kamnita ograja okoli pokopališča pri Jakobu, v katero je vžidana med drugim tudi spominska plošča trem padlim borcem, razpada. Kljub večkratnim opozorilom borcev iz Koprivne na krajevno skupnost v Črni, občinski skupščini Ravne in spomniškemu varstvu do danes niso ničesar storili, da ta razpadajoči pokopališki zid obnovijo.

V Koprivni je več primerov, kjer bi morali postaviti padlim borcem spomniško obeležje. Na konferenci so si dali nalogo, da bodo v tem letu postavili spomniško obeležje pri kmetu Lesjaku, kjer sta padla dva borca in visoko v hribih na Mravljaču, kjer so danes le še ruševine. Tudi tam sta padla dva borca.

Borci v Koprivni zaskrbujejo gledajo, kako propadajo njihove partizanske kmetije. Ljudje se selijo v doline. Obmejni prostori postajajo osamljeni. Občinski odbor ZZB NOV Ravne je celo nudil tem kmetom skromni kredit, toda žal je tega vse premalo za obnovo partizanskih domačij.

Ob zaključku so borci s svoje konferencie poslali čestitko koroškemu prvoborcu Pavletu Zavarcarju-Matjažu za njegovo 65. leto.

IGNAC ZDOVC

LJUBLJANA

Delali bodo, kjer je potrebno

Organizacija ZZB NOV Stožice je še mlada in šteje 109 članov. Na redni letni skupščini so ocenili preteklo delo. Krajevna organizacija dela po komisijah. Posebno aktivni sta bili komisija za zdravstveno in socialno varstvo in komisija za obujanje in razvijanje tradicij NOB.

Zelo tesno je sodelovanje z aktivom mladinske organizacije. Sodelujejo pa tudi pri vseh drugih akcijah in prireditvah v krajevni skupnosti in zunaj nje. Posebno tesno pa sodelujejo z aktivom borcev v domu za ostarele občane, ki šteje 60 članov. Socialna komisija je uredila potrebno evidenco o zdravstvenem in socialnem stanju borcev in vsem potrebnim redno nudijo pomoč. Tudi ostale komisije: za interniranje, za stanovanjska vprašanja in druge redno delujejo. Tesno je sodelovanje s komisijo za zaščito spominskih obeležij pri krajevni skupnosti.

Poudarili so tudi, da pokojnine 10 odstotkov borcev ne zadostujejo za normalno življenje, ker so zaradi bolezni ali iz drugih vzrokov šli prekmalu v pokoj, ko so bile pokojnine dokaj nizke, stanje pa se še do danes ni popravilo. Kljub boleznim in raznim tegobam, ki tarejo borce, pa ti še vedno vestno opravljajo svoje delo in so še vedno aktivni na vseh področjih.

Sprejeli so program dela za leto 1980. Še dalje bodo razvijali stike z borčevskimi organizacijami iz pobratenih KS Zabukovje in Kumrovec. Zdravstveno in socialno varstvo pa bodo v danih razmerah zagotovili vsem borcem, ki so te pomoči potrebni. Delali bodo povsod tam, kjer je to najbolj potrebno.

Ob zaključku skupščine so poslali brzojavko tovarišu Titu z željo za čimprejšnje ozdravljenje in brzojavki pobratenima organizacijama v Kumrovec in Zabukovje.

STEVO JAVOR

JESENICE

Sklepi vezistov

Pred kratkim so se sestali vezisti NOV občine Jesenice, ki imajo svoj aktiv v okviru pododbora vezistov Gorenjske. Ude-

Vezisti NOV jeseniške občine, ki so se udeležili sestanka aktiva

ležba je bila zelo dobra, saj se je od 27. kolikor jih še živi na tem področju, sestanka udeležilo kar 15 borcev. Na svoje seje radi pridejo predvsem zato, ker se prizadevajo, da se dogovorjeno uresniči, in ker je ta sestanek pravzaprav tudi tovariško srečanje borcev NOV, ki so med zadnjo vojno opravljali približno enake dolžnosti. Na tej seji so sprejeli letošnji program dela, ki je enak podobnemu za Gorenjsko. Dogovorili so se, da bodo pod vodstvom Janeza Svolišaka pripravili v pisani in govorjeni besedi radijsko oddajo o delovanju vezistov v Jeseniško-bohinjskem okraju. Določili so že tudi tovariše, ki bodo pri tem sodelovali. V minulem obdobju so predlagali tri tovariše, da pa trije tovariši še niso prejeli ustreznih odličij za udeležbo v NOV in jih bodo zato predlagali. Sklenili so, da bodo prispevali finančno pomoč Radioklubu Železar Jesenice. Udeležili se bodo odkritja spomenika na Prtovcu, proslav ob dnevu vezistov, ob dnevu Iskre, VII. zboru vezistov in drugih podobnih prireditvah ter svečanosti. Eno od teh srečanj bodo izkoristili, da se bodo posebej spomnili svojih jubilejnih 60, 70 in 80-letnikov, bolne pa bodo obiskali na domu. Ob izročitvi denarne pomoči bodo obiskali in si ogledali prostore ter naprave Radiokluba Železar na Javorniku.

BRANKO BLENKUŠ

Spomini na življenje v taborišču Dora

Potovanje v neznano

Taborišče Dora je bilo eno izmed mnogo taborišč, ki so bila posejana po vsej Nemčiji. Po neprestanih bombardiranjih angleških pilotov nad Phenemünde, kjer je bila tovarna in baza za izstreljevanje novega orožja V 1 in V 2 ali tako imenovano skrivnostno orožje odrešitve in maščevanja – rakete, v katerih je bilo zadnje upanje, da prinesejo fašizmu končno zmago.

V ta namen so začeli blizu mesta Nordhausen uporabljati zapuščen rudnik, ga opremili s stroji in naselili z interniranci iz matičnega taborišča Buchenwald. Globoko pod hribom bi bilo proizvodnja raket varna pred letalskimi napadi. Interniranci so začeli preseljevati v Doro že leta 1943. Ko sem prišel s transportom v Doro 27. oktobra 1943, je bilo tam v tunelu že preko 14.000 internirancev. Dodeljen sem bil h komandi Siedlung (komanda za selitev). Ves čas smo iztovarjali vagone cementa, les in opremo za tovarno, ki je bila v gradnji. Spali smo v predoru, pogradi so bili v šest nadstropij. Delali smo ob zelo slabih razsvetljavi tudi po 12 ur na dan. Ko sem prišel v Doro, sem tehtal 74 kilogramov, ko sem po dveh mesecih taborišče zapustil, sem imel 37,5 kilograma. V vsem času sem dobil zajtrk le trikrat, to je po četrt litra zdrobove juhe ali kaj podobnega, kam pa je šel zajtrk vse ostale dni, mi še danes ni jasno. Za kosilo smo dobili eno zajemalko juhe. Hrano si je najprej vzel sobni starešina, nato njegov pomočnik ter prvi delavci. Vsak si je vzel iz globine kotla po svoji želji in nato še od vrha pobral maščobo. Ko so delili hrano nam, so dobro premešali z zajemalko in dobili smo le redko juho. Na dnu posodice je ostala le žlica krompirja ali korenja, ki pa največkrat ni bil niti olupljen. Kruh so delili zvečer po delu, običajno okoli 20. ure

zvečer, bil pa je tudi primer, ko so ukazali brottholen (dvigniti kruh) ob enih ponoči. To noč sem kruh spravil pod zglavje in upanje, da ga bom pojedel enkrat po dolgem času za zajtrk pred odhodom na delo, mi je spodletelo. Nikdar več nisem kaj takega poskusil in spet sem šel na delo brez zajtrka kakor običajno, ker so mi kruh ponoči ukradli. Večkrat mi je bilo v življenju kaj ukradenega, toda kraje mojega kruha ne bom nikoli pozabil.

Po dveh mesecih dela v temi in lakoti sem prvič videl sonce konec decembra leta 1943. Bil sem še vedno pri komandi Siedlung in selili smo posamezne dele barak iz vagona na mesto, nedaleč od vhoda v hrib, kjer so jih montirali strokovnjaki. Te barake so bile namenjene internirancem, da bi v njih spali, delali pa bi v tovarni globoko v hribu. Vse te barake je bilo potrebno dobro maskirati in prav tako tudi vhod v predore. V ta namen smo razkladali in prenašali težke bale iz vrvi pletene mreže in zeleno pobarvane. Ta dan, ko sem prvič delal zunaj, se videl sonce in svetlobo. Z roko sem si zakrival oči in gledal prste. Vid mi je tako oslabil, da na deset korakov nisem mogel spoznati človeka. Vzrok temu je bila slaba razsvetljava v predorih, glavni vzrok pa je bila hrana, ki jo je bilo zelo malo in še ta je bila slaba. Od vseh devet taborišč, ki sem jih prestal, je bila hrana v Dori najslabša in najmanj je je bilo.

Kadar je zunaj deževalo, smo delali normalno, saj se je za vse mudilo, da se čimprej začne s proizvodnjo. Ko smo se zvečer vračali z dela v predor, sem bil od dežja ves moker. Nikjer ni bilo možnosti, da bi si posušil rebrasto bluzo s številko 32194. Ulegel sem se na mokro bluzo, da mi je kdo ne bi ukradel. Ko smo šli prihodnje jutro zopet iztovarjat nove vagone, je na

meni bluzo zmrznila. Nič čudnega ni bilo, da smo bili vsi bolni. Izgubil sem vid, shujšal za 36 kilogramov, zbolel na pljučih. Tudi za počitek ni bilo pravega miru. Noči so bile kratke, saj smo vstajali zgodaj.

Mnogokrat sem se spominjal italijanskih taborišč, tam nisem nič delali, dobivali smo pakete in čakali odrešitve. Italijanska taborišča so bila drugačna od nemških. Za krematorij in plinske celice še nisem slišal, ljudje so umirali od bolezni. Kljub temu je prišel čas, da smo zapustili Doro 6. januarja 1944.

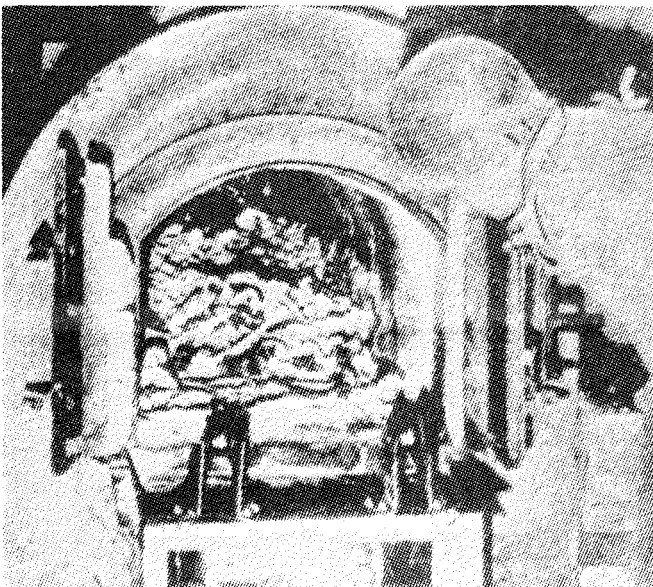
Bilo je po novem letu 1944. Vsi interniranci smo bili zu-

kako dobiti odejo. Velikokrat je bil za odejo hud boj. Zato je vsak želel biti prvi v prostoru za spanje.

Zaradi mraza smo si pomagali, da smo iz vreč stresli cement, vreče pa dajali pod bluzo. Tudi sam sem to večkrat naredil, dokler nas niso začeli pri izhodu kontrolirati.

Ko je bila tovarna skoraj narejena, so v njo dovažali posamezne dele, ki so jih izdelovali v drugih podružnicah taborišča.

Spet smo bili zunaj v zboru. Vsi smo morali gledati kaznovanje interniranca zaradi poskusa pobega. Ležal je na lesenem stolu, podob-

Krematorij v taborišču Dora

naj postrojeni in gledali obesanje petih Italijanov. Obesili so jih zaradi sabotaže, ker so v zimskem času trgali odeje in iz njih krojili puloverje in ovijalke za noge. Odej je začelo primanjkovati in ko smo prišli v prostor za spanje, kjer nas je bilo nekaj tisoč, je bila naša prva skrb,

nem za klanje prašiča, dva pa sta tolkla po njem s toporiščem lopate. Kdor je bil na tem stolu, ni ostal živ. Te stole so uporabljali v vseh taboriščih. Stari komandant taborišča je imel nalogo, da dogradi tovarno. Ko je bila končana, je prišlo do zamenjave koman-

danta, ki je prevzel proizvodnjo. Ker se je zelo mudilo, je bilo potrebno proizvodnjo pospešiti in dobro organizirati ne glede na žrtve internirancev, saj je bila ta delovna sila najcenejša in nikdar je in zmanjkalo. Vsak dan so prihajali novi transporti. Ker je bilo mrtvih vedno več, je nastala potreba, da so zgradili tudi krematorij. Pred tem so umrle odvažali v Buchenwald.

Dne 5. januarja 1944 smo bili zadnji postrojeni na zbornem mestu pred vhom v predor. Postrojili smo se, da bi se novi komandant sam prepričal, koliko še lahko računa z našo močjo. Ugotovil je, da so za proizvodnjo potrebne sveže moči. Ukazali so: vse izčrpane in nezmožne za delo v krematorij.

Šestega januarja 1944 sem odšel s transportom iz Dore v neznano. Že prvi dan me je med vožnjo postalo strah. Doživeli smo prvo bombardiranje. Vozili smo se tri dni in ves čas nismo dobili nobene hrane in vode, tudi iz vagona nismo izstopili. V vagonu nas je bilo 92. Za opravljanje svojih potreb smo imeli eno vedro, ki je bilo večji del skoraj prazen. Najtežje mi je bilo, ko je ob meni umrl tovariš Alojz Bergant, s katerim sva skupaj stanovala in je bil tudi najboljši prijatelj mojega očeta. Naključje in usoda je bila, da je isti dan umrl doma tudi moj oče.

S transportom smo prispeili na cilj 8. januarja 1944. Naše novo taborišče je bilo Lublin na Poljskem. Od železniške postaje, kjer so nas iztovarjali esesovci, pa do taborišča je bilo še nekaj peš hoje skozi center mesta. Tla so bila tlakovana z velikimi kamnitimi kockami in ker smo imeli obutev iz lesa, je po tleh močno ropotalo brez pravega takta, saj smo se vsi kar vlekli in drsali z nogami. Med potjo jih je zaradi izčrpanosti mnogo popadalo, na

koncu kolone pa jih je pobiral tovarnjak in končali so v krematoriju.

Po 14-dnevni karanteni smo bili postrojeni iz naše barake na zbornem mestu. Bilo nas je 324. Ukazali so, naj izstopi, kdor se čuti sposobnega za težko delo. Nisem dosti premišljeval, stopil sem dva koraka naprej in sporočil svojo številko. Stal sem osamljen in čakal, da se mi še kdo pridruži. Skoraj mi je bilo že žal, ker se nisem oziral na ostale, ki se niso priglasili. Ker je oficir vpil in priganjal, kdo se bo še javil, so se v dvajsetih minutah javili le še trije. Nato je prišel višji oficir – morda je bil komandant taborišča, ter vprašal, koliko se nas je javilo za težko delo. Odgovor je bil, le štirje. Pokazal je na mene, da sem bil prvi. Oficir je tako ukazal na desno, za ostale pa na levo. Strah me je bilo, kakšno bo to težko delo, saj sem bil na koncu svojih moči. Slutnja mi je narekovala: javi se, drugače bo po tebi. Slutil sem, da je to nekakšen trik, da so videli, kdo ima še voljo do dela.

Vsi štirje smo prišli do kuhinje, dobili žepni nož ter začeli lupiti krompir. Prihodnji dan smo izvedeli, da so šli vsi ostali, ki se niso javili za delo, v krematorij.

Dne 14. aprila 1944 se je moje delo v Lublinu končalo. Morali smo se umakniti veliki sili, ki je prodirala nezadržno proti Lublinu in dalje proti zahodu ter ga 15. aprila 1944 osvobodila.

Moja pot se je zaključila v taborišču Birkenau – Auschwitz. Spet se je začelo novo trpljenje. Dobil sem novo številko – tetovirano na levo roko, in sicer 183551.

Dne 27. januarja 1945 sem po naključju dočakal osvoboditev. Mnogo znancev je ostalo v taboriščih in le redkokdaj koga vidim.

Milan Štembal

Vinko Trinkaus

NAJMLAJŠI

3

Ni vedel, jim je postala gospa Hilda sumljiva, je morda komu omenila, o čem se pogovarjata in je ta povedal gestapu. V njihovem prepletenem sistemu, ko je za vsakim nekdo vohljaj, nisi vedel, kdaj se začenja okrog človeka spletati mreža. Morda je Hilda kaj neprevidega rekla. Policist je preiskoval s tako natančnostjo, da je bila že priskutna. Kako mu je Stani privoščil, da ni odkril malenkosti. Mrko ga je premeril, pokimal z glavo, kar je lahko samo pomenilo: »Malo še, pa te bomo poslali k hudiču. Kamor sodiš. Nihče ne bo nekaznovan pobijal Nemcev.«

Dobro, pošljite, ustrelite, je togoten premišljal Stani. Vojno boste izgubili, domišljavost vas bo za dolgo minila. Nekateri smo pač imeli smolo. Držala se nas bo, če prej ne ubijejo Hitlerja. Nekaj dni je še pred mano. Prismuknjenih dni, ko bom lahko še upal.

Kosilo, nekakšna redka omaka, v katero so zmetali preostanke iz skladišča. Vsaj tri skodele bi pomlatil. Potlej cigareto. No, še malo pa bi bil zadovoljen.

Gospa Hilda je blede vstopila. S hrbtom se je naslonila na podboj vrat in od tam žalostna gledala Stanija. Ni mogla spregovoriti, le nesrečne oči so kazale, da se dogaja nekaj hudega.

Prihajajo, vsak hip bodo prišli pome, je spreletelo Stanija. Gospa Hilda bi ga rada posvarila, pripravila, pa nesrečna ne zmore. Tako je pač, doleti te. Smola! Treba je preživeti, kar ti je usojeno. So smrti, vsak živi, so modrovali knapje. Zakaj bi se potlej grizel. Stani je pokimal in gospa Hilda je prihajala k postelji.

»Hudo, Stani,« je trepetaje dahnila.

»Vem,« je mirno odvrnil. »Prišli bodo, nikoli več se ne bova videla.«

Gospa Hilda je trepetala in zbiral pogum. Polile so jo solze. Gledala ga je kot nesrečna mati, ki bi rada udušila bolečino, a je izdajalske solze ne ubogajo.

»Kreistuehrerja Dorfmeistra so vaši ustrelili. Na cesti, v avtomobilu. V Frankolovem! Bila sem pri zdravniku, ko so iz gestapa vprašali za vas. Saj boste pogumni? Mislim, da bo hudo. Saj razumete, Stani. Vojak ste!«

S stisnjenimi usti je prikimal. V grlu se mu je zvozlalo: občutil je pritisk, bolečino. Trudil se je, da bi kazal pogumen videz.

»Vsi vojaki vojne nikoli ne preživijo! Gospa Hilda, ne bo dolgo trajalo. Dan, dva!«

Gospa Hilda ga je gledala čudno, preiskujoče. Dolgo ni upala vprašati. Koraki na hodniku so jo spodbodili.

»Stani, pa je hudo vojaku, če sluti, da bo umrl?«

»Če vprašate mene hudo! Ampak jokati ne bom...«

»Vem, da ste trdni,« je z olajšanjem prikimala Hilda. Celo trpko se je nasmešnila. »Če morete, ne sovražite nas preveč. Nismo hoteli tega, kar se je zgodilo. Tudi jaz si želim konec vojne. In od tod bi odšla, kar naj bo vaše!«

Stanija je dušila ginjenost. Gospa Hilda mu res ni želela nič hudega. Celo rešila bi ga, če bi bilo v njeni moči. Vseeno pa ga bodo ustrelili! Zaradi njene dobrote bo le enega Nemca manj sovražil.

Njena ljubezen: mati, človek, domovina

Naša Katja

Konec februarja pred petintridesetimi leti je sredi noči v mali vasi pri Tomažu padla Zora Rupena-Katja.

Vsi, ki so jo poznali ali ki so delali z njo že pred drugo svetovno vojno ali med njo, se je spominjajo z najvišjimi izrazi občudovanja in spoštovanja.

Bila je ljubeč, iskriv otrok iz Mirne peči pri Novem mestu. Zelo so jo imeli radi. Zrasla je v postavno dekle s svetlo kostanjevimi kitami, z vedno nasmejanimi, dobrimi očmi.

Rada je vzela v naročje kitaro in veselo prepevala – ali sama ali s Pepco Matohovo iz Biške vasi. Bila je polna ognja in nenavadne svežine. Njena ljubezen se je imenovala: mati, človek, domovina. Upirala se je vsemu, kar je ljudi zapostavljalo, jim vsiljevalo hlapčevstvo in jih pehalo v zaostalost.

Tako revolucionarna se je pred drugo svetovno vojno udeleževala v Zvezi kmečkih fantov in deklet, se udeleževala njenih sestankov, občinih zborov, množičnih zborovanj in manifestacij.

Bila je članica dolenjskega pododbora. Resnicoljubna, naravno predana, nikoli polovična – je tudi to, kar je pisala, izražala z vso svojo bitjo.

Zaradi napredne poti Zveze kmečkih fantov in deklet je KPS decembra leta 1941 izrekla priznanje vsem njenim članom s tem, da jih je sprejela v Skoj, ti pa so se vsi vključili v OF. Katja se je udeležila tudi sestanka v Ljubljani, januarja leta 1942, na katerem so člani iniciativnega odbora Zveze kmečkih fantov in deklet, ustanovljenega v začetku maja leta 1941, izročili Borisu Kidriču spomenico, v kateri zveza pooblašča KPS za vodstvo revolucije – kot edino predstavnico slovenskega ljudstva v težkih časih.

Potem je Katja nadaljevala na domačem terenu kot članica rajonskega odbora OF Mirna peč. Ko pa so v marcu leta 1942 aretirali sestro Maro, je poprijela tudi za dolžnosti sekretarja rajonskega komiteja KP in sekretarja rajonskega odbora OF v Mirni peči.

Že junija istega leta, ko je imela na Velikem Kalu prvi sestanek OF, ji je mati sporočila: »Ne hodi več domov, iščejo te!« Odtlej je Katja ostala med partizani.

Na vseh njenih poteh jo je spremljala ljubezen do matere in skrb zanje, ker so jo okupatorji nenehno preganjali, ker je imela zavedne otroke. Te bolečine pa Katja nikoli nikomur ni pokazala. Vložila jo je v velike dolžnosti, ki jih je izpolnjevala s še večjim ognjem.

Postala je članica podokrožnega odbora OF Mirna Peč–Žužemberk in Trebelno; članica iniciativnega okrožnega odbora AFŽ Novo mesto.

Že leta 1943 sta jo CK KPS in IO OF poslala v Slovensko primorje, da bi tam organizirala AFŽ. Skupne poti tja in Katjinega dela tamkaj se toplo spominja tudi dr. Joža Vilfan. V kratkem času je oblikovala pokrajinski odbor AFŽ za Slovensko primorje. Pomladi leta 1944 pa so ženske že množično zborovale na Štjaku. Katja je vzljubila Primorje. Še danes se je spominjajo s številnih sestankov, pohodov in zborovanj.

Medtem ko je delala na Primorskem, jo je ljudstvo izvolilo za odposlanico Slovenskega primorja v prvi Zbor odposlancev slovenskega naroda v Kočevju. Na samem zboru pa so jo odposlanci izvolili v vrhovni plebnum OF in v slovenski narodnoosvobodilni odbor.

Primorke so jo izbrale za delegatko na prvi kongres AFŽ v Dobrniču, tam pa so jo delegatke izvolile za članico GO SPŽZ, ki so jo osnovali na kongresu. Zaradi prenevarne poti do

Kočevja in do Dobrniča se Katja ni mogla osebno udeležiti ne zbora ne kongresa.

Urejala je tudi prvo glasilo primorskih protifašistk, ki se je imenovalo Slovenka. O

Katji – urednici je tako doživetje zapisal naš pokojni pisatelj France Bevk.

Pogostokrat se je preoblekla v civilno obleko. Tedaj je odhajala v Gorico ali v Trst,

kjer se je sestajala z aktivistkami in aktivisti OF.

Sedemindvajsetega januarja leta 1944 je preživela nemški fašistični napad na partijsko šolo v Cerknem, kjer je padlo 47 slušateljev.

Kot članica GO ZMS je šla leta 1944 z delegacijo na kongres USA0J v Drvar. Tam je doživela nemški fašistični desant na Vrhovni štab. Nato je ostala na tečaju, ki sta ga organizirala CK KPJ in Vrhovni štab.

Poleti leta 1944 je kot sekretarka oblastnega komiteja SKOJ za Štajersko nadaljevala z delom med mladimi. S Štajerske, ki jo je vso prešla, je velikokrat hodila tudi med borce in politične delavce na Koroško, s seboj pa jim je vedno prinesla svetlo sonce in veliko moči.

In tiste usodne noči, ko je Katja poslednjikrat poklicala mamo, so jo njeni tovariši med neutolažljivim ihtenjem – na skrivaj, da bi je ne našli sovražniki, položili v zemljo – globoko v hosti pri Mali vasi.

Z vseh njenih življenjskih poti, še posebno z njenih poti med drugo svetovno vojno, odmevajo čudovite pripovedi o Katji, ki je v sebi združevala vse lepote človeka. Nežna, mila, s toplo skrbjo, z visoko kulturo in z neminljivo vedrino je osvajala ljudi okoli sebe. Blažilo je vplivala nanje, da jim je ob njej vse hudo bilo lažje.

Krhka, hkrati pa nenavadno zdržljiva na dolgih pohodih, v težkih naporih...

Hrabra, saj je celo sodelovala v vseh akcijah borcev, ki so bili na terenu, na katerem je delala – in s tem močno povezovala ljudstvo z vojsko – z veliko vero v zmago.

Mirno prepričana, da je za ta boj vredno živeti in umreti.

N. V.

Na pobudo Marije Primožič-Milice, članice pokrajinskega odbora SPŽZ za Slovensko primorje so na Primorskem zbrali veliko spominov na Zoro Rupeno-Katjo ali Našo Katjo, kakor jo najrajši imenujejo. Med njimi tudi več fotografij. Na tej, ki jo objavljamo, je v sredini Katja, na levi Dora Pakiž, za tovarišico na desni pa še ne vemo, kdo je. Zato prosimo vsakogar, ki bi jo spoznal, naj pošlje vse, kar ve o njej, Mariji Primožič-Milici, Trubarjeva 2, 65000 Nova Gorica. V tamkajšnjem muzeju so v oddelku NOB posvetili poseben del Zori Rupeni-Katji. Hkrati pripravljajo knjigo o njej. Po njej pa bodo imenovali eno izmed ulic v Novi Gorici.

»Stani, v vašo bluzo vam bom dala cigarete. Prosim, mislite dobro o meni...«

Kimal je, gospa Hilda pa je odhitela. Ni vedel, se boji policistov, ki bodo kmalu prišli, ali hoče izpolniti obljubo zaradi cigaret.

Vstopili so dva policista, s puškami, in gestapovski podčastnik. Stani je gledal gestapovca. Ni imel zlobnega obraza, vseeno je vzbujal strah. Kako rad bi ga gestapovec ustrelil. Tega ni mogel skriti. Edino, kar je bilo čudno: niso bili grobi. Celó vlijudni. Kolikor je sploh lahko policist vlijuden.

Takšni so bili tudi, ko se je Stani preoblečel v partizansko obleko. Le ko so mu pomagali obleči bluzo, še svetlo, ki se je le z madeži ločila od bluz policistov, jih je zgrabila jeza. Osorni so ga suvali.

V pisarni, pred gestapovskim častnikom se mu je razkrilo, da je to predzadnja postaja. Od tod do ustrelitve bo vse le še pot s postanki. Žal zelo kratkimi. Gestapovec ga je premeril z ostrim pogledom: sovražnim, maščevalnim, očitajočim.

»Ubijate iz zasede,« je ostro kriknil gestapovec. »Kot pravi banditi. Tak je vaš divji upor...«

Stani je poslušal. Rad bi ugovarjal, zabrusil še bolj ostro nazaj, a ni upal dražiti častnika. Zbal se je, da ga bodo še hudo mučili, preden ga bodo ustrelili. Karkoli bi že rekel častniku, vse brez haska. Kot je tudi vseeno, kaj mu očita gestapovec. Mirno je stal in ga hladno gledal. Edino mišice na licih so mu trzale. Grda na-

vada, ki je vselej izdajala njegovo jezo in željo, da bi udaril. Ampak gestapovec tega ni opazil.

»Vaši so ubili kreisführerja Dorfmeistra, našega starega partijskega člana. Zato lahko pričakujete povračilo. Vi poznate veliko ljudi, ki so podpirali bandite. Če nam poveste njihova imena, vam bomo kazni zaradi mladosti odpustili. Poslali vas bomo v delovno taborišče... Drugače... Mi bomo smrt našega partijskega tovariša – maščevali! Časa nimamo. Takoj se odločite.«

»Kot sem že povedal, kurirska pot mi je znana, vendar smo hodili skrivaj. Kje je kuhar dobival hrano, ne vem.«

»Torej nočete sodelovati? Prav!«

Gestapovec je pomignil prevajalcu, ki ga je odpeljal iz pisarne po hodnikih, pred vhod v hišo. Tam ga je izročil dvema policistoma, ki sta pripravljena stala na dvorišču. Počakali so še toliko, da je eden od policistov dobil pismo, nakar sta mu ukazala, naj stopa pred njima.

Poslušal je psovke, grožnje. Niso ga prizadele. Naj čvekata, kar hočeta. Kaj bi besede. To, kar ga čaka. Če se jim bo mudilo, že jutri. En sam dan življenja mu je ostal. En dan...

V celici je bilo že osem ujetih partizanov. Vsi so ga zvedavo gledali. Hoteli so vprašati odkod, kje so ga ujeli, a so jim besede zamrle, ko so zagledali povito levico in ugotovili, koliko je manjka.

»Iz bolnišnice,« je rekel Stani in se prisiljeno nasme-

nil. »Niso znali pozdraviti rane, pa so odrezali.«

Med mučno tišino se je spomnil obljube gospe Hilde. Z desnico je tipal po žepih bluze. Odkril je škatlico. Cigarete bo delil, vendar mora jih hraniti. Za jutri. Da bodo v zadnjem možnem trenutku povlekli nekaj dimov. Potlačil je željo za kajenjem. Medtem se mu je obraz v drugi vrsti zazdel znan. Rojak Hribšek, uradnik v rudniški pisarni, miren gospod, ki je bil zelo dober družinski oče, navezan na ljubko ženo in dve hčerkici. Kot se je Stani spominjal, je rad fotografiral, hodil na daljše izlete v hribe, rad je tudi bral. Imel je svojo knjižnico, vendar knjig nikomur ni posojal. Stani se je posmejal Hribšku:

»Kje se srečava? So tudi vas ujeli?«

»V decembrski hajki. Edinega iz skupine. Edini, ki je bežal v napačno smer. Nisem bil dober vojak.«

Stani mu je razumevajoče kimal. O decembrski hajki je slišal, da je bila posebej v Savinjski dolini, po moravškem zelo huda. Edino, kar ga je zbegalo, Hribšek je bil lepo oblečen. Takim so rekli – boljši partizani. Iz angleškega vojaškega plašča so si dali ukrojiti bluzo po meri. Ni mogel precej uganiti, kako bi Hribšek postal boljši partizan. Kot je že sam povedal, je bil slab vojak. Stani se je spomnil, da ni kazal politične vneme. Edino, če bi se prerinil k intendantom. Ali pa fotografiranje, se je domislil.

»Ste delali v tehniki?« je vprašal Stani.

(Se nadaljuje)

Liki partizanskih mater

Majcnova mama

Nepozaben je lik Majcnove matere, partizanske matere – trpinke. Bila je visoka, vzravnan in odločna. Vse življenje je s svojimi otroki sanjala o boljšem in pravičnejšem svetu. Nepozabne so njene besede, izrečene za ceno lastnega življenja, belogardistom v obraz. Ponosna, kot je vse življenje bila, je šla tudi v smrt. Tako mati pač ni mogla drugače vzgajati svojih otrok. Samo mati, ki tako čuti do svoje zemlje in svojega rodu, lahko vcepi tako močno ljubezen do svoje grude, do svojih ljudi in pravice. Zato Majcnova mati ni pokazala, kako silno ji krvavi srce,

ko so ji sredi avgusta 1941 povedali, da je v Ljubljani med prvimi žrtvami padel njen sin Marjan. Silna bolečina je stisnila njeno srce, toda tožila ni niti takrat, ko so pripeljali v domačo vas Milanovo iznakaženo telo. Ponosna na svoje sinove, še posebej Milana in Marjana, je še z večjo vnemo delala skupaj z možem v OF in pomagala, kjer koli je mogla. Ko je Niko prispel k partizanom (bil je ujet kot jugoslovanski vojak in odpeljan v nemško taborišče), je tiho dejala: »Saj sem vedela.« Vedno je s ponosom govorila o svojih fantih, kot tudi oni o njej. Morda je to svoje-

vrstnost prinela s seboj mati, ko se je s svojega doma v Šentrupertu pri- možila v Šentjanž. Morda je del tega vcepljal v njeno dušo ljudski učitelj Lunaček. Naj bo kakorkoli; Majcnova družina je zavestno položila naši narodnoosvobodilni vojni velik krvni davek – poleg očeta in matere, ki so ju nečloveško pobili belogardisti, očeta doma pri Freljihovih v Šentrupertu, mater nekoliko pozneje, nedaleč od rojstne vasi, je ostalo na raznih bojiščih širom po domovini pet njunih sinov.

Mara Rupena-Osolnik

Vsa desetčlanska Majcnova družina spomladi 1935 v Šentjanžu

Štangerjeva mama

Na Kalcah pri Logatcu je s svojim možem živela Štangerjeva mama, dobra partizanska mamica. Svojih otrok nista imela, zato pa sta sprejemala vse, ki so se k njima zatekali v stiski.

Partizani, ki smo prihajali v okolico Logatca, smo se v Štangerjevi hiši vedno do sitega najedli, dobili pa smo tudi razne informacije. Ranjencem je preskrbela zdravila in vse potrebno. Ni bilo naloge, ki je ne bi pogumno opravila.

Ko sem bil težko ranjen in sem ležal v gozdu v Kališah, je bila spet Štangerjeva mama tista, ki mi je priskrbela zdravnika. Šla je h Gostiševemu doktorju in ga prosila za pomoč ranjenemu partizanu.

Doktor Gostiša je bil naš človek. Bil je priljubljen zdravnik, čeprav precej premožen. Vsi tisti gozdovi okrog Kališ, kjer smo taborili, so bili njegovi. Še isti dan je prišel in

me ob pomanjkanju kirurških pripomočkov operiral z žepnim nožem. Rešil mi je življenje. Svojo nesebičnost je plačal z življenjem.

Štangerjeva mama je bila primer izrednega poguma in iznajdljivosti. Povsod se je znašla. Nekeč smo bili dogovorjeni, da nam prinese hrano na gmajno blizu njihove hiše. Ko je opazila, da Italijani vse naokrog postavljajo straže, se je prestrašila, da ne bi kdo naših padel v zasedo. Hitro je skovala načrt. Skuhala je večerjo, posodo postavila na dno koša za živinsko krmo, v koš naložila seno, si ga naložila na hrbet in šla na pot. Šla je mimo zasede. Italijani so jo ustavili. Zadovoljni z njenim pojasnilom, da spravljala skupaj hrano za živino, se nihče več ni zmenil za staro zgrbljeno ženo. Z upognjeno postavo, ki se je zdela pod košem še bolj neboljena,

je bila videti vse prej kot nasprotnik. Mimo straže se je srečno prebila do nas. Opozorila nas je na nevarnost, mi pa smo se najedli okusnega golaža.

Ta dogodek mi je med mnogimi ostal v najlepšem spominu. Štangerjeva mama je pomagala mnogim. Sodelavce in aktiviste je bodrila in z nekaterimi tesno sodelovala. Marsikatero akcijo so izvedle skupaj z Francem Dolinarjevo, poročeno Sever, pa tudi z Markovo družino in gospodarjem Francem.

Pred leti je Štangerjeva mama umrla – skoraj pozabljena od vseh. Tudi tisti, za katere je nešteto krat postavila na kocko svoje življenje, ji nismo izkazali hvaležnosti, ki jo je s svojim delom zaslužila. Skromno bi se ji oddolžili s tem, da bi ji postavili spominsko obeležje kot svetel zgled požrtvovalnosti in dela dobre partizanske mame.

Jože Simšič-Jelen

Krevsova mama

Kristina Krevs iz Prečene je pustila nepozaben spomin na zavedno slovensko partizansko mater. Izhajala je iz ugledne Kresetove družine v Podgori. Svojo mladost je preživela skromno in tiho. Kdo bi mogel opisati vse, kar je kot poštena in nesebična žena prestala. Delala je, kar je bilo treba. Nikoli ni smela izbirati, saj ni bilo nikogar, ki bi to opravil namesto nje. Ob rojstvu prvega sina je kot vsaka mati občutila žarek velike materinske sreče. Trudila se je, da bi otrokom ustvarila lepšo mladost, kot jo je imela sama.

Nastopilo je usodno leto 1941. Skupaj s svojo družino je razumela klic domovine in našla pravo mesto med slovenskimi ženami. Vrata njenega doma so bila podnevi in ponoči odprta vsem, ki so imeli pošteno srce in jih je družil plemeniti cilj – svoboda.

Kolikokrat je njeno srce zatrepetalo v nemi

bolečini, ko je v mirni noči nekje odjeknil strel.

Kristina Krevs (11. 11. 1897 – 12. 6. 1979)

Bila je mati šestih otrok, od katerih sta bila dva aktivna udeleženca NOV od maja 1942. Najstarejši sin Božo je padel januarja 1945 kot šef sanitetnega ekonomata 4. operativne cone na Štajerskem.

Rusцова mati

Na Prapetnem pri Tolminu je zadnje dni decembra praznovala 90. obletnico rojstva Ruscova mati, Štefanija Klobučar, partizanska mati in interniranka. Njen mož je umrl v taborišču.

Ob tem visokem življenjskem jubileju so ji poleg njenih domačih prišli čestitat sosedji in prijatelji iz Prapetna in Poljubinja ter člani borčevske organizacije.

»Rodila sem se 26. decembra 1889 v Poljubnju, v revni bajtarski družini, kjer smo lahko preredili eno samo govedo. Ko sem bila stara devet let, mi je umrl oče. Kot najstarejša od sedmih otrok sem prva morala od hiše, iskat kruh pri tujih ljudeh. Z dvanajstimi leti sem služila kot pesterna. Po končani osnovni šoli sem šla k teti za gospodinjko pomočnico. Tako so tekla vsa moja mlada leta, ko sem kot kmečka dekla delala v Tolminu, Zatolminu in Poljubnju, vse do začetka prve svetovne vojne leta 1915.

Takrat so z bojišča ob Soči preselili veliko družin iz Tolmina in okoliških vasi. Morali smo zapustiti dom. V Rutu v Ba-

ški grapi smo dobili zatočišče pri kmetu Šimnu. Po vrnitvi v domačo vas smo našli ruševine in razdejanje. Ostali smo brez hrane, brez obleke in brez strehe. To so bili hudi časi za nas vse. Mnogo jih je padlo v avstrijski vojski.

Leta 1920 sem se poročila s Francem Klobučarjem v vas Prapetno. Mož je bil delavec in je moral v času gospodarske krize iskati delo v belgijskih rudnikih. Jaz pa sem se s sinoma Tonetom in Francem na mali kmetiji trudila za kosček kruha, vse do njegove vrnitve.

Ko je iskra upora po kapitulaciji stare Jugoslavije zanesla idejo OF tudi na Primorsko, je bila Ruscova družina med prvimi v vasi Prapetno vključena v delo za osvoboditev. Marca 1943 je sin Franc skupaj s Tonetom in Janezom Gašperjevim stopil v partizanske vrste. Toda takoj je sledilo maščevanje italijanskega okupatorja. Oče Franc in mati Štefanija sta bila aretirana. Ognali so ju v tolminske in nato v tržaške zapore Coroneo, od tam pa v italijanski koncentracijski taborišči Frosinone in Savona. Mati

Spraševala se je, če ni morda zadel njenega otroka. Najhujši je bil udarec, ko je izvedela, da je ugasnilo mlado življenje njenega sina Rudija. Toda žalost in boleč je zaprla v svoje srce. Njena odločnost je bila vzpodbuden zgled vsej okolici, da v uri odločitve nobena žrtev ni prevelika.

Pa tudi potem, po osvoboditvi, je življenje ni pustilo mirovati. Vključila se je v obnovo domovine. Videti jo je bilo pri udarniškem delu, na sestankih, v društvu žena... Povsod sta njena dobra volja in živahnost vlivali moči za nove napore in uspehe.

Svoje otroke je vzgojila v poštenosti in skromnosti, v predane državljane naše socialistične skupnosti. Vse do zadnjega dne je ostala vestna velikim pridobitvam naše socialistične revolucije.

Rudi Mraz

Štefanija je ob kapitulaciji Italije skupaj s sotrpinkami ušla iz taborišča in srečno prispela domov, medtem ko so njenega moža ujeli in odvedli v nemško koncentracijsko taborišče Mathausen, kjer je že decembra 1943 umrl.

Mlajši sin Tone, ki je bil mobiliziran v italijansko vojsko, je po kapitulaciji Italije srečno prišel med borce NOV. Bil je borec na goriški fronti, nato v Tolminski in Prešernovi brigadi. V boju pri Gorenji vasi na Gorenjskem je bil ranjen. Šele leta 1947 sta se oba vrnila iz vojske, a sin Franc-Nanos, oficir JLA, je po nekaj mesecih umrl za posledicami vojne.

Danes živi Ruscova mati skupaj s sinom Tonetom in njegovo družino med svojimi vnuki, snaho in domačimi, ki radi prisluhnejo njeni pripovedi o življenju partizanske matere. Še vedno je pogumna kot takrat, ko je v vsej revščini izropane domačije po svojih močeh pomagala za osvoboditev naroda.

Pavla Leban

Čik

Nekega večera pride Šime, šaljivec in pol, k tabornemu ognju in začne nekaj iskati po tleh.

»Kaj pa iščeš?« ga vpraša neki borec.

»Čik, ki sem ga izgubil.«

»Kje?«

»V šotoru.«

»Ja, zakaj ga pa tukaj iščeš?«

»Ker je v šotoru tema.«

Znašla se je

Vesna je bila kurirka OO OF za Trst. Nekega dne leta 1944 se je po tridnevni odsotnosti pod večer vračala v svoje stanovanje, ki je bilo v petem nadstropju. Ko se je povzpela na predzadnjo ploščad, je zagledala kvesturina, ki je stal pred vrati njenega stanovanja. Očitno čaka njo, jo je spreletelo. Kaj zdaj? Časa za premišljevanje ni bilo. Upala je, da je policist ne bo prepoznal, ker je bil že mrak, ker je imela pobarvane lase in je nosila naočnike. Pogumno se je torej približala policistu in ga kar se da vlužno vprašala s ponarejenim glasom:

»Oprostite, gospod, stanuje tukaj neka Bruna Nardini?«

»Ne,« je odvrnil kvesturin, »tukaj stanuje neka Zorka Vidrih.«

»Hvala lepa!« je rekla Zorka Vidrih in naglo izginila na ulico.

Mraz

Zimski večer. Skozi tabor vleče leden veter. Dane in Vojteh ležita skupaj. Daneta tako zebe, da se trese.

»Ali tebe nič ne zebe, da se ne treseš?« vpraša čez čas tovariša.

»Zebe me že,« odvrne Vojteh »a se mi ne ljubi tresti se.«

Zdravilo

Patrola vipavskih vosovcev je naletela na kmetico, ki je bila znana, da na skrivaj prenaša v Trst šunke in drugo »svinjarijo«, kar je bilo prepovedano s strani OF.

»Kaj pa imate tukaj, strina?« jo je vprašal vodja patrole Nanos.

»Eh, nekaj zdravil za kobilu mojega

brata,« je rekla kmetica.

Ko so fantje odmotali velik zavoj, ki ga je imela v jerbasu, se je pred njimi zableščalo kup zlahtnih domačih klobas.

»Ali bo vaš brat zdravil svojo kobilu s klobasami?« je pikro vprašal Nanos.

Vipavka pa se je hitro znašla in rekla:

»Ja, če klobas ne bo zrla, naj jo pa hudič vzame.«

Uspavalno sredstvo

Bolničarka Zora je rekla mitraljezcu Štefanu, da mu bo iztisnila gnojni tur, ki ga je imel na vratu.

»Ampak ta operacija bo bolela ko sto hudičev,« se je ustrašil Štefan. »Imaš kako sredstvo, ki bi uspavalo bolečine?«

»Imam ga,« je odgovorila Zora. »Zapela ti bom uspavanko.«

Hitreje

Skupina domobrancev se je ločila od svoje enote, ki jo je zdesetkala Bračičeva brigada, in je prišla do domačije

Stempiharjeve mame. Mama je prav tedaj stala na pragu, pa jo eden vpraša:

»Mati, kako bi najhitreje prišli v Ponikve?«

»Če bi tekli partizani za vami.«

Jedilni list med hajko

Četni kuhar je naznanil:

»Tovariši, vzemite na znanje, da bo za kosilo dušen nič.«

»Kaj bo pa za večerjo?« vpraša nekdo.

»Kosilo vam bom pogrel.«

Mešani zbor

Prvi bataljon Vojkove brigade je prišel v neko vipavsko vas. Tu so domačini pogostili fante, le-ti pa so sklenili, da jim v zameno zapojejo nekaj partizanskih.

»Zdaj vam bo naš mešani zbor zapel nekaj naših,« je napovedal zborovdja Caven.

»Saj ni nobene ženske v vašem zboru,« je pripomnilo neko dekle.

»Pa je vseeno mešani zbor, ker nas je nekaj Vipavcev, nekaj pa Kraševcev.«

Nagradna križanka »PEKO« TRŽIČ

Razpis nagradne križanke

Tovarna obutve »PEKO« Tržič ne pozabi naših bralcev in jim zopet poklanja nagradno križanko. Delovni organizaciji »PEKO« Tržič želijo uredništvo, uprava TV-15 in bralci še veliko delovnih uspehov!

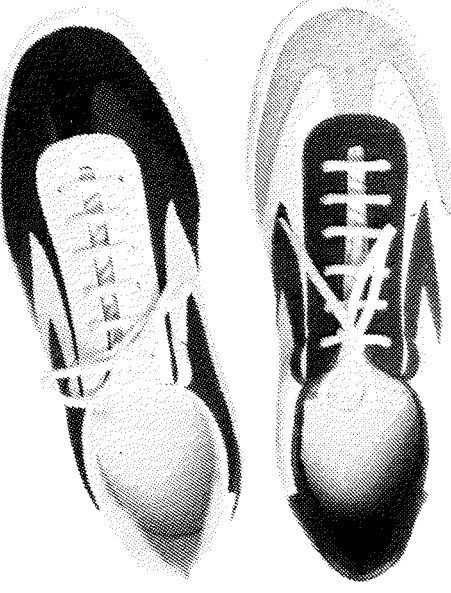
Rešitev te nagradne križanke pošljite na naslov: UPRAVA ČASOPISA TV-15, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana in spodaj levo pripišite »križanka PEKO Tržič«, najkasneje do 31. 3. 1980. Žreb bo razdelil dve nagradi: keramični vazi – unikata.

Obilo sreče pri reševanju križanke vam želita

uredništvo in uprava TV-15.

športna obutev

OSTANEK ODŽAGAN. DREVESA	VRSTA ŠPORTA NA KONJIH	RIMSKI PESNIK	REČNA ŽIVAL	ZAČRTANA SMER	NEZNANEC	RIMSKA NASELBINA, KJER DANES STOJI NIN	TURISTIČNI KRAJ PRI REKI	DEL GOBE	ZVIJAČA	RAZBOJNIK	MEDNAROD. OZNAKA ZA VZHOD	SOLDAT	
											AMER. KRAJ, ZA VSE VRED.		
LEPO VEDENJE					TUJE ŽEN. IME TRPEČ ČLOVEK						STARO MESTO V MAZIJI		
RODBINA			CENT IME JUGOS. BEAT ANSAMBLA					ŠERPA					
	KRATICA ZA SKREBNIŠKI SVET V OZN	GRŠKA ČRKA	MESTO V SZ ZAČETNICI NEK. ZNANE RUSKE ATLETINJE					ANDRE VALLANT Ž. PEVSKI GLAS			KARLOVAC SUDANSKA ETNIC. CRN. SKUPINA		
				MARGANOVIČ					ZAČETNICI SLOV. PISAT. (1907 —)			ŠTEVNIK	JAPONSKA IGRA
				TELUR					100 M ²				
						POVELJNIK V SANDŽAKU KRAOLJIVEC							
IDEAL	REKA V FRANCIJI	GROFIJA V ANGLIJI					TREMOLO PRIIMEK DVEH JUG. HOKEJISTOV			NEKDAJ ODLIČEN JAPONSKI TELOVADEC			
		LIČNOST	ENA OD PLEMIŠKIH STOPENJ	VZVIŠENE LIRSKE PESMI	MEDMET KUBANSKI POLITIK			NAVEČJI PTIČ, KI NE LETA	SK				
VARNOŠNI SVET										PAD			
	MESTO V ŠPANJI					TEŽKO STREL OROŽJE RIMSKA ŠTEV. 100							

Nagradni kupon
»PEKO« TRŽIČ

Priimek in ime

Naslov

Pošta

Zora Zdešar

Na Golniku je februarja v starosti 76 let umrla Zora Zdešar. Rodila se je leta 1904 v Ljubljani, kjer je končala tudi učiteljske. Po končnem učiteljskem je eno leto službovala v Ljubljani. V jeseni leta 1929 se je zaposlila na Osnovni šoli v vasi Brezje. Kmalu je organizirala iz vaških fantov moski pevski zbor, ki je deloval vse do začetka druge svetovne vojne. Bila je organizator dramske skupine.

Ze takoj leta 1941 po okupaciji Jugoslavije je začela sodelovati z OF. Aktivno in organizirano pa nekako v začetku avgusta leta 1942, skupno s svojim možem Petrom. Bila je aktivna sodelavka OF vse do leta 1945, zbirala je material za partizane in opravljala obveščevalno službo.

Po osvoboditvi je takoj začela s delom pri obnovi porušene vasi. V jeseni leta 1946 je bila šola obnovljena in tako se je začel zopet redni pouk, kjer je poučevala vse do svoje upokojitve.

Delala je tudi v krajevni organizaciji Zveze komunistov Dobrova, v krajevnem odboru ZZB in VVI, se naprej je bila tajnik Društva upokojencev, sodelovala je tudi v svetu za socialno skrbstvo pri krajevni skupnosti.

Tovarišica Zora ni poznala počitka v delu v organizacijah, sodelovala je, dokler ji ni bolezen to preprečila.

Anton Purgar

Umrl je v 71. letu starosti, januarja, na Posavcu pri Ljubnem. Rojen je bil v Zakrižu pri Cerknem. K partizanom je odšel februarja 1943 in se bojeval kot borec Sercejeve brigade na Dolenjskem. Od leta 1944, ko je zaradi eksplozije mine oglušel, je do osvoboditve delal v partizanski kuhinji v Rogu.

Franc Pilih

Na pokopališču v Vojniku smo februarja pokopali tovariša Franca, rojenega leta 1912 v Vojniku. Leta 1941 je bil kot jugoslovanski vojak ob vdoru okupatorja ujet in je dve leti trpel kot vojni ujetnik. Leta 1944 je občasno pomagal partizanom in se nato pridružil borcev Tomšičeve brigade leta 1945.

Tomaž Dime

Umrl je avgusta v starosti 81 let. Zaradi aktivnega sodelovanja z OF je bil z družino preseljen v taborišče na Bavarsko. Pokopali smo ga na pokopališču na Blejski Dobravi.

Franciška Ljubič

V Ljubljani smo se konec decembra poslovili od Pirčeve mame, doma iz Črnuč, rojene leta 1895 v Dobravi pri Ljubljani. Tik pred drugo svetovno vojno so se v njenem stanovanju v Šiški zbirali delavci revolucionarji na raznih sestankih in kasejne od nje odhajali k partizanom. Aktivno in organizirano je delala na terenu za OF, po končni vojni pa je sodelovala v neštetihi akcijah v obnovi naše domovine.

Vinko Brložnik

Konec septembra smo se na šentiljskem pokopališču pri Mislinji poslovili od aktivnega borca brigade Ljuba Sercejeve. Rodil se je leta 1910 v Mislinji. Decembra 1944 se je vključil v 3. bataljon brigade Ljuba Sercejeve, kjer je ostal do osvoboditve.

Ciril Rehberger

Na kranjskem pokopališču smo se poslovili od tovariša Cirila, rojenega leta 1925 v Blekovi vasi pri Logatcu. Komaj šestnajstletni fant je začel sodelovati s partizani. Junija 1942 je postal borec Dolomitskega odreda, nato pa drugega bataljona brigade Janka Premrla-Vojka. Februarja 1944 je bil ranjen, zdravljen je v Franji. Tudi potem je z vso vnemo deloval za revolucijo.

Lojze Petric

Na Radovici pri Metliki je umrl aktivist OF, nosilec Spomenice 1941 in številnih drugih odlikovanj Lojze Petric. K partizanom je odšel maja 1942. Sodeloval je v številnih bojih. Bil je ranjen in zdravljen se je v bolnišnici v Rogu. Po treh mesecih je bil spet v Cankarjevi brigadi. Sodeloval je v bojih za Suhor, kjer je bil ponovno ranjen. Nato je bil vodja obveščevalnega centra pri komandi mesta Metlika. Po osvoboditvi je po nekaj mesecih prišel v Radovico. Do smrti je aktivno delal v organizaciji ZB in v gasilskem društvu.

August Skrt

Rodil se je leta 1920 v vasi Robi pri Levpi. Leta 1940 je odšel na odsluženje vojaškega roka v italijansko vojsko v Libijo. Kmalu se je opredelil za NOV. Julija 1943 je začel sodelovati pri organiziranju borcev za NOV. V začetku leta 1944 je odšel s 4. prekomorsko brigado na ozemlje Jugoslavije in se bojeval vse do osvoboditve.

Ivan Strehar

Novembra smo se od njega poslovili v Šmartnem na Pohorju. Rojen je bil leta 1903. Kot zaveden pohorski kmet se je v NOB vključil leta 1943. Bil je borec Bračičeve brigade. Oktobra 1944 se je vključil v gradbeno ekipo partizanske bolnišnice Jesen na Pohorju in je bil komisar te bolnišnice do osvoboditve. Po osvoboditvi je bil aktiven družbenopolitični delavec.

Jože Nedoh

Oktobra smo se na škocijanskem pokopališču pri Divači poslovili od Jožeta Nedoha. Rodil se je leta 1908. Takoj po razpadu Italije je delal kot aktivist na terenu. Oktobra 1944 so ga Nemci zaprli.

Vida Zavrl

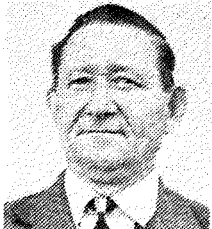
Kmalu po novem letu smo se na ljubljanskih Zalah za vedno poslovili od naše drage sojetnice koncentracijskega taborišča Rawensbrück in povojne sodelavke - Vide Zavrove.

Ze pred drugo svetovno vojno se je vključila v napredno družbeno delo, v času nacistične okupacije pa se je kot žena in mati dveh otrok odločno postavila na stran tistih, ki jim je bila svoboda domovine prva in zadnja misel.

Njeno pomembno delo v osvobodilnem gibanju je bilo prekinjeno. Znašla se je za vrati gestapovskih zaporov.

Iz novomeskega zapora jo je vodila pot preko Starega piskra v Celju v zapore v Mariboru in od tod preko zaporov na Dunaju, Pragi, Dresdenu in Leipzigu v koncentracijsko taborišče Rawensbrück. Tam je morala brez usmiljenja, ne glede na njeno šibkost in krhkost, prek vseh stopenj taboriščnega življenja.

Ob vseh družinskih in službenih dolžnostih se po vojni še vedno našla čas za aktivno družbeno delovanje, se posebno v vrstah nekdanjih sojetnic. Ob prof. Erni Musarjevi ji je bila poverjena naloga, da pomaga pripraviti knjigo - Rawensbrück. Knjigo Rawensbrück bodo čitale generacije za generacijo in si ob njej oblikovale svoj pogled na življenje, živela bo v uglasbeni pesmi, ki jo bodo peli zbori, živela bo v delu, ki ga je tako nesebično poklonila domovini.

Dominik Tratnik

Novembra lani je umrl tovariš Dominik iz Strmca pri Vojniku. V Tomšičevo brigado je odšel julija 1944. Bil je komisar čete in nato tudi komisar bataljona. Po vojni je bil aktiven družbenopolitični delavec.

Alojz Šalej

V začetku februarja smo na pokopališču v Laškem pokopali tovariša Alojza iz Debra pri Laškem, borca zaščitnega bataljona 7. korpusa na Dolenjskem.

Bruno Mazzini

Konec januarja smo se na žirovskem pokopališču poslovili od šestinsedemdesetletnega Bruna. Vedno je bil zaveden delavec in borec za delavske pravice.

Valentin Makarovič

Na pokopališču v Ročinju smo se januarja poslovili od tovariša Valentina, rojenega leta 1904 v zaselku Potravno. Med NOB je bil kurir in obveščevalec.

Ivan Skarlovnik

Januarja smo na šentiljskem pokopališču pri Mislinji pokopali borca 3. bataljona brigade Miloša Zidanška. Rodil se je v Podgorju pri Slovenj Gradcu leta 1927. Aprila 1944 je postal obveščevalec in kurir OF. Odšel je k partizanom, kjer je bil ranjen in postal je vojaški vojni invalid. Dobil je več odlikovanj.

Marija Šuman

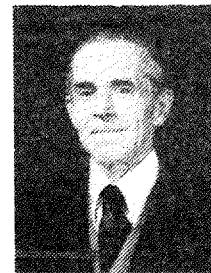
Po dolgi bolezni je umrla Marija Šuman. Rodila se je pred 85. leti v Matavunu. Med NOB je živela v Betaniji in njen dom je bil zavetišče partizanom in aktivistom. Pokopali smo jo na pokopališču v Škocijanu.

Franc Urnaut

Rodil se je leta 1905 v Ribnici na Pohorju. V NOB se je vključil zgodaj kot terenec na Pohorju. Ranjen je bil v boju na Pohorju leta 1944. Po delni ozdravitvi je bil izbran v gradbeno ekipo partizanskih bolnišnic na Pohorju. Po osvoboditvi se je vključil kot delavec granitne industrije Josipdol.

Emilija Kenda

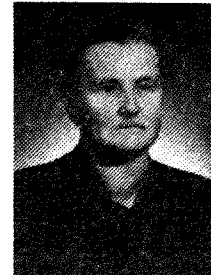
V decembru smo se na bovškem pokopališču poslovili od devetinsedemdesetletne Kebrove mame. Aprila 1943 je bila organizirana v odboru OF v Bovcu. Maja 1943 je bila sprejeta tudi v KP. Na terenu je delala do konca vojne. Odlikovana je bila z medaljo zasluge za narod.

Franc Jereb

Na pokopališču na Dobravi smo februarja pokopali tovariša Franca, rojenega leta 1915 v Žirovskem vrhu. Bil je borec Prešernove brigade. V novembrski ofenzivi leta 1943 je bil ujet v gozdovih Jelovce. Osvoboditev je dočkal v ujetništvu.

Janez Černe

Leta 1979 je umrl v starosti 85 let. Kot naprednega Slovenca ga je junija 1941 okupator z družino vred pregnal v Valjevo v Srbijo. Pokopali smo ga na pokopališču na Blejski Dobravi.

Marija Mrhar

Konec februarja smo se poslovili od Mrharjeve mame iz Laz pri Planini. Bila je prava partizanska mama. Kljub številni družini je vedno našla kosček kruha za partizane. Stiri sinovi so postali dobri partizani, eden je padel.

Ana Jan

Decembra je umrla v triindesetdesetem letu starosti Janova mama iz Stare vasi. Bila je dobra partizanska mama. Med NOB je sodelovala z OF, dva sinova pa sta bila pri partizanih.

Ljubica Božič

Januarja smo se poslovili na ljubljanskih Zalah-Navju od zaslužne prosvetne in politične delavke Ljubice Božič, ravnateljice osnovne šole Prule Ljubljana v pokoju. Doma je bila iz Bele krajine. Končala je državno učiteljsko v Ljubljani. Službovala je v raznih krajih Slovenije. Bila je napredno usmerjena in je pred vojno aktivno sodelovala pri Sokolu.

Leta 1942 je že sodelovala z OF in je dobila takoj odgovorne politične funkcije. Ze leta 1943 je bila od partizanske oblasti imenovana za upraviteljico Osnovne šole Strekljavec. Bila je aktivna organizatorka partizanskega šolstva v Beli krajini. Leta 1944 je bila izvoljena v strokovni zvezi učiteljev in profesorjev na osvobojenem ozemlju za blaginjakarico v tej zvezi.

Po osvoboditvi je bila imenovana za šolsko nadzornico v Žužemberku, Trebnje in Novo mesto.

Zaradi sposobnosti in predanosti partiji ji je bilo po vojni zaupano vodstvo nižje partijske šole v Polhovem Gradcu in Logatcu. Vedno je bila tam, kjer je bilo najtežje.

V najtežjih casih strokovnega izobraževanja je bila zadolžena za ravnateljico Visje gospodinjstva šole Groblje, kjer so se izobraževale učiteljice gospodinjstva.

Za visoko pedagoško politično in organizacijsko delo je prejela več priznanj, vendar premalom za vse, kar je naredila za vzgojo učiteljskega kadra in mladega rodu.

Dušan Lasič

V začetku februarja je umrl dr. prof. dipl. inž. Dušan Lasič, eden najvidnejših in plodnih pobudnikov razvoja elektronike na Slovenskem in prvi vodja partizanskih radio delavnic. Rodil se je leta 1908 v Gorici. V začetku leta 1942 se je odzval proglasenemu kulturnemu molku. Leta 1943 je bil imenovan za prvega tehničnega vodjo partizanskih delavnic pri Glavnem štabu Slovenije. Leta 1944 je odšel v Vrhovni štab Jugoslavije, kjer je delal vse do osvoboditve. Po osvoboditvi je odločilno prispeval k hitri rasti domače elektronske industrije in izgradnji slovenske raziskovalne baze.

Franc Miklič

S prizorišča našega življenjskega boja je odšel moj zelo drag partizanski tovariš in prijatelj. Umrl je Franc Miklič, partizanski borec in kurir, komisar in organizator meteorološke službe v letalskem oddelku Glavnega štaba NOV in POS.

Njemu v spomin in nam vsem v razmišljanje bi rad povedal nekaj več. Franci je bil otrok v 13 članski družini skromnega zidarja v Dobropolju. Zgodaj je začel delati in si je pridobil poklic, ne pa tudi stalno delo. Zato je prostovoljno šel k vojakom: dve leti je bil v predvojem letalstvu, kjer se je usposobil za meteorološkega opazovalca. Dvajset let star je s poklicem in odsluženo obveznostjo iskal delo v raznih delih Slovenije. Leta 1941 so ga vpoklicali in okupatorji so ga dali v taborišče. Pa jim je ušel, se vrnil domov in med kočevskimi rudarji našel delo.

Že njegov beg iz taborišča je pomenil dozorevanje, reševanje delavske in narodne časti, iskanje druge poti v odporu proti tujcem in izkoriščeval-

cev. Sodeloval je v štrajku, vključil se je v osvobodilno gibanje, sodeloval je v raznih akcijah, tudi pri požigu rudniškega objekta in spomladi 1942 se je pridružil dolenskim partizanom. Prestal je roško ofenzivo in vse ofenzive na Slovenskem, zdržal je kot kurir težke preizkušnje, opravil partijsko šolo, postal oficir in politkomisar notranjske relejne linije, nato vodja naše meteorološke opazovalnice na Gorjancih, po osvoboditvi politkomisar ljubljanskega letališča. Služboval je v raznih krajih daleč od doma. Leta 1953 je kot kapetan I. klas. izprosil demobilizacijo, da bi po 18 letih začel s svojim osnovnim poklicem. Uspešno ga je zastavil, napredoval in pred desetimi leti se je upokojil. Strlo ga je v njegovem 62. letu, toda mnoga njegova leta so bila po naporih dvojna.

Časten, zgleden, hvaležnosti vreden potek življenja. Toda v njem se zrcali nekaj značilnih potez. Na noge se je postavil z delom in z vključitvijo v gibanje in boj za osvoboditev in novo življenje. Pri trdem življenju

postanejo tudi osebnostne poteze trdne: naučiš se stiskati zobe, nemešto z nejevoljo odgovarjati z molkom, odkrito grajati nepravilnosti in zahtevati, naj vsak sam opravi vse svoje dolžnosti ipd. Izkušnje trdega življenja, dela in boja in vojaške ali politične odgovornosti in reda se združujejo v ustreznem odnosu do dela in okolja. Številni so takšni borci. Ali jih vselej razumemo, cenimo in podpiramo?

To je nedvomno aktualno vprašanje danes, ko se marsikje srečujemo s pojavi slabe organizacije in odnosa do dela. V pogojih razvitega samoupravljanja, skupinskega dela in vodenja, demokratičnega dogovarjanja in zelo razgibanega življenja bi morali bolj delovati z vzgojo in zavestjo, ki je včasih rasla iz žuljev, krivic, pomanjkanja in družbenega okolja. Naši stari borci so prihajali na odgovorne dolžnosti z delavsko in revolucionarno zavestjo in borbenostjo, čeprav s skromnim znanjem, ki pa so ga izpopolnjevali v partizanskih, partijskih in drugih šolah. Novi kadri prihajajo na delo v drugačnih pogojih in navadno s spričevali, ki govorijo o opravljenem programu in o možnostih za dobro delo. Pa vseeno se srečujemo z nezakonitostjo, s premajhno zavzetostjo uresničevati razvojne in stabilizacijske programe, z nesproščeno ustvarjalnostjo, z določeno neodgovornostjo za okolje in ljudi, tudi s premajhno voljo po izpopolnjevanju znanja, organizacije dela in odnosa do dela. Seveda to ni vsesplošno, pa vendar toliko pojavnost, da moramo o tem spregovoriti ob spominu na tiste, ki so soustvarjali nove odnose in to, kar imamo.

Tovariš Miklič je, ko je izpolnil svojo dolžnost do domovine in vzgojil dovolj naslednikov, že v začetku druge polovice svojega življenja in delovne dobe, začel s svojim osnovnim poklicem. Pri nas je še mnogo takih poštenih, delovnih in zavednih ljudi. Toda tudi takšnih je precej, vsekakor preveč, ki niso tako zavedni in ustvarjalni, mislijo samo na delitev in terjajo dobrine. Bojujejo se z zavistjo in s komolci, s privilegiji ali pa s tem, da razpolagajoč s skupnimi sredstvi in možnostmi, ustvarjajo položaj zase. V času narodnoosvobodilnega boja, odpora proti pritiskom, prekvajanja stare družbe in graditve temeljev socializma, tudi s prostovoljnim delom po opravljenem rednem in trdnem delu, smo odkrito nastopali proti takšnim pojavom. Danes pa takšnih pojavov ne odganjajo povsod dovolj vneto in za vzgojo, za usposabljanje pri delu še premalo storimo. Pa vendar se zveza komunistov, sindikati in drugi družbeni dejavniki odločno zavzemajo za stabilizacijo, za lastno ustvarjalnost, za višjo produktivnost in preprečevanje pojavov, ki slabijo naše delo.

O tem velja razmisliti v današnjem času, ki terja od vsakogar, da brani naše pridobitve, da ne dopušča nobene razmetavanja in slabega gospodarjenja, da napreduje samo s svojim prispevkom k združenem delu in dosežkom. Tu je potrebno tovarštvo in zavest, odgovornost in red, vztrajnost in klenost, pa nam bo vsem lažje razpršiti temne oblake in uvožene težave.

Ta moj pokojni tovariš ima odlikovanja za hrabrost in za zasluge za narod. Za delo ga ni dobil. Pa vendar je v zgradbo naše skupnosti vgradil svoje delo in življenje. Zato menim, da njemu pripada del mojega in še del čigarkoli odlikovanja za delo in globoko spoštovanje. **Avguštin Lah**

Razpis za sprejem v vojaške akademije

Zadnji dan letošnjega februarja je personalna uprava zveznega sekretariata za narodno obrambo objavila razpis za sprejem v vojaške akademije kopenske vojske, tehnične, letalske, letalskotehnične in mornariške vojaške akademije.

Glede splošnih pogojev razpisa se lahko v eno od teh akademij vpiše vsak občan, ki je bil rojen leta 1959 ali pozneje, in ki je najmanj z dobrim uspehom končal eno od srednjih šol ali triletno delavsko poklicno šolo.

Dijaki vseh šol morajo poleg izpolnjevanja splošnih pogojev imeti, odvisno od akademije, za katero se prijavijo, za ta vpis ustrezno šolo oziroma odgovarjajočo smer.

Dijaki vseh šol morajo opraviti kvalifikacijski izpit iz matematike.

Za vpis v vojaške akademije lahko kandidirajo tudi vojaki, ki so na odsluženju vojaškega roka, kakor tudi gojenci šol za rezervne vojaške starešine, če izpolnjujejo pogoje razpisa, aktivni mlajši oficirji, ki izpolnjujejo poleg splošnih pogojev tega razpisa tudi druge predpisane pogoje.

Gojenci srednjih šol, ki v tem letu zaključujejo šolanje, lahko tudi kandidirajo za vpis v eno od teh vojaških akademij, če so na šolanju dosegli odličen uspeh, in če dobe ugodno oceno ter priporočilo načelnika šole.

Šolanje v vseh vojaških akademijah se začne 1. oktobra 1980. V vojaški akademiji kopenske vojske in v letalski vojaški akademiji traja šolanje štiri leta; v tehnični vojaški akademiji, odvisno od smeri, štiri in pol do pet let; v letalskotehnični akademiji tri leta in v mornariški akademiji, odvisno od smeri, štiri do pet let.

Občanom, ki bodo sprejeti v te akademije, jo zagotovljeno stanovanje, hrana, obleka, obutev, knjige in ostale šolske potrebe, zdravniška oskrba (vse brezplačno), denarna povrnitev za potne stroške ob letnih in semestrskih počitnicah ter mesečni denarni prejemek.

Kolkovane prošnje za šolanje (kolek za 4 din) je treba poslati občinskemu organu za ljudsko obrambo na obrazcu, ki ga dobe pri omenjenem organu. Prošnji morajo priložiti rojstni list in potrjen prepis spričevala za 2. razred delavske poklicne šole oziroma 3. razred srednje šole ter potrdilo za prvo polletje tretjega oziroma 4. razreda. Razpis velja do 20. aprila 1980.

O sprejemu bo kandidate obvestila komisija za izbor vojakov, dijakov in gojencev do 15. avgusta 1980. leta. Podrobnejša pojasnila v zvezi z natečajem lahko dobite pri občinskem upravnem organu za ljudsko obrambo, vojaškem okrogu in vojaški akademiji.

Mile Gojkovič

Poizvedba

Severnoprimorski pododbor VOS-OF v sodelovanju z družbenopolitičnimi organizacijami krajevne skupnosti Branik bo postavil spominsko obeležje enajstimi padlimi borcem, pripadnikom OZNE, VDV in jurišnega bataljona divizije, ki so padli dne 26. januarja 1945 na Pedrovem nad Branikom.

Padli so: Jože Selan-Djoko, Stojan Plahuta-Stjenka, Joško Mozetič-Pepko, Uroš Miculinič-Niko, Franc Plahuta-Vojko, Bruno Uršič, Rafael Klemše, Giuseppe Capetti-Pepi, Ferdinand Volk in še dva borca, za katera nimamo podatkov.

Vse še živeče borke in borce, svojce padlih in druge prosimo, če karkoli vedo o napadu na Pedrovo in o dveh padlih borcih, baje sta bila ranjena v bolnišnici na Pedrovem, da nemudoma sporoče točne podatke na naslov: Pripravljalni odbor pri OO ZZB NOV Nova Gorica, Kidričeva 9, 65000 Nova Gorica.

Odkritje spominskega obeležja bo 25. maja letos.

Alojz Krpan-Aleksander

Vabilo kurirjem iz Primorske

Pododbor 4. brigade VDV za Primorsko vabita vse preživele kurirje, da se udeležijo pohoda kurirčkov pošte 1980, ki se bo začel v Ajdovščini dne 22. marca 1980 na Titovem trgu ob 10. uri.

Preživele kurirje, ki se bodo srečanja udeležili, naprošamo, da se slovesnosti udeležijo, če je mogoče, v uniformah z vsemi odlikovanji.

Srečanje v Ajdovščini bo posvečeno ne samo kurirčkov pošti, ampak širši družbenopolitični manifestaciji ob 35-letnici ustanovitve prve slovenske vlade in 70-letnici rojstva tovariša Edvarda Kardelja.

Za to srečanje bo iz posameznih centrov organiziran prevoz, ki bo objavljen v posebnih vabilih.

Pododbor za severno Primorsko pa obvešča in vabi svoje člane, da se istega dne, to je 22. marca 1980 ob 8. uri udeležijo redne letne skupščine kurirjev.

Pododbor 4. brigade VDV
za Primorsko

Izlet v Buchenwald

V sodelovanju s komisijo za bивše politične zapornike, internirance in izgnance pri RO ZZB NOV Slovenije smo ob 35. obletnici osvoboditve iz nemških taborišč organizirali obisk komemorativnih splov, ki bodo v nekdanjih taboriščih. Cetudi je glavni namen tega potovanja obisk taborišča, si bomo spetoma ogledali še nekaj turističnih zanimivosti.

Potovanje bo trajalo od 9. do 14. aprila. Cena je 4250 dinarjev. Prijave sprejema Alpeturova poslovalnica v Ljubljani.

Alpetour

Vabilo

Odbor za organizacijo jubilejnega pohoda ob 35-letnici na Porezen v sodelovanju z družbenopolitičnimi organizacijami iz Cerkna, Planinskim društvom Cerkno, SNOUB Srečko Kosovel, gorenjskim vojnim področjem in inženirskim bataljonom 31. divizije organiziramo v nedeljo 23. marca 1980

jubilejni spominski pohod na Porezen.

Pri spomeniku na vrhu Porezna bo ob 11. uri spominska komemoracija, položitev venca v spomin na padle borce pred 35. leti in njihovo počastitev. Kadeti miličniške šole iz Tacna bodo izstrelili salve iz strelnega pešadijskega orožja kakor ob preteklih spominskih slovesnostih na Poreznu.

Upamo, da se bo pohoda udeležilo čim več prebivalstva Gorenjske, Primorske in iz zamejstva. Še posebej pa vabimo preživele borce in svojce padlih, člane ZZB NOB, pripadnike teritorialnih enot, pripadnike JLA, posebno iz enot, ki nosijo imena narodnih herojev, padlih v zadnji ofenzivi in posebno na Poreznu, kjer je dal svoje življenje tudi narodni heroj Andrej Žvan-Boris. Vabimo pripadnike ljudske milice, tabornike, planince, prav tako pa tudi domačine teh krajev Gorenjske in Primorske.

Popoldan ob 15.30 uri pa bo spominska komemoracija v vasi Jesenice pod Poreznom, kjer je bilo 25. marca 1945. leta ustreljenih 96 na Poreznu ujetih partizanov.

Posebej opozarjamo, da se zaradi varnosti na dan pohoda strogo držite označenih poti iz smeri Cerknega in preko Vrš. Reševalna in zdravstvena služba bo organizirana pri domu na Poreznu in pri lovski koči na Šasu. Prav tako bodo imele vse bližnje ambulate dežurno službo: Železniki, Cerkno, Podbrdo, Tolmin in Idrija. Topel čaj bo na razpolago na vrhu brezplačno.

Prireditelj pohoda prosi vse pohodnike, da se disciplinirano vedejo, in da sami skrbijo za varnost pohoda.

Janko Urbanc

Mara Letonja-Pograjc

2

Dolga je bila pot

Otroci, med njimi tudi moji sestri Vera in Jana, so bili ločeni od staršev že drugi dan po aretaciji v Starem piskru v Celju. Od tu so bili poslani v posebna otroška taborišča, od koder so se vrnili šele po vojni. Najmlajši, stari komaj 4 leta, so med tem že pozabili na svoje in svoj dom, in so se spet komaj privadili na novo življenje.

Stari pisker

Zverinska mučenja v celjskih zaporih Stari pisker so več ali manj znana. Bičanje zapornikov od krvi in onesveščanja, lomljenje kosti, puljenje nohtov, brcanje v najbolj čutljivejše dele telesa, obešanje za roke in noge ter močni psihični pritiski (kot mučenje svojcev in pripovedovanje o tem, streljanju in podobno), grožnje in prikazovanje brezizhodnih situacij – vse to je nekatere tudi zlomilo, da so spregovorili.

Tako je bilo izdano tudi moje sodelovanje s partizani. Dvanajstega junija 1942 sem bila aretirana in prepeljana v celjske zapore. Ker na zaslišanjih nisem ničesar priznala, so me soočili s Štefko in Florjanom Irmanom ter Antonijo Hramavo, da v moji navzočnosti ponovijo izjave, ki so jih dali o mojem delu in sodelovanju z OF. Vsi trije so povedali vse, kar so vedeli o mojem sodelovanju. Ker pa so jih Nemci in njihovi pomagači, kot brata Pirmanšek iz Šoštanja, pretepali in mučili dalje, so si nekatera dejanja o organiziranih in oboroženih akcijah še izmislili, samo da so jih spet prenehali mučiti. Pri soočenju so me vsi trije nagovarjali, naj kar vse priznam, če ne me bodo tako dolgo pretepali, da bom vse povedala, tako kot so njih. Florjan Irman si je razkril prsi in mi pri tem rekel: »Glej, sedemkrat sem si zabodel žebelj v prsi, da bi se končal, pa mi ni uspelo. Zdaj, ko sem vse povedal, so me prenehali mučiti.« Njegov pogled je bil pogled blazneža. Enak izraz sta imeli njegova sestra Štefka Irman in Antonija Hramec. Imeli sta tudi neštete podpludbe in otekline, kar je pričalo o grozotnem mučenju. Obe sta bili ustreljeni kmalu za tem – 23. 6. 1942, Florjan Irman pa 7. 7. 1943.

Pogled na njihova izmučena in prebičana telesa, njihovo ubito duševnost, mi je vlil novih moči in utrdil sklep: vzdržati moram vse udarce in pritiske in ne priznati nobene obtožbe. Spoznanje, da te mučijo prav tako, če priznaš, kot če ne priznaš, in da je priznanje v bistvu podpis lastne smrtni obsodbe, mi je pomagalo, da nisem priznala ničesar. To, da nisem ničesar priznala in pa izmišljotine, ki so jih prej navedene žrtve navedle, o katerih so tudi Nemci sami dvomili, ker niso bile identične z dejstvi, ki so jih sami poznali, me je rešilo, da me niso ustrelili skupaj z njimi. Poslali so me na grad Borl, od tam pa že konec julija v koncentracijsko taborišče Oswiecim (Auschwitz).

Triindvajsetega junija 1942 je bilo v Celju ustreljenih 62 oseb, med njimi več mojih znancev in sodelavcev.

Internacija

Materinščina nima izrazov, ki bi dovolj verno izrazili naša čustva, vse kar se je v nas mučenih, ponižanih, osramočenih v koncentracijskih taboriščih nabralo. Težko je pisati spomine iz taborišča Oswiecim, ker se s pisano pa tudi govorjeno besedo ne da izraziti tega, kar je občutil človek, ki je bil interniran v tem taborišču. Temu je pripisati vzrok, da je doslej sorazmerno malo napisanega in tako interniranci ostajamo večni dolžniki mladim rodovom, ki imajo pravico izvedeti, mi pa smo jim dolžni povedati, kako je živel in trpel za svobodo njegov narod.

Na gradu Borl so nas julija 1942 odbrali skupno 56 žensk. Naslednji dan so nas ločili od ostalih in nas obvestili, da gremo v drugo taborišče. S sabo so nam dali kos kruha in košček margarine. Drugega nismo smele vzeti, razen denarja. Do Maribora so nas prepeljali s kamioni, tam pa so nas strpali v živinski vagon. Zaklenjene smo potovale preko Dunaja in dalje preko Češke v Zgornjo Šlezijo na Poljskem. Tretji dan vožnje in bivanja v živinskem vagonu – brez hrane in vode smo proti večeru izstopile v Oswiecimu. Ko so nas pripeljali pred glavni vhod taborišča, so se že vračale z dela številne kolone internirancev. Počakati smo morale, da so se vse kolone vrnile. Opazovale smo mimoidoče. Vsi izčrpani, do kosti shujšani, do kože ustriženi in podobni blaznežem, so v nas vzbujali čuden strah. Z grozo smo po daljšem času ugotovile, da so to ženske, oblečene v čudne moške uniforme. Kasneje smo ugotovile, da so v te uniforme oblečene le Židinke, ostale jetnice pa so imele črtaste obleke, kot so poznane za taboriščnico. Židi so morali nositi poleg taboriščne številke tudi židovski znak – zvezdo, ostali pa trikotnike, ki so označevali vrsto internirancev (politični, kriminalni, verske pripadnosti in podobno.)

Tako so oblekli tudi nas in postale smo številke – za Nemce brezimna bitja, oropana vsake osebnosti in namenjena uničenju. Po nekaj dneh bivanja v taborišču nismo več opazile izraza blaznosti na sointernirankah, ker smo jim nehote postale podobne.

Življenje v taborišču

Taborišče, kjer je danes muzej, je postalo kmalu pretesno. V enonadstropnih blokkih, ki so imeli le štiri vogalne sobe, v sredini stopnišče in stranišče na izpiranje, nas je bilo okrog osemsto žensk, v vsaki sobi približno dvesto. V večini sob ni bilo nikakršne opreme. Sedele in ležale smo na golih tleh. Stranišča niso zadoščala in tudi izpiranja zaradi pomanjkanja vode ni bilo. Blato se je razlivalo iz stranišč po vsem stopnišču.

Po nekaj tednih so nas preselili v približno 3 kilometre oddaljeno taborišče Brzezinka. Taborišče je bilo obdano z globokim jarkom, v katerem je stala voda, bodočo električno žico, zunaj nje pa so bili na 15 do 20 metrov stražarski stolpi. Stražarji na teh stolpih so imeli nalogo ustreliti vsakogar, ki se je spustil v jarek in hotel priti do električne žice. Taborišče Brzezinka je obsegalo nepregledno polje barak, ki so bile narejene za konjske hleve – vsaka za 52 konjev. Razdeljeno je bilo na štiri dele. En vogal smo zasedale ženske, drugega moški, tretjega Cigani, četrti pa takrat še ni bil naseljen. Moški in ženski oddelek je bil razdeljen še na dve polovici – na židovsko in druge politične ter ostale internirancev. V moškem in ženskem taborišču nas je bilo stalno po več desetisoč.

V vsaki baraki, dolgi približno 30 metrov in 12 metrov široki, nas je bilo približno štiristo žensk. Spale smo na pogradih v dveh nadstropjih. Na pogradih so bile slamarice in deke – polne uši. Čistiti se skoraj ni bilo mogoče, ker smo postelje zapuščale in postiljale še v temi ali mraku (tudi podnevi so bile barake precej mračne) in se vračale venje pozno zvečer – tudi v temi. Kolikor smo med kosilom uspele pregledati posamezne kose obleke in pobiti uši, je bilo vsaj do večera nekoliko bolje.

Prava nadloga v taborišču so bile podgane. Te so se sprehajale podnevi in ponoči po vsem taborišču, se teple med sabo. Pojavljale so se v velikih tropih, pa tudi posamezno. Bile so tako nažrte človeškega mesa, da so se prav leno premikale, kot bi bile udomačene. Napadale so kar žive ljudi. Spominjam se, kako sem se enkrat prestrašila, ko sem ravno zadremala in začutila, kako me je nekaj požgečkalo v ušesu. Ko sem se z roko hotela dotakniti ušesa, sem zadela v podgano. Seveda to noč nisem mogla več zaspati. Često se je dogodilo, da so katero interniranko ugriznile v nos ali uho, posebno če so bile te bolne, z vročino in se niso prav zavedale dogajanja okrog sebe. Internirankam, ki so ponoči umrle na svojih pogradih, so podgane do jutra velikokrat oglodale razne dele telesa do kosti. Preko dneva se je največ podgan zbiralo na mestih, kjer so ležali mrličji. V taborišču so bile skopane velike jame, kamor so za to določene skupine Židinj donašale od jutra do večera mrtve in do golega slečene interniranke. V poznih popoldanskih urah so jih te skupine pobirale iz jam in jih kot drva metale na kamione, ki so jih nato vozili v krematorije. Mrličji, ki so več ur ležali v tej jami, so bili vsi oglodani od podgan.

(Se nadaljuje)

Šola – spomenik NOB

Proslavljanje se ne izčrpa v povzdigovanju žrtev in poveličevanju tega, kar je bilo storjeno. Nasprotno! Obrnjeno je naprej, k mladim generacijam, ki naj razvijajo pridobitve osvobodilnega boja in uresničujejo njene ideale. V tem smislu je potekala proslava petindvajsete obletnice priključitve Primorske k Jugoslaviji, ki so jo v Cerknem povezali z otvoritvijo nove osnovne šole – spomenika NOB, ki naj spominja na pomembno vlogo kulturne komponente v naši revoluciji.

Ideja za novo šolo je vznikla v samem cerkljanskem prostoru, predvsem zato, ker stari prostori niso več zadoštovali potrebam. »Najprej smo ubrali regularno pot do našega cilja, pa nismo uspeli,« mi pripoveduje ravnatelj Jože Stucin. »Potem smo svoje težave zaupali prijateljem-borcem in udeležencem 6. partijskega tečaja, ki so postali pobudniki zamisli o šoli – spomeniku NOB. Z neomajnim optimizmom so se zavzemali za njeno uresničitev. Siroka slovenska javnost je naš načrt podprla. Začela se je posebna solidar-

Šola v Cerknem je brez kakšne reklame postala popularna. Nič čudnega! Poleg gradnje so načrtovalci enako skrb namenili izoblikovanju vsebinske zasnove pouka, kajti šola ni hotela biti spomenik zaradi spomenika, ampak po svoji funkciji. Tovarišica Vida Tomsičeva je že na prvi seji pokroviteljskega odbora obogatila zamisel z idejo, naj bo ta šola eksperimentalna za pouk zgodovine NOB. Da to svojo zasnovo uresničuje, smo ugotovili po pogovoru z nekaterimi učenci te šole. Z nami so kramljali: Julčl Mlakar in Jure Bizjak iz 8. a razreda kot predstavnika zgodovinskega krožka, klub OZN sta predstavljali Leonarda Čelik iz 8. a in Suzana Peternej iz 6. a razreda, potem sta se pridružili mladi likovnici Irena Cankar in Klavdija Brešček iz 8. c pa Irena Derlink, učenka 6. c razreda, ki sodeluje pri urejanju šolskega lista Mlada rast ter učenka 8. c Nataša Bratina, ki tudi sodeluje pri Mladi rasti, obenem pa je predstavnicica šolske skupnosti. Jure je povedal, da zgodovinski krožek redno deluje

Cerkno in Železniki tudi med NOB tesno sodelovala. Hkrati hočemo utrditi stike z zamejstvom. Borčevska organizacija ANPI iz Rizzija se zanima za nas. Mi pa smo predlagali jezikovne kurze, da bi se lahko pogovarjali s pobratenimi italijanskimi učenci. »Se so pripovedovali mladi zgodovinarji, kako organizirajo pohode z vnaprej določenimi nalogami, koliko aktivnosti, samoiniciativnosti, iskanja, sodelovanja in medsebojnega povezovanja v duhu tovarštva je v njihovem delu.

Prav nič ne zaostajajo za njimi ostali krožki, ki jih je na šoli več kot petindvajset. Zelo aktiven je letos krožek OZN, katerega mentorica je Evalija Čelik. Suzana in Leonarda sta prvo leto njegovi članici. »Dve skupini imamo,« pravita. »Vseč nam je, da nam naša mentorica zaupa in nam prepušča odločanje. Seveda nam svetuje, kaj je prav in kaj ne, toda zadnja beseda je vendarle naša. Zasedujemo tisk in izbiramo članke za stenčes, obravnavamo gradivo, ki nam ga pošilja klub OZN iz Ljubljane, ob letu otroka

Mladi zgodovinarji osnovne šole v Cerknem na terenskem delu

nostna akcija, in da je uspela, imajo zaslugi številne ugledne osebnosti republike, občine in kraja samega pa poseben pokroviteljski odbor, ki ga je vodil dr. Jože Vilfan. Prvega oktobra 1972 se je za višje razrede že začel pouk v novih prostorih. Do leta 1977 pa smo s pomočjo DPM Cerkno, ki ga vodi tovariš Miha Marinko, dogradili še prostore za nižje osnovnošolske razrede.

»To res ni navadna šola,« pojasnjujejo učenci in učitelji v Cerknem svojim gostim obiskovalcem, ki si ogledujejo partizanske spomenike na Cerkljanskem, sprašujejo o vasi, o razvoju kraja, a zlasti o šoli. »Že dejstvo, da je nastala s prispevki mnogih delovnih organizacij, govori, kako globoko v srcih nekdanih borcev in njihovih sinov je še ostalo tovarštvo in bratstvo. Cerkljani se od začetka gradnje šole ne čutimo več tako sami in pozabljeni kot nekoč, prepričani pa smo, da je ta povezava z ljudmi cele Slovenije in onkraj meje zagotovilo za lep in srečnejšo prihodnost našega kraja ter možnost za novo vlogo Cerkna, ki bo lahko prispevalo k medsebojnemu spoznavanju in razumevanju ljudi sosednjih pokrajin.«

od ustanovitve šole dalje že več let pa ga vodi tovarišica Vida Bajt, ki je postala njihova mentorica, pomaga pa ji tovarišica Evalija Čelik. Krožek ima letos kakih 70 članov. Razdeljeni po skupinah učenci iščejo dokumente iz NOB, se pogovarjajo z borci, aktivisti in interniranci, rišejo zemljevide in razstavljajo dokumente v muzeju, s katerim vedno tesno sodelujejo. Najboljše sestavke objavljajo v Mladi rasti, ki letos izhaja že osemnajsto leto. Srečanja s preživelimi udeleženci partijskega tečaja so nepozabna. Tudi letos 27. januarja je Društvo prijateljev njihove šole priredilo tako srečanje. Člani borčevske organizacije se vedno odzovejo njihovem povabilu. »Velik uspeh je, če na republiškem tekmovanju v okviru Jugoslovanskih pionirskih iger dosežemo pomembno mesto,« pravi Jure. Po kratkem pa nadaljuje: »Imamo še poseben krožek, ki usposablja vodilce ob spomenikih v Cerknem. Tudi sam sem med njimi. Prav zanimivo je pripovedovati obiskovalcem naših krajev o naši krajevni zgodovini. Ob letošnji obletnici smučarskih tekov v Cerknem smo povabili učence iz Železnikov. Zeleli bi se še bolj povezati z njimi, saj sta

smo prodajali vizitke in organizirali razstavo v avli šole. Sedaj se pripravljamo na republiško tekmovanje. Naša največja želja pa je, da bi se povezali s klubom OZN v Vinici, ki prednjači po svojem delu.«

Likovni krožek pripravi vsak mesec razstavo. Mentor je Rafael Terpin. Veliko risb se nanaša na temo NOB. Januarja so v avli šole pripravili razstavo z naslovom Partijsko šolstvo. Sicer pa mladi likovniki skrbijo za okras šole. »Ne rišemo samo zato, da bi nekaj narisali,« pravi Klavdija. »Gre za sodelovanje, zlasti pri kakem skupinskem delu. Kakor vsi dopolnujemo mozaik, tako skušamo vsi dopolnjevati življenje šole. To življenje pa je naše delo.«

V cerkljansko šolo prihajajo učenci iz Bukovega, iz Zakojce, Novakov, Kladija in z Reke. Nekaj jih stanuje v dijaškem domu v Cerknem. Podružnične šole so v Novakih, Sebeljah in Orehku. Šola v Cerknem hoče na svojem in širšem prostoru nadaljevati isti boj, ki so ga vodili med NOB za to, da bi slovenski človek živel vsak dan bolj svobodno in bolj razvito, bogato in polno življenje.

Živa Drole

**Vsem mladim
dopisnikom!**

DARINKA TRPIN
osnovna šola Cerkno

